

Anna-Kaija Isoniemi

PANDEMIA OPISKELUHUOLTOA UUDISTAMASSA

Nuoren sosialisatiota edistävien työtapojen tarkastelu
poikkeusajan kuraattorityössä

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Pro gradu –tutkielma

Maaliskuu 2023

TIIVISTELMÄ

Anna-Kaija Isoniemi: Pandemia opiskeluhoitoa uudistamassa. Nuoren sosiaalisuutta edistävien työtapojen tarkastelu poikkeusajan kuraattorityössä

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Sosiaalityön tutkinto-ohjelma

Ohjaaja: Tarja Pösö

Maaliskuu 2023

Tutkimuksen tehtävänä oli selvittää, millaisia nuoren opintojen suorittamista tukevia ja sosiaalisuuteen vaikuttavia työskentelytapoja opiskeluhoitoon kuraattoripalvelussa oli käytetty Covid19-poikkeusajana. Tutkimuksen teoriaperustana toimi systeemiteoreettinen viitekehys ja sosiaalisuutta jäsenettiin sosiaalipedagogisen orientaation mukaan. Tutkimus nojasi tieteen filosofialtaan maltillisen hermeneutiikan perinteeseen. Tutkimuksen ihmiskäsitys oli relationaalinen. Kvalitatiivisen tutkimuksen teemahaastattelut oli toteutettu touko-elokuussa 2022. Haastatteluun osallistui suomalaisen keskikokoisen kaupungin seitsemän koulukuraattoria, jotka olivat työskennelleet poikkeusajana peruskoulun yläkoulun tai ammatillisen toisen asteen nuorten parissa.

Opiskeluhoitoon kuraattorityön asiakkuuksia oli vähän koronakevällä 2020. Syksyllä 2020 lähikouluun palatessa asiakastilanne alkoi normalisoitua. Tulokset kuraattoripalveluun olivat moninaisia. Poikkeusajana tulosityissä lisääntyivät poissaolot ja opintojen etenemättömyys, koulu- ja opiskelumotivaation lasku, yksinäisyys, ahdistuneisuus ja sosiaalisten taitojen haasteet. Opiskeluhoitopalvelut toimivat poikkeusajalla painottuen yksilölliseen opiskeluhoitoon. Yhteisöllisen opiskeluhoitotyön työskentelytavat olivat vähäisiä oppilaitoksissa poikkeusajan rajoitustoimien vuoksi.

Sosiaalisuutta tukevia työmuotoja olivat asiakaslähtöinen asiakasprosessi, joka oli nuoren aidosti kohtaava, nuorta ymmärtävä ja kannustava koulukuraattorien mukaan. Nuoren etu oli työskentelyn keskiössä. Nuori hyötyi kuraattorin yksilöasiakasprosessin aikana toteutettavasta tilanteenmukaisesta työparityöskentelystä, verkostotyöstä ja konsultoinneista. Oleellista eri työmuodoissa oli nuorelle riittävän konkreettinen tuki, selkeä suunnitelma, säännölliset kontaktit ja seuranta. Nuori sai parhaiten apua ja tukea, kun palvelu toimii oppilaitoksessa lähipalveluna mahdollisimman ketterästi. Nuoren opintoihin kiinnittymistä ja suorittamista edisti, kun työskentely toteutettiin koulun arkisessa tilanteessa lähiympäristön toimijoiden kanssa. Monialaiset asiantuntijatyöryhmät tukivat nuoren opiskelua ja palveluita koordinoivana, tilannetietoa välittävänä ja systeemin toimintaa ohjaavana yhteistyönä. Teknologia mahdollisti poikkeusajan vuorovaikutuksellisen työskentelyn nuoren tilanteessa. Poikkeusajana syntyi uusi digitaalinen opiskeluhoito, joka pohjautui olemassa oleviin koulukohtaisiin käytäntöihin. Etäasiakastyö ei ole ollut nuoren itsenäistä opiskelua riittävästi tukevaa ja ongelmassa auttavaa, jos nuori tarvitsi vahvempaa tukea tai apua tilanteessaan.

Avainsanat: Opiskeluhoito, sosiaalisuuteen, koulukuraattori, nuori, poikkeusajana

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

ABSTRACT

Anna-Kaija Isoniemi: The pandemic renewed student welfare services. Examining working methods that promote the socialisation of young people in school social work during the pandemic

Master's thesis

Tampere University

Degree Programme in Social Work

Supervisor: Tarja Pösö

March 2013

The study examined working methods that support young people's studies and affect socialisation. The study focused on school social work during the Covid19 lockdown. The theoretical basis of the study was a systems-theoretic framework. Socialization was approached from the socio-pedagogical orientation. The philosophy of the science of research was moderate hermeneutics. The human conception the view on human beings of the study was relative. The thematic interviews of the qualitative study were conducted in May-August 2022. Seven school social workers in Finland participated in the interview.

There were few clients in the school's social work in the corona spring of 2020. In the autumn of 2020, the customer situation returned to almost normal when young people came back to schools. The reasons for entering the curatorial service were different. During the exceptional period, young people increased their school absences and studies did not progress, motivation decreased, loneliness, anxiety and challenges in social skills increased. Community work was limited in educational institutions due to the restrictive measures.

The work supporting socialization was customer-oriented, genuinely encountering, understanding and encouraging the young person as accounted by interviewed school social workers. The interest of the young person was important. The young person benefited from working in pairs, networking and consulting. It was essential for the young person to have sufficiently concrete support, a clear plan, regular contacts and follow-up. Young people received the best help and support when the service works as a local service at the school. The young person's studies were supported by working together with a teacher, guardian, public health nurse or school counsellor. The network meetings coordinated helping the young person and passed on information to the actors in the system. Technology enabled interactive work during the exceptional times. During the exceptional times, a new digital student welfare service was born. Remote customer work did not sufficiently support a young person's independent studies if the young person needed stronger support or help in their situation.

Keywords: socialization, school social work, adolescent, pandemic

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	6
2 Systeemitheoria ja sosialisatio	10
2.1 Bronfenbrennerin ekologinen systeemitheoria.....	10
2.2 Sosiaalipedagoginen orientaatio sosiaalisaatioon	12
3 Opiskeluhuollon sosiaalityö: erikoisala ja palvelu nuorille	14
3.1 Yhteiskunnallinen konteksti ja tehtävä	14
3.2 Kuraattoripalvelu osana opiskeluhuollon kokonaisuutta	17
3.3 Monialainen asiantuntijatyöskentely.....	19
3.4 Poikkeusajan vaikutukset opiskeluhuollon palveluihin ja nuorten opiskeluun.....	22
3.5 Opintojen etenemistä ja motivaatiota tukevat työmenetelmät	24
4 Tutkimusasetelma	27
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	27
4.2 Maltillinen realistinen hermeneutiikka.....	28
4.3 Relationaalinen ihmiskäsitys.....	29
4.4 Tutkimuksen aikataulu ja eteneminen.....	31
4.5 Teemahaastatteluaineisto ja aineiston analyysi	32
4.6 Abduktiivinen aineiston analyysi	34
4.7 Tutkimuksen etiikka ja tietosuoja	36
5 Nuoren opiskeluun vaikuttaneet työtävät poikkeusaikana.....	38
5.1 Asiakkuudet, tulokset ja ohjautuminen kuraattoripalveluun.....	38
5.2 Sosiaalisaatiota edistävät työskentelytavat	43
5.2.1 Yksilöllinen opiskeluhoitotyö.....	43
5.2.2 Yhteisöllinen opiskeluhoitotyö.....	63
5.3 Sosiaalisaatiota heikosti tukevat työskentelytavat	65
6 Johtopäätökset.....	71
Lähteet.....	82
LIITE 1: Tutkimushaastattelupyyntö.....	90
LIITE 2: Teemahaastattelurunko	91

Kuviot ja taulukot

Kuvio 1. Nuoren ekologinen systeemi pandemia-aikana tutkimusaineiston mukaan (mukaiillen Bronfenbrenner 1976)	11
Taulukko 1. Asiakkuusluokat kuraattorityössä.....	38
Taulukko 2. Tulokset.....	40
Taulukko 3. Ohjautuminen kuraattoripalveluun.....	41

1 Johdanto

Sosiaali-, kasvat- ja opetustyön keskeinen yhteinen tavoite on tukea sosiaalisuutta eli yksilön kiinnittymistä yhteiskunnan jäseneksi. Yhteisellä työllä tuetaan nuorta elämään yhteiskunnassa, johon jokaisen tulee osallistua ja mihin kuuluvana toimijana hänen on opittava sosiaalisen käyttäytymisen muodot, kasvaa sosiaalisesti yksilönä ja yhteisön jäsenenä. (Hämäläinen & Kurki 1997, 188.) Tavoitteen eteen tehtävää yhteistä työtä toteutetaan eri ympäristöissä, joista nuoren elämässä keskeisimpiä ovat koulu, vertaisryhmät, harrastukset, media ja työelämä (Nivala & Rynänen 2019, 152).

Koulutus nähdään tässä tutkimuksessa keskeiseksi yksilön sosiaalisaation mahdollistajaksi ja yhteiskunnan ja yhteisön välineeksi edistää sosiaalisuutta. Jokaisessa suomalaisessa koulussa toimiva opiskeluhoito kuuluu kaikille koulutusta järjestäville ja koulussa toimiville aikuisille. Työn tavoitteena on tukea opiskelijoiden hyvää oppimista, opiskeluyhteisön toimivuutta ja edistää psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoito ohjaa ja tukee koulun tasa-arvoista ja yhdenvertaista kasvun ja oppimisen edellytyksiä lisäävää toimintakulttuuria. Opiskeluhoitoa toteutetaan yhteisöllisenä ja yksilöllisenä monialaisena työskentelynä. (Hietanen-Peltola & Pelkonen 2015, 59.) Kuraattoripalvelu eli koulun sosiaalityö kuuluu tähän yksilöllisen opiskeluhoitojen kokonaisuuteen. Kuraattori työskentelee nuorten omilla kouluilla ja tarjoaa psykososiaalista apua nuorille suunnattuna peruspalveluna. Työllä tuetaan nuorten ja opiskeluryhmien koulutuksen onnistumista.

Kuraattorityön toteuttamisessa ja nuorten opiskeluarjessa tapahtui suuria muutoksia sen jälkeen, kun Covid-19-tauti alkoi Aasiassa vuoden 2020 alussa. Epidemia levisi silloin nopeasti ja täytti maailmanlaajuisen pandemian ehdot. Taudin levitessä Suomeen viranomaiset asettivat rajoitus- ja suojelutoimia kansalaisten terveyden suojelemiseksi. Toimilla oli laajoja vaikutuksia nuorten koulunkäyntiin, opintojen etenemiseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen. Maailmanlaajuisissa ja valtakunnallisissa pandemiaan liittyvissä fyysistä terveyttä korostaneissa rajoitustoimissa jäi lähes huomioimatta, että lasten ja nuorten terveysturvallisuus tarkoittaa myös mielenterveyden, sosiaalisen elämän ja koulunkäynnin suojelemista. (Kekkonen ym. 2022, 8–10, 13.)

Nyt poikkeusajan jälkeen olemme alkaneet huomata toimien seurauksia. Nuorten kohdalla vaikutukset näkyvät muun muassa hyvinvointi- ja oppimiseröjen kärjistymisenä. Se on luonut

lapsille ja nuorille turvattomuutta, epävarmuutta ja ahdistusta (Iivonen 2022, 32). Se mittasi yksilön, yhteisön ja koko yhteiskunnan resilienssiä eli toimijan kykyä venyä katkeamatta (Jalonen & Uusikylä 2023, 30). Tämä herättää mielenkiinnon tutkimusaiheeseen ja vahvistaa perusteita poikkeusajan opiskeluhoitotyön käytäntöjen tutkimiselle, sillä pandemia mittasi resilienssiä opiskelijoiden opintotilanteissa, opiskeluhoitotyössä ja sen työtavoissa. Jalonen ja Uusikylä (2023, 42–43) esittävät, että yhteiskunnallisella resilienssillä on sekä olemassa olevan säilyttävä että uuden syntymisen mahdollistava tehtävä. Kompleksiselta ja kaoottiseltakin näyttävässä systeemissä on selkeästi nähtävissä olevia, toistuvia toimintoja ja prosesseja, joita systeemisen tarkastelun kautta voidaan tehdä näkyväksi.

Poikkeusajan koulukuraattorityön työtapojen ja -prosessien tarkastelulle antaa suuntaa Annarilla Ahtolan (2012) väitöskirjatutkimus. Ahtolan tutkimuksen mukaan opiskeluhoillon kehittämisessä tulisi ensisijaisesti kohdentaa huomio koulun aikuisten toimintaan ja yhteisiin käytänteisiin niin yksittäisissä koulu-yhteisöissä kuin koko organisaatiossakin. (Ahtola 2013, 2.) Tässä tutkielmassa tarkastelu kohdennetaan niihin koulun aikuisten työskentelytapoihin ja koulujen opiskeluhoillon käytänteisiin, joita toteutetaan monitoimijaisesti ja yhteistyössä siten, että ne auttavat nuoria ja perheitä. Yhteistyökäytäntöihin liittyvä tutkimus on tärkeää, sillä Timo Suholan (2017, 19) väitöskirjatutkimuksen mukaan opiskeluhoitopalvelujen toimissa erillään ja asiantuntijoiden oman profession tavoitteista, palvelut eivät täytä oikealla tavalla niitä aitoja tarpeita tai oletuksia, joita lapset, nuoret ja perheet osoittavat palveluille.

Olen kiinnostunut tutkielmassani etsimään vastauksia, millaisilla kuraattorityön työtavoilla on vaikutusta nuorten opiskeluun ja miten työskentely on poikkeusaikana toteutettu. Aiemmin tehtyjen tutkimusten tuloksiin perehtyessäni on vahvistunut ajatus siitä, että oleellista opintojen tukemisessa on oikeanlaiset työmenetelmät ja työorientaatio erilaisissa asiakastyön käytännön tilanteissa. Myös työskentelytapojen kontekstin ymmärtäminen on keskeistä. Tässä tutkielmassa nähdään, että kestävänsä sosialisoin tukemisen ja hyvinvointiymmärryksen tulisi perustua relationaalsiin eli yhteyksiä, vuorovaikutussuhteita ja keskinäisriippuvuuksia huomioiviin työtapoihin (Hirvilampi 2015), toteutetaan ne sitten virtuaalisena etäpalveluna tai koululla lähipalveluna. Tämän vuoksi poikkeusajan työtapojen tutkimisessa ei voi ohittaa digitalisaation roolia. Teknologinen kehitys ja poikkeusajan “digiloikka” on saanut aikaan sen, että sosiaalityöhön, sosialisointiin ja oppilaitosten arkeen kuuluu osaltaan myös digitalisoituneet palvelut.

Pro gradu -tutkielmani on kvalitatiivinen haastattelututkimus kuraattoreille, jotka ovat työskennelleet poikkeusajalla 15–18-vuotiaiden nuorten kanssa kouluissa. Tutkimuksen lähtökohtana on opiskeluhuollon toiminnan tarkastelu nuoren sosiaalisuutta tukevana systeeminä. Pyrin hahmottamaan opiskeluhuollon ja kuraattorityön kokonaisuutta, ja sovellan sen tarkastelussa Urie Bronfenbrennerin (1979) ekologista systeemiteoriaa. Sosiaalisuutta tulkiten sosiaalipedagogisen teoriakäsityksen mukaisesti. Tutkielmani kohdentuu opiskeluhuollon sosiaalityön eli kuraattorityön työtappoihin. Etsin tutkimuksessani vastausta siihen, millaiset opiskeluhuollolliset työtavat poikkeusajalla ovat tukeneet nuoren sosiaalisuutta. Olen rajannut tutkimuskohteeksi ne työtavat, jotka vaikuttavat nuoren opintoihin kiinnittymiseen, opintojen etenemiseen ja opiskelumotivaatioon.

Tutkielmani tavoitteena on lisätä opiskeluhuoltotyöstä systeemistä ymmärrystä ja tietoa siinä käytetyistä arjen työtavoista. Toteutettava tutkielma on merkityksellinen tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta, sillä yksilön sosiaalisuus, kiinnittyminen yhteisöön ja yhteiskuntaan nuoruusvaiheessa on ollut monien tutkimusalojen mielenkiinnon kohde. Nuorten hyvinvointi, hyvinvoivat yhteisöt ja yhteiskunnan sivistyneisyys ovat kansainvälisesti tavoiteltavia asioita. Pandemia-ajan vaikutukset lisäävät tutkimusaiheen tärkeyttä.

Tutkimusaihe nousee omasta arkityöstäni ja tarpeesta lisätä tietoa opiskeluhuoltotyön käytännön toiminnasta. Olen toiminut sosiaalialalla yli 20 vuotta, josta kuraattorina 13 vuotta, ensin ammatillisen toisen asteen koulutuksessa pitkään ja tällä hetkellä peruskoulu- ja lukiokuraattorina. Pitkäaikainen työhistoriani ja omat taustakoulutukseni tuovat tutkittavaan aiheeseen esiymmärrystä. Tutkimus on merkityksellinen oman asiantuntijuuteni kehittämiseksi ja tieteellisen ymmärryksen laajentumiseksi. Pandemia-ajan alkaessa vuonna 2020 olin työstäni virkavapaalla, joten omaa henkilökohtaista kokemusta minulla ei ollut poikkeusajan alkuvaiheen opiskeluhuoltotyöstä.

Tutkimus nojautuu hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen. Hermeneutiikan avulla voidaan tutkia ja tulkita tekstejä ja lisätä ihmisten ja ihmisyyhteisöjen toiminnan ymmärtämistä (Määttänen 1995, 228). Tutkimuksen ihmiskäsitys on relationaalinen. Relationaalisessa ihmiskäsityksessä hyvinvointi nähdään rakentuvan ihmisten keskinäisistä ja sekä ihmisen ja luonnon välisistä suhteista (Hirvilampi 2015, 64).

Pro gradu -tutkielmani etenee seuraavasti. Johdannon jälkeen luvussa kaksi avaan lukijalle tutkimuksen teoreettista viitekehystä kuvaamalla Bronfenbrennerin ekologisen systeemiteorian ja sosiaalipedagogista orientaatiota sosiaalisuudesta. Luvussa kolme jäsenän

kuraattorityötä osana yhteiskuntaa ja oppilaitoksen opiskeluhuollon systeemistä kokonaisuutta, johon myös tutkimuskohteena olevat menetelmät näen kuuluvaksi. Luvussa neljä esittelen tutkimuksen toteutuksen: tutkimuksen asettelun, tutkimuskysymykset ja aineiston sekä kerron eettisiä lähtökohtia ja luotettavuutta. Tutkimustulokset esitän luvussa viisi. Kerron ensin aineiston mukaisen poikkeusajan koulukuraattorityön asiakkuuksien luokituksen, tulosityt ja palveluun ohjautumisen. Se kuvaa nuoren ekologisen systeemin ydintä; nuoren palvelutarvetta ja asiakastyöskentelyn lähtökohtia. Näen niiden lisäävät työtapoihin liittyvien tutkimustulosten ymmärrettävyyttä. Tämän jälkeen vastaan varsinaisesti tutkimuskysymyksiin tarkastelemalla nuoren opiskeluun vaikuttaneita työtapoja poikkeusaikana. Lopuksi esitän johtopäätökset ja kerron mahdolliset jatkotutkimusaiheet.

2 Systemiteoria ja socialisaatio

Pro gradu -tutkielmani viitekehyksenä toimii Urie Bronfenbrennerin (1979) ekologinen systemiteoria. Ekologinen systemiteoria, vaikka se mahdollisesti viittaa myös luonnonkysymyksiin, koskee pääasiassa sosiaalista ympäristöä (Payne 2014, 184). Käsitteellä “socialisaatio” on useita merkityksiä riippuen siitä mistä näkökulmasta ilmiötä lähestytään. Lähestyn tutkimuksessani socialisaatiota systemiteorian lisäksi avaamalla socialisaatiokäsitettä sosiaalipedagogisen orientaation mukaisesti. Näen näiden soveltuvan koulun kasvatuksellisessa ympäristössä tehtävän sosiaalityön tutkimiseen. Opiskeluhoitotyö nähdään tässä tutkimuksessa nuoren socialisaatiota tukevana systemisenä kokonaisuutena.

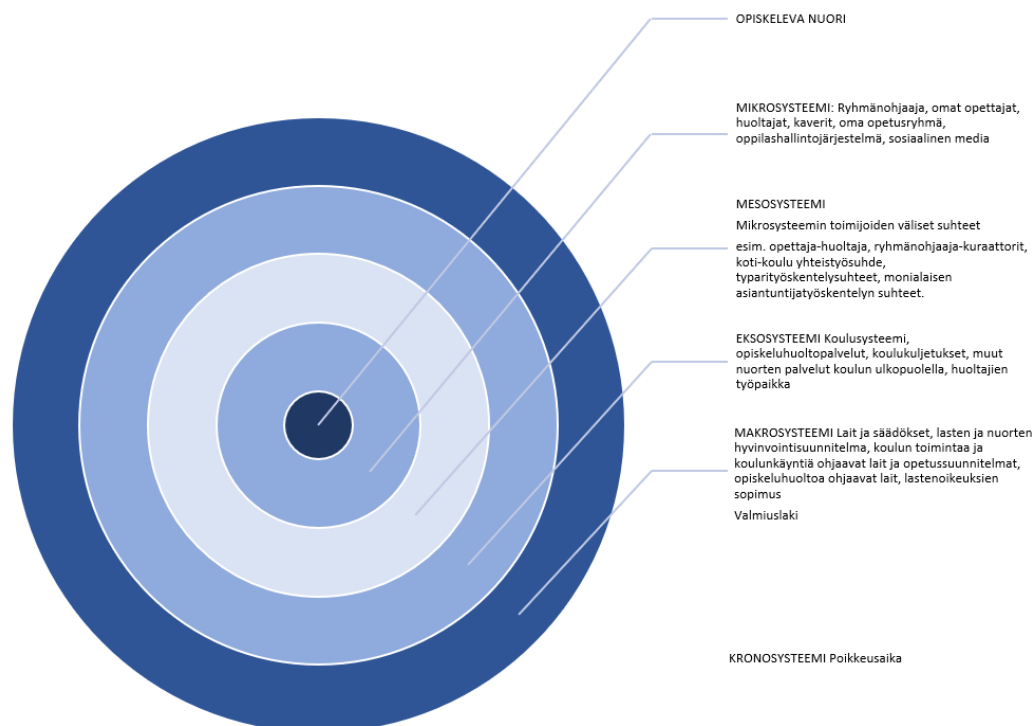
2.1 Bronfenbrennerin ekologinen systemiteoria

Yleisen systemiteorian on hahmotellut biologi Ludwig von Bertalanffy vuonna 1968. Systemiteoreettinen ajattelu näkee ihmisen ja hänen ympäristönsä kokonaisuutena, jossa myös sosiaalityötä voidaan tarkastella kokonaisvaltaisesti (Närhi & Matthies 2001, 20, 44). Teorian luonnetta on käytetty myös ihmisen socialisaation kuvaukseen. Sosiaalistuminen nähdään siinä yksilön liittymisenä yhteiskuntaan ja vähitellen sen täysivaltaiseksi jäseneksi. Urie Bronfenbrennerin ekologisessa systemiteoriassa tarkastellaan yksilöä suhteessa hänen kasvuyhteisöjensä rakenteisiin, prosesseihin ja suhteisiin yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa. (Härkönen 2008; Saarinen ym. 1994, 88.)

Bronfenbrennerin systemiteoriassa yksilön sosiaalistumista tarkastellaan mikro-, meso-, ekso- ja makrosysteemeissä sekä niiden välisissä suhteissa. Mikrosysteemi muodostuu yksilön ympärillä olevista rakenteista ja prosesseista, joiden kanssa yksilöllä on kaksisuuntainen vuorovaikutus. Näitä ympäristöjä ovat esimerkiksi koti ja koulu, niiden rakenteet ja erilaiset prosessit. Mesosysteemi muodostuu mikrosysteemin toimijoiden välisistä suhteista ja toiminnoista. Näitä ovat esimerkiksi nuoren vanhemman ja opettajan välinen suhde ja siihen liittyvät prosessit. Mesosysteemin tarkastelussa huomioidaan nuoren eri kasvuyhteisöjen suhteita ja niissä tapahtuvien prosessien yhteisvaikutuksia. (Bronfenbrenner 1979, 216.) Eksosysteemiin sisältyy rakenteet ja puitteet, joiden kanssa nuori ei ole suorassa vuorovaikutuksessa, mutta jotka vaikuttavat häneen esimerkiksi vanhempien työjärjestelyt tai vanhempien omat sosiaaliset verkostot. Makrosysteemi on mikro-, meso- ja eksosysteemin sisältävä laajempi konteksti, joka sisältää esimerkiksi lait, normit, uskomukset.

(Bronfenbrenner 1979, 22–26.) Makrosysteemit sisältävät mesojärjestelmiä, jotka puolestaan sisältävät useita mikrojärjestelmiä (Payne 2014, 184). Myöhemmin teoriaan on lisätty ajallinen ulottuvuus kronosysteemi, joka kuvaa ajassa tapahtuvaa kehitystä (Bronfenbrenner 2005, 119–120). Kronosysteemi on rajattu tässä tutkielmassa Covid-19-poikkeusaikaan.

Bronfenbrennerin systeemiteorian avulla pystytään tarkastelemaan useiden ympäristötekijöiden ja henkilöiden erilaisia vuorovaikutussuhteita, rooleja, toimintoja ja prosesseja. Sitä on käytetty apuna kasvatuksen vaikutusten ymmärtämisessä. (Saarinen ym. 1994, 88.) Tutkimuksen systeemiteoreettinen näkökulma mahdollistaa kuraattorityön tarkastelun osana opiskeluhoitotyön, koulutuksen ja sen ympäröivän palvelujärjestelmän kompleksista kokonaisuutta. Tässä tutkimuksessa socialisaatio, kasvatusta ja koulutus nähdään toisiinsa liittyvinä. Tarkastelun työtapoja nuoren ekologisessa systeemissä (Kuvio 1) systeemin tasojen mukaisesti.

Kuvio 1. Nuoren ekologinen systeemi pandemia-aikana tutkimusaineiston mukaan (mukaillen Bronfenbrenner 1976)

Systemisyyden ja ekologisuuden pohjautuvan sosiaalityön tärkein painotus on toteuttaa auttamistyötä yksilön systeemiin tehtävässä interventiossa liittämällä mukaan ihmisiä, esimerkiksi perhe, yhteisöt ja muut sosiaaliset tahot, ja rakentamalla näiden sosiaalisten suhteiden toimivuutta. Systeminen työskentely toteutetaan keskittymällä eri tekijöiden

väliseen vuorovaikutukseen ja auttamalla ihmisiä mukauttamaan sosiaalista ympäristöönsä. (Payne 2014, 184.)

2.2 Sosiaalipedagoginen orientaatio sosialisatioon

Sosiaalipedagogiikka voidaan nähdä eräänä koulun sosiaalityötä ohjaavana, yhteisöllisyyttä ja yksilön osallisuutta korostavana taustateorianä. Sosiaalipedagogiikaksi kutsutun kasvatustieteen lähtökohdaksi on ymmärrys kasvatuksen perustavanlaatuisesta yhteisöllisestä luonteesta (Hämäläinen 2018, 101–102). Kuuluisa sosiaalipedagogiikan suuntausta edustanut teoreetikko filosofi Paul Natorp korosti, että kaiken pedagogiikan tulisi olla sosiaalipedagogiikkaa eli yksilön sosiaalisuutta lisäävää toimintaa. Hänen näkemyksensä mukaan ihmisen itsemääräämisen taito ja ihmiseksi tuleminen kehittyy vain inhimillisessä yhteisössä, ja sen avulla käytännön toiminnassa. Natorpin näkemys pohjautui ihmisen yhteisölliseen olemistapaan, ja kasvatuksen tuli toteutua yhteisöissä, mikä muovasi ja ilmensi yhteisvastuullista yhteiskuntajärjestystä. (Hämäläinen 2018, 108–100; Moss & Petrie 2019, 396–397.) Herman Nohl, joka on toinen kuuluisa sosiaalipedagogiikan teoriaan vaikuttanut filosofi, esitti sosiaalisen työn pedagogiseksi työksi. Hän näki yksilöiden ja ryhmien työskentelyn ihmisten väliseksi kasvatussuhteeksi. Nohlin näkökulman mukaan pedagogiikan tehtävänä on nähdä kasvatustodellisuus sellaisena kuin se arjessa on, ja tavoitteena on yksilön itsepuun auttaminen kasvatuksellisin keinoin. (Hämäläinen & Kurki 1997, 67–71, 84.)

Sosiaalipedagogiikan teoriaan vaikuttanut kasvatustieteen filosofi ja -teoreetikko Paolo Freire korosti kasvatuksen tasa-arvoisuutta ja dialogia. Hän näki kasvatuksen tehtävän eriarvoisuudesta vapauttamisena, ei yhteiskuntaan mukauttamisena. Dialoginen toiminta tarkoittaa Freiren mukaan yhteistyötä, jota voi olla ainoastaan tasavertaisten subjektien välillä. Dialogi on siten perustavanlaatuisia kommunikaatiota, joka on kaiken ihmisten välisen yhteistyön perusta. (Freire 2016, 186–187.) Juha Hämäläisen ja Leena Kurjen (1997, 188) mukaan kasvatusta on yksilön tukemista ja kasvattamista yhteisön ja yhteiskunnan jäseneksi. Heidän sosiaalipedagogisen näkemyksensä mukaan ihminen elää yhteiskunnassa, johon hänen on osallistuttava, ja jokaisen on opittava sosiaalisen käyttäytymisen muodot, kasvaa sosiaalisesti yksilönä ja yhteisön jäsenenä.

Sosialisatiossa on ihmisen koko elämän kestävä yhteiskunnallistuminen, tuleminen toimintakykyiseksi jäseneksi yhteisössään voidakseen käyttäytyä ja toimia osallisena yhteisön jäsenenä. Nivalan ja Ryytäsen (2019, 146–148) mukaan sosialisatiossa käsite tarkoittaa

sosialisaatioprosessia, jossa ihmisen suhde yhteiskuntaan rakentuu ja muotoutuu uudelleen elämän eri vaiheissa. Sosialisaatioprosessissa yksilö omaksuu toimintakykyjä ja valmiuksia, sekä muokkaa ja kehittää omaa toimintaympäristöään. Yhteiskunnassa tämä sosialisaatioprosessi on tarpeellinen vallitsevan kulttuurisen ja sosiaalisen järjestyksen siirtämiseksi uudelle sukupolvelle, jotta yhteiskunnan järjestys säilyy. Nuoruus on sosialisaation kannalta erityistä aikaa, sillä silloin ihminen kasvaa perheen jäsenestä vähitellen laajemman yhteiskunnan jäseneksi.

Sosiaalipedagoginen näkemys sosialisaatiosta sisältää tavoitteen integraatiosta ja emansipaatiosta, jotka ovat toisiaan täydentäviä periaatteita (Hämäläinen 1999, 79). Integraatiolla tarkoitetaan yksilön tai ryhmän kiinnittymistä yhteiskuntaan ja sen järjestelmiin. Emansipaatiolla tarkoitetaan sitä, että integraation onnistumiseksi tarvitaan yhteiskunnan määrittämien ehtojen lisäksi yksilön mahdollisuus itsensä toteuttamiseen, että ihminen vapautuu ajattelemaan ja toimimaan itsenäisesti ja yhteisvastuullisesti muiden kanssa. (Nivala & Ryyänen 2019, 152–153; Payne 2014, 224–226.) Sosialisaatioprosessissa ihmiset oppivat ja sisäistävät ympäröivää maailmaa ja sen normeja. Prosessin aikana ihminen kehittyy ja alkaa tuntea itsensä erillisenä toimijana ja rakentaa minuuttaan omana itsenään. (Payne 2014, 224.) Nuoren sosialisaation keskeisimpiä ympäristöjä ovat koulu, vertaisryhmät harrastukset, media ja työelämä (Nivala & Ryyänen 2019, 147–148).

Koulutus voidaan nähdä yhdeksi merkitykselliseksi sosiaalipedagogisen työskentelyn kentäksi ja ympäristöksi (Moss & Petrie 2019, 394). Koulutuksen merkitys, oppilaitoksen rooli ja toiminta sosialisaatiota edistävänä instituutiona on erityisen tärkeä, sillä se tavoittaa kokonaiset ikäluokat. Oleellista on, millainen suhde koulutuksella ja kasvatustyöllä on, ja miten sosialisaatiota oppilaitoksessa edistetään ja miten työn painopisteet määritellään. (Moss & Petrie 2019; Nivala & Ryyänen 2019, 111, 129, 149.) Oppilaitos on kodin lisäksi keskeinen kehitysympäristö nuorelle, ja opiskelu muodostaa nuoren ajankäytön rungon ja on tärkeä ikätovereiden ja muiden sosiaalisten suhteiden kohtaamispaikka (Pippuri 2015, 14). Joutsenvirta ja Salonen (2020, 105) nostavat sosialisaatioon koulutusta laajemman sivistyksen näkökulman. Heidän tekstistään välittyy sosialisaatio, mikä tavoitetaan sivistyksen kautta. Sivistyminen on kasvua, missä yksilöllistytään omannäköiseen elämään yhteenkuuluvana kaiken ympärillä olevan kanssa. Kun yksilö oppii, miten omaa elämää voi kannatella paremmin ja pyrkii elämään sopusoinnussa hyvinvointia parantavalla tavalla, sivistyminen ja sosialisaatio toteutuvat. (Joutsenvirta & Salonen 2020, 105.)

3 Opiskeluhuollon sosiaalityö: erikoisala ja palvelu nuorille

3.1 Yhteiskunnallinen konteksti ja tehtävä

Sivistyksen, koulutuksen ja opiskelun mahdollisuudet socialisaation tukemisessa tunnustetaan maailmanlaajuisesti. Suomi on sitoutunut noudattamaan vuodesta 1991 alkaen YK:n lasten oikeuksien sopimusta, jonka kohdan 28 mukaan: *“Lapsella on oikeus käydä ilmaiseksi peruskoulua. Valtion on edistettävä toisen asteen koulutusta ja opinto-ohjausta sekä ehkäistävä koulunkäynnin keskeyttämistä”* (YK:n lastenoikeuksien sopimus 1994).

Koulutusjärjestelmämme, opiskeluhuollon ja kuraattorityön eettinen perusta voidaan nähdä kuuluvaksi YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen (1994). Sopimus koskee jokaista alle 18-vuotiasta. Lapsen oikeuksien sopimuksen tärkein tavoite on perusoikeuksien takaaminen kaikille lapsille. Keskeinen periaate lapsen oikeuksien toteutumisessa on lapsen edun huomioiminen. Sopimuksen mukaan valtion on taattava mahdollisimmat hyvät edellytykset lapsen kehitykselle, ja koulutuksen tulee pyrkiä kehittämään lapsen kasvua täyteen mittaansa.

Euroopan komissio (EK) ja Suomen valtioneuvosto (VN) painottavat sivistyksen edistävän tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta, hyvinvointia ja demokratiaa. (EK 2017; VN 2022.) Tahot näkevät hyvän koulutuksen olevan osallistavien ja kestävien yhteiskuntien perustana ja edistävän mahdollistavan henkilökohtaista kehitystä ja luovan perustan aktiiviselle kansalaisuudelle. Koulutus nähdään edellytyksenä köyhyyden vähentämiselle, työelämätaidoille ja kestäväälle talouskasvulle. (Opetushallitus 2023.) Euroopan Unionin tiedonanto sisältää näkemyksen opiskeluhuollollisen työn merkityksestä koulutuksen ja socialisaation tukemiseksi. Tiedonannossa kerrotaan, että nuoret, jotka ovat vaarassa keskeyttää koulunkäyntinsä, hyötyvät sosiaalipalvelujen tai nuorisotyöntekijöiden kanssa tehtävästä tiiviistä yhteistyöstä. (EK 2017, 248.)

Opiskeluhuollon kuraattorityö on kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää sosiaalialan työtä. Sen tehtävänä on tukea, auttaa, kasvattaa ja ohjata yksilöä ja tehdä lähiyhteisönsä kanssa yhteistyötä, että tavoiteltu koulutus mahdollistuisi yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti. Kuraattorityötä on tehty lasten ja nuorten tueksi 1900-luvulta alkaen. Työn juuret ovat syvällä koulumaailmassa ja sitä on tehty maailmalla muun muassa työn pioneerimaissa Yhdysvalloissa ja Englannissa yli sata vuotta, ja meillä Suomessa se aloitettiin 1960-luvulla. (Kurki ym. 2006, 12.) Sipilä-Lähdekorpi (2004) on tehnyt väitöskirjatutkimuksen kuraattorityöstä, jonka mukaan kuraattorityö on ollut työntekijä- ja koulukohtaista eli *“tekijänsä näköistä”*. Suomessa

kuraattorityö oli aluksi kasvatusterveystyötä. Se muuttui sosiaalisuhteelliseksi ja pedagogiseen tukeen painottuvaksi, ja 2000-luvulla työ alkoi määrittymään enenevästi koululla tehtäväksi sosiaalityöksi. Sana kuraattori tulee latinan sanasta ”cura”, mikä tarkoittaa huolenpitoa tai sanasta ”curo”, joka tarkoittaa välittämistä ja asioista huolehtimista. Yleisin nimike maailmalla on ”school social worker”. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 12.) Suomessa nimike on kuraattori, koulukuraattori tai vastaava kuraattori. Työskentelyyn ja sen kehittymiseen ovat vaikuttaneet yhteiskunnan normit, kulttuuri, yhteiskunnallinen aika ja tilanne sekä instituutioiden rakenteet.

Opiskeluhoitopalvelut ja sen kokonaisuuden osana toimiva kuraattoripalvelu on suunniteltu rakenteellisesti nuoren päivittäiseen arkiympäristöön toimivaksi. Tämä tekee kuraattorityöstä nuoren lähtökohdista rakentuvaa ja nuoren kanssa yhdessä tehtävää auttamistyötä, kun taas esimerkiksi sosiaalihuollon lastensuojelun sosiaalityössä painottuu vanhemmuuden tukemisen näkökulma. (Ojaniemi & Rantajärvi, 2010, 231.) Kuraattoripalvelun sijoittamisella palvelujärjestelmässä perustasolle pyritään valtion taholta lisäämään palvelujen saatavuutta ja kestävyyttä. Sosiaalihuoltolain mukaan kuraattori toteuttaa koululla sosiaalityötä eli ohjaa, neuvoo ja selvittää opiskelijoiden sosiaalisia ongelmia. Tukimuodot vaihtelevat asiakkaan tarpeen mukaan tilapäisestä tuesta, jolla pyritään ehkäisemään pidempiaikaisen palvelun tarvetta, pitkäaikaiseen tukeen, jossa taataan palvelun jatkuvuus. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

Pippurin (2015) sosiaalityön ammatillinen lisensiaatintutkimus opiskeluhoollon sosiaalityöstä avaa näkökulmaa palvelun sijoittumisen merkityksestä. Kun nuori saa tukea ongelmiinsa koululla perustason palveluista, mahdollistetaan useissa tilanteissa inhimillisesti ja taloudellisesti kestävämmät ja yksinkertaisemmat ratkaisut, ja pyritään ehkäisemään asiakkaiden joutumista kalliisiin erityispalveluihin. Pippuri kuvaa opiskeluhoollon kuraattoripalvelun olevan vahvasti varhaista tukea ja puuttumista, mistä opettajan on mahdollista saada konsultatiivista tukea eli keinoja toimia nuoren haasteellisessa tilanteessa, ja näin nuori ei ohjaudu kuraattorin asiakkaaksi. Toisessa tilanteessa kuraattorityössä tarjotaan nuorelle perustasolla apua ja tukea, jota varten kuraattori tarvittaessa konsultoi erityispalveluja. Konsultoinnin ja yhteistyössä tehdyn arvioinnin jälkeen kuraattori auttaa nuorta tapaamalla ja tukemalla nuorta. (Heinonen ym. 2012; Pippuri 2015, 13, 30.)

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta tuo esiin Covid-19-epidemian arvioinnissaan palvelulle lasten ja nuorten näkökulman (ETENE 2022).

Neuvottelukunta huomioi, että huolia ja ongelmia voi olla helpompi käsitellä tutun ammattilaisen kanssa, eikä esimerkiksi neuvolan tai opiskeluhoollon palveluiden käyttäminen leimaa ketään. Opiskeluhoollon lähipalveluihin panostaminen voi riittää monelle lapselle ja nuorelle vaikean tilanteen kohentamiseen. (ETENE 2022, 19.) Opiskeluhoollon palvelut koululla lähellä nuorta tukevat asiakaslähtöisyyttä, että vaikeassa tilanteessa olevat lapset ja nuoret löytäisivät turvallisen ammatillisen aikuiskontaktin heitä askarruttavien asioiden käsittelemiseen (Mäkelä 2019, 27).

Opiskeluhoollon kuraattoripalvelu sisältää pyrkimyksen siitä, että lapsen tai nuoren tilanteeseen voidaan jollain tavalla puuttua heti, kun ongelmia tai tuen tarvetta huomataan. Oppilaitoksessa se tarkoittaa avun tarpeen ja riskitekijöiden tunnistamista ja varhaisen vaiheen tukitoimien järjestämistä. (Heinämäki 2007, 11.) Toimilla pyritään tukemaan yksilön kehitystä esiopetusikäisestä nuoreksi aikuiseksi saakka, joka on ihmisen keskeisin kasvun ja sosiaalistumisen periodi. Tällöin lapsen ja perheen elämään saattaa vaikuttaa valtava määrä julkisen, yksityisen sekä kolmannen sektorin toimijoita, joilla kaikilla on yksi ja yhteinen päämäärä: edesauttaa yksilön myönteistä kasvua ja kehitystä ja tarjota tarvittaessa apua ja tukea. (Manninen 2010, 23.) Kuraattorityön erikoisalaa ovat oppilaiden ja opiskelijoiden kasvuun ja kehitykseen liittyvät asiat, psykososiaalista hyvinvointia edistävä työskentely ja oppilaitoskulttuurissa toimiminen ja sen ymmärtäminen (Pippuri 2015, 2). Harrikari kirjoittaa, että nykyajan kuraattorityötä ohjaa ajatus varhaisen tukemisen ja avoimen yhteistyön palvelusta lähellä nuorta ja hänen arkeaan. (Harrikari 2008, 124–125.) Harrikarin *”Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret puuttumisen politiikassa”* -teos nostaa esiin myös kuraattorityölle yhteiskunnallisia odotuksia, että nuoren arkiympäristössä havainnoidaan riittävän varhain sosialisatioon liittyviä haittoja ja riskejä ja tehdään yksilön ja yhteisön elämää tukevia ja auttavia interventioita.

Palvelujen digitalisoituminen on tuonut viime vuosina teknologian osaksi yhteiskuntamme järjestelmää eri tavoin kuin aiemmin. Ihmisten auttamistyössä on painottunut kohtaamisen merkitys, ja digitaalisuus on nähty tähän asti sosiaalipalveluihin jopa soveltumattomaksi (Pohjola 2017, 181). Nyt poikkeusajan myötä digitalisaatio on tullut myös kouluille, opiskeluhooltoon ja sosiaali- ja terveystalveluihin. Kuraattoripalvelu toimii osin myös tässä kontekstissa. Digitaalisten sosiaalipalvelujen voidaan nähdä mahdollistavan uudenlaisia toimintaympäristöjä ja uusia työvälineitä ja -menetelmiä, joiden avulla sosiaalityössä voidaan tavoittaa asiakkaita. Myös teknologiavälitteisesti sosiaalityötä tehtäessä tulee toimia eettisesti ja ammatillisesti asiakkaita suojellen ja sosiaalityön arvoja korostaen. Samalla on huomioitava,

miten se vaikuttaa sosiaalityön toteuttamiseen. (Kivistö 2017, 26.) Joutsenvirta ja Salonen (2020) ovat huomioineet digitalisaation eri puolia. He kirjoittavat tietotekniikan kehittymisen mahdollistaneen sen, että ihmiset ovat eri tavoin vuorovaikutuksessa keskenään ja se on muuttanut tapoja tehdä työtä. He näkevät digitalisaation yhteiskuntaan ajallisesti ja kulttuurisesti kuuluvana asiana. Joutsenvirta ja Salonen (2020, 238–240) nostavat esiin nopeasti etenevän teknologian kehittymisen negatiivisia vaikutuksia, ja näkevät palvelujen digitalisoitumiseen sisältyvän eriarvoistumisen ja syrjäyttämisen vaaroja. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas on ajautunut tilanteeseen, että joutuu tehdä itse osan siitä työstä, mikä kuuluisi alan asiantuntijoille.

3.2 Kuraattoripalvelu osana opiskeluhoollon kokonaisuutta

Koulukuraattorityötä ja opiskeluhoollon kokonaisuutta ohjaa oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) ja Opetushallituksen hyväksymät opetussuunnitelmat ja tutkintojen perusteet, joihin on sisällytetty opiskeluhoollolliset sisällöt. Kuraattorityötä toteutetaan tässä opiskeluhoollon kokonaisuudessa. Kouluissa opiskeluhoollon ensisijainen tarkoitus on olla ennaltaehkäisevää ja tarjota sosialisaatiota tukevaa ja hyvinvointia lisäävää toimintaa yksittäisille opiskelijoille ja koko kouluyhteisölle. Suomessa opiskeluhoollon toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden, huoltajien sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Kun opiskelijan hyvinvoinnista pidetään huolta, sujuu koulun ja opiskelijan perustehtävänä olevat opinnot paremmin. (Honkanen & Suomala 2009; Rantanen & Vehviläinen 2007, 57.) Oppiminen ja hyvinvointi ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa samoin kuin opetus ja oppilashuolto (Mahkonen 2014, 95). Opiskeluhoollotyö jakautuu *yhteisölliseen* ja *yksilölliseen* opiskeluhoollotyöhön.

Yhteisöllinen opiskeluhoollon kuuluu kaikille koulun toimijoille. Se on paikallista ja koulukohtaista yhteistä toimintaa ja sisältää työskentelyä koko kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi. Yhteisöllisen työn suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaa oppilaitoskohtainen opiskeluhoolloryhmä. Opiskeluhoolloryhmässä asioita käsitellään vain yleisellä ja yhteisöllisellä tasolla. (Hietanen-Peltola & Pelkonen 2015, 59.) Opiskeluhoollotyössä on yhä enenevässä määrin painottunut yksilökohtainen työ, vaikka opiskeluhoollon tulisi toteuttaa oppilas- ja opiskelijahuollon mukaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilasyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoollona (HE 165/2021). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen opiskeluhoollon palvelujen tiedonkeruu (OPA)

2022 on kartoittanut opiskeluhoitotyötä tekeviltä opiskeluhoitotyötä. (Hietanen-Peltola ym. 2022.) Tiedonkeruuseen vastanneista 38 prosenttia kertoi, että yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä kokoontui harvemmin kuin kerran kuukaudessa lukuvuotena 2021–2022. Tiedonkeruun raportissa todetaan, että: *“Näin harvalla kokoontumistahdilla ei ole mahdollista hoitaa opiskeluhoitoryhmälle osoitettuja lakisääteisiä tehtäviä eli suunnitella, toteuttaa, kehittää ja arvioida oppilaitoksen opiskeluhoitoa”*. Samassa raportissa todetaan vastaajien huomioineen yhteisöllisen työn tärkeimmäksi opiskeluhoollolliseksi asiaksi sekä nostaneet sen tärkeimmäksi kehitettäväksi asiaksi oppilaitoksessaan. (Hietanen-Peltola ym. 2022, 90–91.)

Yksilökohtaista opiskeluhoitotyötä opiskelijoille toteuttavat psykososiaalisena työnä psykologit ja kuraattorit sekä terveydenhoitotyönä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkäri ja terveydenhoitajat. Yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon kuuluu lisäksi monialainen yksilökohtainen työskentely. Opiskeluhoollon palvelut perustuvat nuoren suostumukseen. Niiden käyttöä huoltaja ei voi kieltää nuorelta. (Hietanen-Peltola & Pelkonen 2015, 59; Suhonen 2017, 78.)

Kuraattorin työ koostuu suurelta osin yksilökohtaisesta työstä, vaikka myös kuraattorin työn painopiste tulisi olla oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä (Muuronen 2014, 228). Opiskeluhoollon kuraattorityö liittyy vahvasti koulunkäynnin ja opiskelun sujumiseen. Kuraattorit ovat kouluissa myös sellaisia tilanteita varten, jotka eivät suoranaisesti liity koulunkäyntiin (Pippuri 2015, 70). Kuraattori työskentelee koulussa osana moniammatillista työyhteisöä ja kuraattorin työtä voidaan luonnehtia vuorovaikutustyöksi, joka tapahtuu eri verkostoissa (Suhonen 2010, 238).

Sipilä-Lähdekorven (2004) tutkimuksessa esiteltyt kuraattorityön sisällöt näyttäytyvät edelleen ajankohtaisina. Sipilä-Lähdekorpi kuvaa kuraattorityötä koulun sosiaalityönä. Työn käytännöt koostuvat erilaisista sosiaalityön käytännön työtavoista, jotka ovat yksilö-, ryhmä- ja verkostotyötä sekä yksintehtävää asiakkaan asioidenhoitotyötä. Työ pitää sisällään neuvotteluja, keskusteluja, työparityötä, yksilön ja ryhmän kanssa työskentelyä, yhteydenpitoa ja työskentelyä vanhempien ja koulun henkilökunnan kanssa, konsultaatiota, valistus- ja tiedotustyötä, ympäristöön vaikuttamista sekä nivelvaihtotyötä. Päivittäiseen työhön kuuluvat kirjalliset työt, joita ovat muun muassa yleiset asiakastyökirjaukset, sosiaaliset selvitykset, arviot ja näihin pohjautuvat lausunnot. (Sipilä-Lähdekorpi 2004, 149–152, 167.) Kuraattorit voivat tavata oppilaita muutaman kerran arviointi- tai selvittelymielessä, tai tarjota säännöllisiä kohtaamiseen ja luottamukseen perustuvia tukitapaamisia jopa vuosien ajan (Mäkelä 2019, 29).

Kuraattorityötä ohjaa laaja lainsäädäntö. Lainsäädännön pyrkimyksenä on taata jokaisen lapsen oikeus turvalliseen elämään, terveelliseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. Kuraattorityössä oppilas- ja opiskeluhuoltolaki (1287/2013) määrittää kuraattorityön järjestämistä ja toimintaa, ja vahvisti vuoden 2014 alusta alkaen kuraattoripalvelun peruskouluille ja toiselle asteelle. Kuraattoripalvelu tuli myös osaksi sosiaalihuoltolakia (1301/2014), joka on määrittänyt vuoden 2015 alusta alkaen lapsille, nuorille ja perheille sosiaalipalveluina vastaavan kuraattorin ja kuraattorin palvelut. Ennen vuotta 2014 oppilas- ja opiskelijahuollosta säädettiin koululaeissa, terveydenhuoltolaissa ja sen nojalla annetussa asetuksessa ja lastensuojelulaissa. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettu laki (612/2021) määrittelee alueelliset ja paikalliset lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat, mikä velvoittaa toimialueiden rajoja ylittävään yhteistyöhön lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja ongelmien ehkäisemiseksi.

Muita kuraattorityötä ohjaavia keskeisiä lakeja ovat: Suomen perustuslaki (731/1999), hallintolaki (434/2003), lastensuojelulaki (417/2007), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015), nuorisolaki (1285/2016), perusopetuslaki (477/2003), laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) ja lukiolaki (714/2018) sekä oppivelvollisuuslaki (1214/2020).

3.3 Monialainen asiantuntijatyöskentely

Kuraattorityöhön kuuluu moniammatillinen työskentely. Isoherranen (2012) kuvaa väitöskirjassaan moniammatillisuuden olevan esimerkiksi moniammatillista, monitieteistä ja monitoimijaista työtä, jota määritellään eri tavoin ja se sisältää eri käsitteitä. Moniammatillinen työ on usean eri ammattialan roolien yhteensovittamista, missä yhdistetään eri ammattiryhmien tietoja ja taitoja esimerkiksi koulukontekstissa nuoren auttamiseksi. Työskentelyssä toimitaan asiakkaan tukena yhdessä ja pyritään avoimella keskustelulla ja työskentelyllä löytämään keinoja ongelman ratkaisemiseksi. (Isoherranen 2012, 46, 51–52; Payne 2000.) Moniammatillisuutta voidaan toteuttaa eri tavoin. Se voidaan Paynen (2000) mukaan nähdä toimintatapana, jossa ammatillisuuden hierarkiat ja toimintaroolit pysyvät, mutta niillä on vaikutusta työskentelyyn. Se voidaan ymmärtää myös osaamisen, taidon ja tiedon siirtämisenä eri asiantuntijoiden toimintarajoille tai niiden ylitse. Tällöin moniammatillista työtä toteuttava tiimi sopii rajanylityksistä ja ottaa vastuulleen toisen ammattikunnan rooliin kuuluvia perinteisiä tehtäviä. (Payne 2000, 9.)

Pärnä (2012) kirjoittaa väitöskirjassaan nyky-yhteiskunnan professionaalisuuden olevan hyvin moniammatillista. Kontio (2013) on tehnyt väitöstutkimuksen koulujen monialaisten työryhmien työskentelystä. Pärnän (2012, 45, 47) ja Kontion (2013, 19) mukaan asiantuntijuus syntyy moniammatillisessa kontekstissa. Moniammatillinen yhteistyö viittaa eri ammattikuntien väliseen ja eri taustayhteisöistä tulevien asiantuntijoiden yhteistyöhön. Moniammatillisuus tarkoittaa yleisesti eri ammattiryhmien tietojen ja taitojen yhteensovittamista yhteisessä toiminnassa, jossa päätöksistä neuvotellaan ja sitoudutaan tavoitteelliseen yhteistoimintaan. Monialainen työskentely voi olla monitoimijaista. Monitoimijuus nähdään monialaista ja moniammatillista käsitettä laajempänä, jossa useat toimijat tekevät yhteistyötä ja asiakkaan osallisuus työskentelyyn on keskeistä. Monitoimijuudessa otetaan mukaan myös muut toimijat kuin ammattilaiset. (Linnakangas ym. 2013, 315.) Tulkiten tässä tutkimuksessa monialaisuuden käsitteen synonyymiksi moniammatillisuudelle.

Kouluissa monialainen opiskelijakohtainen työskentely kuuluu lainsäädännön mukaan yksilölliseen opiskeluhuoltotyöhön (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013). Monialaista yksilöllistä opiskeluhuoltoa toteutetaan kouluilla oppilas- ja opiskelijahuoltolain 14 §:n 4 momentissa tarkoitetussa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksittäisen opiskelijan tai tietyn opiskelijaryhmän tuen tarpeen selvittämiseen ja opiskeluhuollon palvelujen järjestämiseen liittyvät asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Lainsäädännössä käytetään käsitettä monialainen asiantuntijatyö, mikä kuvaa sivistystoimen pedagogisen toimialan, yksilöllisen opiskeluhuollon sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden tarvittavien tahojen monialaista yhteistyöskentelyä. Työskentelystä laaditaan opiskeluhuoltokertomus eli työ tulee dokumentoida lainsäädännön mukaisesti. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.)

Monialaiseen asiantuntijaryhmään kootaan ja siihen nimetään asiantuntijoita jäseneksi vain opiskelijan, tai, ellei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa suostumuksella. Asiantuntijaryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijaryhmän jäsen ei saa käyttää asiantuntijaryhmän jäsenenä saamiaan salassa pidettäviä tietoja muuhun kuin opiskeluhuoltoon liittyvään tehtävään. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.)

Kontion (2013) tutkimuksen mukaan toimivaa monialaista opiskeluhuoltotyötä kuvaavat luotettavuus, ennakoitavuus, vuorovaikutuksellisuus ja sitoutuneisuus nuoren hyvinvointia

edistävään työhön. Moniammatillisten oppilashuoltoryhmien työssä korostuu eri toimijoiden näkemys asiakkaan ongelma-alueesta, asiantuntijoiden tiedon ja ratkaisuvaihtoehtojen jakaminen ja yhdessä työskentelykyky. Työryhmän päätöksenteko perustuu asiantuntijuuteen, luovaan ongelmanratkaisuun, sääntöihin ja määräyksiin tai asiakkaan ja huoltajan vaikutukseen. Yhtenä tärkeimpänä toimivan työskentelyn mahdollistajana on vuorovaikutteinen ja osallistava kokouskäytäntö. Monialaisen työskentelyn yhtenä tärkeimpänä tehtävänä voidaan pitää asiakkaalle päätettyjen tukitoimien seuraamista ja arviointia. (Kontio 2013, 7, 146–148, 157.)

Suhola (2017) on kohdentanut väitöstutkimuksensa opiskeluhuollon asiakaslähtöisyyteen ja monialaiseen yhteistyöhön. Suhola on tutkinut oppilashuoltoprosessia systeemisenä palvelukokonaisuutena. Oppilashuoltotoiminta ja oppilaiden aito osallistaminen voivat edesauttaa paitsi lapsien oikeuksien toteutumista myös aktiivisen kansalaisuuden syntymistä sekä koulun toimintakulttuurin kehittymistä ja opetustyötä. (Suhola 2017, 102.) Suhola (mt., 105, 215–216) nostaa tutkimuksessaan kriittisen näkökulman monialaisen työskentelyn taustalla olevaan erikoisalakohlaiseen asiantuntijuuteen. Palveluiden toimiessa erillään ja oman profession tavoitteista lähtevänä ne eivät täytä oikealla tavalla niitä aitoja tarpeita tai oletuksia, joita lapset, nuoret ja perheet palveluille osoittavat. Haasteena on lisäksi eri toimijatahojen ja yksilöiden erot siinä, miten tuen tarve havaitaan, miten siihen tartutaan ja miten aloitettuun työskentelyyn sitoudutaan. Suholan näkemys on, että huoltajia tulisi kuulla ja kytkeä opiskeluhuoltoprosessin työskentelyyn huomattavasti nykytasoa enemmän, sillä muutoin ongelmatilanteissa nuoren kokonaisvaltainen tarkastelu jää vähäiseksi. Hän peräänkuuluttaa nuoren kotiväen mukaan ottamista heti, jos huoli herää. Erityisesti tilanteissa, joissa huoli herää, tulisi vanhemmat kytkeä asiaan niin pian kuin mahdollista.

Määtän (2002, 113) mukaan läheskään aina moniammatilliset ryhmät alueellisella, kunnallisella tai yksilön tasolla eivät löydä yhteistä juonta; kokoontumisista tulee väkinäisiä, josta ei nähdä koituvan nuorille eikä ammattilaisten omaan työhön juuri mitään hyötyä. Ryhmän toiminnassa korostuu toimintaideologian merkitys, ja ryhmällä tulee olla tiedossa ja jaettuna yhteinen ideologia toiminnasta. Jos näkemykset toiminnasta ja tarvittavista toimista nuoren elämän parantamiseksi törmäilevät keskenään, ryhmässä ei päästä käytännön toimintaan.

3.4 Poikkeusajan vaikutukset opiskeluhoollon palveluihin ja nuorten opiskeluun

Poikkeusaika alkoi Covid19-viruksen levitessä Suomeen vuoden 2020 alussa. Tällöin viranomaiset päättivät laajoista rajoitus- ja suojelutoimista kansalaisten terveyden suojelemiseksi. Aasiassa epidemiana alkanut Covid19-tauti täytti nopeasti maailmanlaajuisen pandemian ehdot. Poikkeusajan julistaminen käynnisti tuolloin kevääseen 2022 asti jatkuneet viranomaisten asettamat rajoitustoimet. Poikkeusolot olivat voimassa 16.3.2020 alkaen kolmen kuukauden ajan. Lasten ja nuorten elämässä koronarajoitukset näkyivät opiskelun siirtymisenä oppilaitoksista koteihin ja digitaalisiin ympäristöihin. Rajoitukset ja sulut merkitsivät myös nuorten liikkumis- ja kokoontumisvapauden rajoittamista ja nuorten tilojen ja urheilu- ja vapaa-ajan viettopaikkojen sulkemista. (Kekkonen ym. 2022, 8–10.) Oppilaitokset joutuivat muuttamaan toimintojaan, ja oli lopetettava perinteinen henkilökohtainen lähiopetus ja siirryttävä nopealla aikataululla etäopetukseen. (Pattison ym. 2021.) Opiskeluhoollollisten palvelujen ja koulun sosiaalityöntekijöiden oli pakko muokata työtään nopeasti, ja tarjota joustavasti palveluita opiskelijoille, vanhemmille ja henkilökunnalle henkilökohtaisesti tai etänä. (Kelly ym. 2021.)

Suomessa kuraattorien ja psykologien palvelut siirtyivät poikkeusajan alkaessa nopeasti etäyhteyksiin, mikä yhtäältä helpotti palvelujen käyttöä, mutta toisaalta vaikeutti uusien tuen tarpeiden esille ottamista ja luottamuksellisen suhteen rakentamista. Kouluterveydenhuollon ja opiskeluhoollon henkilöstöä siirrettiin muihin tehtäviin. (Hietanen-Peltola ym. 2020a, 1.) Lapsille, nuorille ja heidän perheilleen hankaluuksia toi sosiaali- ja terveyspalveluiden karsiminen poikkeusoloissa. Aikoja peruttiin tai siirrettiin. Digitalisaation avulla palveluja pyrittiin järjestämään, mutta etäyhteyksillä ei voitu korvata läheskään kaikkea kasvokkaista vuorovaikutusta (Iivonen 2022, 32). Opiskeluhoollon palvelujen osalta tarjottava apu ja tuki heikkenivät kevään 2020 etäkoulun aikana selkeästi. Myös opiskeluhoollon monialainen yhteistyö koulun sisällä ja koulun ulkopuolisten palvelujen kanssa heikkeni voimakkaasti. Osalle oppilaista etäkoulun tiedettiin sopineen hyvin ja lisänneen heidän tyytyväisyyttään. (Hietanen-Peltola ym. 2020b.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (Kekkonen ym. 2022) julkaisemassa "*Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan*" -kirjassa tuodaan esiin nuorten ja nuorten aikuisten kokemuksia 2020-luvun korona-ajasta. Kirjan artikkelissa Sihvonen & Saarikallio-Torp (2022, 62, 68) kirjoittavat korona-ajan rajoitustoimien merkinneen nuorten elämässä sosiaalisten kontaktien vähenemistä ja liikkumisen rajoittamista. He kirjoittavat havainnostaan, että kotona-asuva

nuori alkoi viettää aikaa samassa taloudessa asuvien kanssa ja yksinasuva opiskeleva nuori saattoi olla vailla sosiaalista lähiverkostoa. Tai aiemmin opiskelun vuoksi itsenäistymistä tukeva omilleen muutto saattoi katketa ja nuoren piti muuttaa takaisin lapsuudenkotiin. Tavallisesti sosiaalisuuden kenttä laajenee nuoruuden edetessä, mutta poikkeusajan nuorilla sosiaalisuus kapeni.

Laajasti toteutetut rajoitukset aiheuttivat sosiaalisen vuorovaikutuksen puutetta, mikä vaikutti merkittävästi ihmisten kanssakäymiseen, käyttäytymiseen ja sosialisointiin niin yksilö-, yhteisö-, yhteiskuntatasoilla. (Ali ym. 2021, 3.) Pandemia-ajan edetessä nuoren elämässä, koulunkäynnissä ja opiskelussa monen pulmat alkoivat kasautua, ja aiheuttaa nuorille oireilua ja kasvavaa avuntarvetta. Korona-ajan kotimaamme nuorisobarometrin mukaan 15–25-vuotiaiden nuorten tyytyväisyys elämään on kauttaaltaan laskenut edellisiin vuosiin verrattuna (Lahtinen & Myllyniemi 2021). YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unescon (2021) vuosittaisen seurantaraportin Global Education Monitoring Report mukaan pandemia-aika vaikutti yli 1,5 miljardiin opiskelijaan, joista eniten kärsivät heikoimmassa asemassa olevat opiskelijat. (Unesco 2021, 143–149.) Huomioitavaa on, että yli 90 % maailman peruskouluikäisistä lapsista käy koulua, ja peruskoulun ulkopuolella heitä on silti yhä lähes 60 miljoonaa.

Suomessa joka toinen vuosi toteutettava kouluterveyskysely (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021) kertoi osaltaan nuoren avun ja tuen tarpeen lisääntymisestä. Kouluterveyskyselyssä todetaan, että suomalaisnuorten psyykinen hyvinvointi on heikentynyt poikkeusaikana. Keväällä 2021 tehdyn kyselyn päälöydösten mukaan nuorten ahdistus- ja masennusoireilu oli lisääntynyt huomattavasti sekä tytöillä että pojilla. Miltei kolmannes tytöistä oli kokenut kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta ja nousua vuoden 2019 kyselyyn verrattuna oli noin 10 prosenttiyksikköä. Noin kolmannes tytöistä raportoi yli kaksi viikkoa kestäneitä masennusoireita, ja tyttöjen kohdalla positiivisessa mielenterveydessä oli heikentymistä. Nuoret vastasivat yksinäisyyden lisääntymisestä, ja joka neljäs tyttö ja joka kymmenes poika raportoi kokevansa yksinäisyyttä melko usein tai jatkuvasti. (Aalto-Setälä ym. 2021.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2022 toteuttamassa opiskeluhoitopalvelujen OPA-tiedonkeruussa tulee esiin, että monialaisten asiantuntijatyöryhmien määrät olivat valtakunnallisesti laskeneet kahden vuoden aikana. (Hietanen-Peltola ym. 2022, 74.) Lisäksi vuoden 2020 tiedonkeruuseen verrattuna opiskelijan henkilökohtaisen opiskeluhoitollisen asian käsittely koulun yhteisöllisessä opiskeluhoitoryhmässä oli yleistynyt. Myönteisenä

kehityskulkuna tiedonkeruussa mainitaan, että opiskeluhuoltopalvelujen eri muotoiset asiakastapaamiset olivat yleistyneet.

3.5 Opintojen etenemistä ja motivaatiota tukevat työmenetelmät

Nuorten koulutuksen toteutumiseen ja opiskeluun myönteisesti vaikuttavien työmenetelmien tutkimusta on tehty Suomessa ja kansainvälisesti ennen poikkeusaikaa. Kolmen suomalaisen väitöstutkimuksen (Määttä 2007; Partanen 2011; Vahtera 2007) tuloksia kiteyttämällä opiskelun etenemisessä ja keskeytymisen ehkäisemisessä on pohjimmiltaan kysymys opiskelijan motivaatiosta ja optimistisuudesta. Minäpystyvyyttä, toiveikkautta ja optimismia edistävillä työmenetelmillä on myönteinen vaikutus opintojen suorittamiseen.

Partanen (2011) on tutkinut kasvatustieteen väitöstutkimuksessaan aikuisopiskelijoiden minäpystyvyyttä. Sovellan tutkimustulosten merkityksellisyyttä nuorten opiskelijoiden kanssa tehtävään opiskeluhuoltotyöhön. Albert Bandura (1977) kehitti teorian uskomuksista, joita ihmisillä on kyvyistään organisoida ja toteuttaa toimintaansa. Näitä uskomuksia hän kutsui minäpystyvyyssuskomuksiksi. Minäpystyvyyttä kuvaa yksilön odotusta ja uskoa siihen, että hän voi suorittaa menestyksekkäästi jonkin tehtävän. Bandura kirjoittaa minäpystyvyyssuskomuksien rakentuvan neljän eri lähteen kautta: 1) aiemmat saavutukset, 2) mallit, 3) sosiaalinen tuki ja kannustus ja 4) fysiologiset tekijät. Minäpystyvyyssuskomukset ovat tärkein yksilön valintoja selittävä tekijä, sillä ne suuntaavat toimintaamme ja ohjaavat toimijuuttamme (Bandura 1997). Partanen tutkimuksen mukaan opiskelijan koulutuksellisen minäpystyvyyden vahvistamisessa tuli huomioida oppimisympäristöissä syntyneet opiskeluun vaikuttavat kokemukset. Kun opiskelijan koulutuksellista minäpystyvyyttä saatiin vahvistettua, sillä oli vahva myönteinen vaikutus opintoihin. Opiskelija tarvitsee muiden tukea ja kannustusta sekä arvostusta, jotta hän voisi muodostaa vahvan pystyvyyksensä itsestään. Lähipiirin tuella ja kannustuksella on merkitystä, sillä se muodostaa sosiaalisen tukiverkoston, jota vasten opiskelija muodostaa käsitystä omasta pystyvyydestään. Opiskelijalle merkityksellisten henkilöiden, esimerkiksi perheenjäsenen ja opiskelukavereiden, tuella on havaittu olevan merkitystä opiskelijoiden minäpystyvyyden vahvistamisessa. (Partanen 2011, 4.) Erityisesti koulussa minäpystyvyyssuskomukset ovat opintoihin motivoitumisessa tärkeitä, sillä voimakas minäpystyvyyden tunne vahvistaa opiskelijan itsensäätelyä ja itseohjautuvuutta (Pintrich 2000, 456–458).

Määttä (2007) esittää, että optimismilla on tärkeä rooli nuoren koulutuksessa ja opiskelussa. Optimismin ylläpysyminen tekee todennäköisemmäksi sen, että nuori pärjää koulussa ja elämässä yleensä, mikä taas vähentää esimerkiksi masennuksen todennäköisyyttä. Tulosten mukaan jo pelkästään koulussa viihtyminen, yksinkertaisimmillaan koulun toimintaan osallistuminen, ohjaa nuorta valitsemaan parempia (optimistisempia) strategioita. Jos nuoria autetaan selittämään onnistumistaan ja epäonnistumistaankin myönteisesti ja heitä itseään tukevalla tavalla, se vaikuttaa Määttän tutkimuksen mukaan myönteisesti nuorten tulevaisuuteen.

Myös Vahtera (2007) on tehnyt väitöstutkimuksen nuorten opiskelun etenemiseen liittyen. Vahtera keskittyi tutkimaan opinnoissa menestyvien nuorten ajattelu- ja toimintastrategioita ja psyykkistä hyvinvointia lukiosta jatko-opintoihin. Vahtera etsi tutkimuksessaan nuorten psyykkistä hyvinvointia ja opiskelua parhaiten tukevia ajattelu- ja toimintatapoja. Opiskelijan toiveikkuutta ja optimismia edistäväillä työmenetelmillä on merkitystä, sillä Vahteran lukiolaisiin kohdennetun tutkimuksen mukaan optimismi saattaa olla keskeinen nuorten psyykkiseen hyvinvointiin ja opintomenestykseen vaikuttava tekijä opintojen aikana ja jatko-opintoihin siirryttäessä.

Kansainvälinen tutkimus vahvistaa opintoihin vaikuttavien työtapojen merkitystä. Esimerkiksi Brasher (2009) ja Dameron (2016) tutkivat koulukuraattorin työssä vaikuttavaa työtapaa koulun työympäristössä. Heidän näkemyksensä mukaan nuoret motivoituvat paremmin vahvuuksiin ja tavoitteisiin keskittyvän ohjauksen avulla kuin ongelmiin ja puutteisiin keskittyvässä työskentelyssä. (Brasher 2009; Dameron 2016.) Cilar ja kollegat (2020) puolestaan esittävät lasten ja nuorten psyykkistä hyvinvointia käsittelevässä tutkimusraportissaan, että positiivisten tunteiden, yksilöllisten vahvuuksien huomioimisen, motivaation, perustarpeiden täytymisen sekä yksilöllisen sitoutuneisuuden olevan yhteydessä opintojen edistymiseen. (Cilar ym. 2020, 2024.) Vallaire-Thomaksen ja hänen kollegoidensa (2011) toteuttamassa pitkittäistutkimuksessa seurattiin 10 oppilaan tilannetta systemaattisesti toteutetun tavoitesuuntautuneen ohjauksen aikana. Tutkimuksen tuloksissa korostuu yhteistyön vaikutuksen merkitys myönteisiin muutoksiin. Kun oppilaalle tärkeä henkilö oli otettu mukaan työskentelyyn, onnistumisen kertoimet kasvoivat merkittävästi. Lisäksi tutkimuksessa havaittiin, että tiivis yhteistyö oppilaan, huoltajien, opettajien ja muun henkilökunnan kanssa lisäsi molemminpuolista luottamusta ja oppilaan akateemista menestystä. (Vallaire-Thomas ym. 2011, 232.) Englannissa Canen (2016) tekemässä tapaustutkimuksessa on tutkittu yksittäisen oppilaan ohjausprosessia ja ohjauksen vaikutusta

oppilaan käyttäytymiseen. Canen tutkimuksen mukaan systemaattinen työskentely nähtiin välttämättömyytenä sidosryhmien onnistuneelle työskentelylle nuoren auttamiseksi ja koulunkäynnin sujumiseksi.

Poikkeusaika on vaikuttanut maailmanlaajuisesti lasten ja nuorten kanssa tehtävään työskentelyyn. Esimerkiksi UNICEF:in Maailman lasten tila –raportin mukaan koronatilanteen vaikutukset ovat lisänneet erityisesti kehittyvien maiden lasten ja nuorten ongelmia. (Unicef 2021.) Raportin aineisto kattoi 100 valtiota ja yli 80 % maailman oppilaspopulaatiosta. Tutkimus osoitti, että yhteensä vähintään 30 % tutkimukseen vastanneiden maiden koululaisista eli olosuhteissa, joissa etäopetusjärjestelyt eivät tavoittaneet heitä tai etäopetusta ei edes järjestetty. Yläkouluikäisistä neljännes eli olosuhteissa, joissa paikalliset etäopetusjärjestelyjä ei ollut tai ne eivät tavoittaneet heitä. Perheen köyhyys ja syrjäseudulla asuminen olivat suurimmat riskitekijät sille, ettei lapsi tai nuori pystynyt osallistumaan poikkeusajan etäopetukseen, vaikka sellaista olisi järjestetty (Unicef 2021, 108–109). Säännöllinen kontakti opettajaan ja kouluun oli yhteydessä parempaan koettuun oppimiseen. Van Cappelle tutkijakollegoidensa (2021) kanssa suosittelevat mahdollisimman monipuolisten etäopetusjärjestelyiden hyödyntämistä perheiden käytettävissä olevien välineiden mukaisesti suunniteltuna, jotta kaikenlaisista taustoista tulevat lapset ja nuoret pystyvät pysymään koulutuksen piirissä myös poikkeusaikoina.

Maunu (2022) on tehnyt kotimaassamme tutkimusta, millaisena ammattiin opiskelevat ovat kokeneet koronapandemian aikaisen etäopetuksen. Poikkeusajan nuorten opintoja ja opiskeluajan hyvinvointia tukivat sosiaalinen tuki, työntekijöiden opiskelijoita ymmärtävä ja aktivoiva vuorovaikutus sekä etäopetuksen selkeä ja teknisesti toimiva toteutus. Ratkaisevaksi tekijäksi onnistumiselle opiskelijat kokivat opettajien ja opiskeluhoollon hyvän opetuksen ja ohjauksen. Nuoret kertoivat tarvitsevansa myönteistä ja kannattelevaa vuorovaikutusta ja selkeää ohjausta ja neuvontaa. Negatiivisia kokemuksia tutkimuksessa olivat toimintatapojen sekavuus, minkä selkeyttämiseen oppilaitoksen tuki ja ohjaus eivät riittäneet tai vuorovaikutusta ei ollut riittävästi. (Maunu 2022, 125, 133–134.) Ohjauksen määrä ja laatu olivat ratkaisevin tekijä koetulle onnistumiselle ja ongelmille. Kun työntekijä ohjasi ja selkeytti opiskelijan toimintaa, hän viesti auttamista, tukemista, kiinnostusta ja kannustusta. Tällöin opiskelijan toiminta usein selkiintyi ja toimijuus lisääntyi.

4 Tutkimusasetelma

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkielman tehtävänä oli kartoittaa koulun opiskeluhuollon kuraattorityössä käytettyjä työtapoja, joilla oli tuettu nuorta opiskelumotivaatiossa ja opintojen etenemisessä Covid19 -pandemia-aikana. Tutkielman tavoitteena oli ymmärtää, miten nuoria autettiin ja tuettiin kuraattorityöllä poikkeusaikana. Tutkielmassa opiskelun suorittamisen ja sujumisen nähtiin kuuluvaksi merkittävänä osana nuoren sosialisatiota. Tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

1. Millaisia nuoren sosialisatiota edistäviä työtapoja kuraattorit käyttävät yksilöllisessä opiskeluhoitotyössä poikkeusaikana?
2. Millaisia nuorten sosialisatiota edistäviä työtapoja kuraattorit käyttävät yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä poikkeusaikana?

Tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi valitsin tutkielmani aineistokeruumenetelmäksi teemahaastattelun. Tutkimustehtävänä oli vastata tutkimuskysymyksiin kartoittamalla haastatteluaineistosta nuoren ja hänen lähiympäristönsä toimijoita (*mikrosysteemi*) ja tutkimalla kuraattorityön työskentelytapoja erityisesti nuoren ja opiskeluajan lähiympäristöjen suhteissa (*mesosysteemi*). Huomioin koulusysteemin, opiskeluhoitosysteemin ja nuoren palvelujärjestelmän nuoren kehitykseen ja mikrotason suhteisiin vaikuttavina (*eksosysteemi*). Tutkimustulosten tarkastelussa huomioin nuoren ekosysteemissä yhteiskunnan normit, rakenteelliset ja kulttuuriset piirteet (*makrosysteemi*) sekä pandemia-ajan (*kronosysteemi*) ajallisuuteen liittyviä tekijöitä, jotka vaikuttivat mikrosysteemien suhteisiin, niiden väliseen työskentelyyn ja käytettyihin työtapoihin.

Tarkastelu toteutui sosialisatiokäsitteen kontekstissa, mikä tässä tutkielmassa määrittyi sosiaalipedagogisen orientaation mukaisesti pitäen sisällään tavoitteen yksilön integraatiosta ja emansipaatiosta. (Nivala & Ryyänen 2019, 147.) Nuoren opiskelun etenemiseksi rakentuvan opiskeluhoitotyön tarkastelu oli systeemiteoreettinen. Sovelsin aineiston analyysissä Urie Bronfenbrennerin (1979) ekologisen systeemiteorian jäsenystä. Olin kiinnostunut tutkimuksessani kuraattorien omista työtavoista ja kokemukseräisestä tiedosta. Tutkin kuraattorityötä tekevien työntekijöiden praktista (Kontio 2013, 39) ja niin sanottua hiljaista tietoa (Nonaka & Takeuchi 1995), havaintoja ja kokemuksia toimivista työtavoista.

4.2 Maltillinen realistinen hermeneutiikka

Tutkielmani oli tutkimusperinteeltään hermeneuttinen ja nojautui maltilliseen realistiseen hermeneutiikkaan. Saarisen (1994, 257) mukaan hermeneutiikka tarkoittaa oppia tekstien tulkinnasta, jossa tulkinta nähdään jatkuvana prosessina. Hermeneutiikka on varsin laaja, monipuolinen ja useita erilaisia suuntauksia sisältävä kokonaisuus. Se lähtee siitä, että mikä tahansa symbolinen kokonaisuus on tutkittavan tekstin asemassa. Hermeneutiikan avulla voidaan tutkia ja tulkita kaikenlaisia tekstejä, teoksia sekä ihmisten ja ihmisyhteisöjen toiminnan ymmärtämistä. (Määttänen 1995, 228.) Hermeneutiikan juuret ulottuvat aina antiikin aikoihin asti (Raatikainen 2004, 88).

1800-luvulla Schleiermacherin ja Diltheyn päämääränä oli hermeneuttisen tietoteorian luominen. He pyrkivät luomaan yleisen hermeneutiikan, jossa ensisijaisena tehtävänä oli tarkastella niitä ehtoja, jotka tekivät ymmärtämisen mahdolliseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 29–33.) Hans-Georg Gadamer kuuluu 1900-luvun merkittävimpiin filosofiin, ja hänen nimensä liitetään erityisesti hermeneuttiseen tutkimussuuntaukseen. Renesanssiajasta lähtien hermeneutiikkaa kehitettiin ja aikanaan se miellettiin nimenomaan muitten tieteitten tulkinnalliseksi aputieteeksi, eräänlaiseksi metodologiseksi hermeneutiikaksi. Martin Heideggerin ja Hans-Gerge Gadamerin aloittamaa hermeneuttista suuntausta on nimitetty tästä poiketen ontologiseksi tai filosofiseksi hermeneutiikaksi, jonka tavoitteena on metodologian sijaan olla filosofinen kuvaus ihmiserityisestä olemistavasta. Gadamer väittää kaiken ymmärtämisen olevan kielellistä. (Leppälahti 2004.)

Filosofi Gadamer (1900–2002) on kehitellyt yhdessä filosofi Ricouerin (1913–2005) kanssa realistista hermeneutiikkaa. Realistinen näkemys jakaantuu objektiiviseen ja maltilliseen suuntaukseen. He yhdessä kyseenalaistavat objektiivisen käsityksen, että oppija voisi huolellisen hermeneuttisen työn kautta lopulta oppia ymmärtämään tekstiä paremmin kuin tekstin tuottaja itse. Maltillinen hermeneutiikka väittää, että oppijan yksilöllinen näkökulma vaikuttaa hänen ymmärrykseensä ratkaisevasti ja mikään metodi ei voi varmistaa täysin objektiivista tulkintaa. Parhaimmillaan oppijan oma merkityshorisontti avartuu ja esiymmärrys, jonka kautta hän hahmottaa asioita, muuttuu. Tulkinta pitää sisällään luovuutta eikä vain jäljentämistä eli tulkitsija osallistuu yhtä paljon kuin tekijäkin uuden tuottamiseen. Näin oppiminen etenee loputtomassa hermeneuttisessa kehässä, ja tietous, ymmärrys ja sivistys laajentuvat. Tulkinnan nähdään muokkaantuvan kulttuurin ympäröimänä ja traditiossa, jonka vaikutuksessa oppija sivistyy. Ihminen ei siis voi vapaasti keksiä esiymmärrystä, jonka valossa

hän tarkastelee asioita. Kaikki oppiminen tapahtuu aikaisemman tiedon ja esiyymmärryksen pohjalta, mihin oppijan ympäröimä kulttuuri ja perinteet vaikuttavat. Uusi opittava asia on suhteutettava tuttuun viitekehykseen. (Gallagher 1992, 9–10.)

Hermeneuttista tutkimuksen eri lähestymistapoja yhdistää spiraalimainen tutkimuksen eteneminen, mitä kutsutaan hermeneuttiseksi kehäksi. Hermeneuttinen ymmärtäminen tarkoittaa ilmiöiden merkityksen ja kontekstuaalisuuden oivaltamista. Ymmärtäminen on tulkintaa ja ymmärtämisen pohjana on aiemmin ymmärretty. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 35.) Hermeneuttinen kehä kuvaa tässä tutkielmassa ymmärtämisen etenemistä. Käsitteenä hermeneuttinen kehä viittaa siis kehämäiseen ymmärtämisen luonteeseen, missä ei ole absoluuttista alku- ja päätepistettä. Tutkimus ja kehä käynnistyivät tutkimuskohdetta koskevasta alustavasta tulkinnasta ja ymmärtämisestä. Tulkitsijana minulla oli oma esiyymmärrykseni asiasta, mikä oli kaiken uuden ymmärtämisen taustalla. Tutkimuksen edetessä etenin yksityiskohtien tulkintaan. Näin tehdyt havainnot ohjasivat minua tarkistamaan alkuperäistä ymmärrystäni. Alkuperäinen kokonaistulkinta muuttui ja korjaantui. Lopulta päädyttiin siihen, mistä tutkimuksen alussa lähdettiin, mutta älyllisesti rikkaampana. (Saarinen 1994, 258–259.)

Hermeneuttinen kehä ei ole itse metodi, vaan se on ymmärtämisen ja havaintojen tekemisen perusta (Kakkori 2009, 278) ja dialogia tutkimuksen tekijän ja tutkimusaineiston kanssa. Hermeneuttinen tutkielmaperinteen ohjaama lukutapa on kuljettanut minua lähemmäksi tutkimuskohdetta, edellyttänyt uudelleen ymmärtämistä ja tulkitsemista sekä aineistoon, teoriaan että omaan esiyymmärrykseeni liittyen.

4.3 Relationaalinen ihmiskäsitys

Rauhala (1989) korostaa, että ihmistä tutkivilla tieteillä on aina jonkinlainen ihmiskuva eli rajattu näkökulma ihmiseen (Niemelä 2014, 12). Tämän tutkielman ihmiskäsitys nojautuu Hirvilammin (2015) väitöskirjassa esiin tuomaan relationaaliseen ihmiskäsitykseen.

Relationaalinen paradigma pohjautuu Hirvilammin mukaan relationaaliseen hyvinvointikäsitteeseen, jonka mukaan kestävän hyvinvointiyymmärryksen tulisi perustua relationaalisiin eli yhteyksiä ja keskinäisriippuvuuksia korostaviin ajattelutapoihin. Hirvilampi pohjaa relationaalisen ihmiskäsityksen sosiologian relationaalisuuden idean perinteisiin, jossa kyseenalaistetaan ihmisyksilöiden erillisyys ja korostetaan sen sijaan vuorovaikutuksen ja verkostojen keskeistä merkitystä ihmisen kehitykselle, tietoisuudelle ja

toiminnalle. Ihmiselämä nähdään muodostuvan eri tasojen välisissä suhteissa ja verkostoissa. Relationaalinen ihmiskäsitys korostaa ihmisen riippuvuutta toisistaan, koska ihminen ei voi kehittyä ilman jatkuvaa vuorovaikutusta toisten kanssa. (Hirvilammi 2015, 61, 64.)

Tulkitsen relationaalisen ihmiskäsityksen yhteneväiseksi tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen, sosiaalipedagogisen ja systeemiteoreettisen näkökulmien mukaiseen tulkintaan ihmisen olemisesta. Sosiaalipedagogiikan ihmiskäsitys lähtee ajatuksesta: yhteiselämä on ihmisyyden toteutumisen edellytys, ja Paul Natorpin mukaan ihminen tulee ihmiseksi vain inhimillisessä yhteisössä (Moss & Petrie 2019, 396; Nivala & Rynänen 2020, 90). Systemaattinen ihmiskäsitys puolestaan tarkastelee ihmistä omana holistisena kokonaisuutenaan. Ihminen nähdään omana järjestelmänään ja osana häntä ympäröivää laajempaa systeemiä. Ihminen hahmotetaan systemaattisen ihmiskäsityksen mukaan yleensä kolmiulotteiseksi, joko keholliseksi, tajunnalliseksi ja situationaaliseksi (Rauhala 1989, 2005) tai fyysiseksi, psyykkiseksi ja sosiaaliseksi. Nämä eri olemispuolet edellyttävät toisiaan ja ihmisen kokonaisuutta ei voida jakaa erillisiin osiin. (Niemelä 2014, 13, 17, 32.)

Relationaalisessa ihmiskäsityksessä hyvinvointi nähdään rakentuvan ihmisten keskinäisistä ja sekä ihmisen ja luonnon välisistä suhteista. Siinä ihmisen ja luonnon välille ei voida vetää selkeää rajaa, vaan ihminen nähdään osana luontoa. Yksilöiden hyvinvoinnin tarkastelu sisältää aina toisia yksilöitä. Siinä nähdään yksilö sosiaalisena olentona, ja ihminen ei voi kehittyä ilman jatkuvaa vuorovaikutusta toisten ihmisten kanssa. Yksilö huomioidaan osana kokonaisuuksia, systeemejä ja verkostoja sekä nämä osana yksilöä. (Crossley 2011; Hirvilammi 2015, 64–65; Matthies & Närhi 2016, 64–68.)

Relationaalinen ihmiskäsitys näkee ihmisen osana laajaa luonnon ja ihmiselämän kokonaisuutta. Siinä hyvinvoinnin nähdään olevan riippuvaista ihmisen ja häntä ympäröivien systeemien välisten suhteiden laadusta. Situaatio eli ainutkertainen elämäntilanne on se osa maailmaa, johon yksilö joutuu suhteeseen ja ihmistä ei voida käsittää ilman maailmaa, jossa hän yksilönä elää. (Rauhala 2005, 33.) Tässä tutkielmassa ihminen nähdään ensisijaisesti sosiaalisena. Relationaalisuuteen vaikuttavien työtapojen voidaan nähdä vaikuttavan sosialisatioon monella tavalla näiden suhteiden kautta. Tulkitsen ihmisen olevan osa sosiaalista systeemiä, ja tarkastelen yksilön ja systeemien välisiä suhteita ja yhteyksiä. Käsitteellistän ja jäsennän tarkastelun tähän ihmisen olemispuoleen.

4.4 Tutkimuksen aikataulu ja eteneminen

Pro gradu -tutkielmani käynnistyi talvella 2022, jolloin lähetin tutkimuslupahakemuksen erään suomalaisen keskikokoisen kaupungin sivistystoimelle. Maaliskuussa 2022 sain tutkimusluvan pro gradu -tutkielmani toteutukselle. Tutkimusluvan myöntämisen yhteydessä minulle annettiin tutkimuskohderyhmän yhteystiedot eli yläkoulujen ja ammatillisen toisen asteen kuraattoriyössä toimivien henkilöiden nimet ja sähköpostiosoitteet. Lähetin tutkimushaastattelupyynnön (LIITE 1) kymmenelle kuraattorille henkilökohtaisesti sähköpostitse suojatulla yhteydellä. Sähköpostiin vastaamalla heillä oli mahdollisuus kertoa osallistumisestaan tutkimukseen. Seitsemän kuraattoria antoivat tutkimukseen suostumuksensa.

Lähetin haastateltaville tutkimussuostumuksen, teemahaastattelurungon (LIITE 2) ja tietosuojaselosteen ennen haastattelua. Tällä pyrin huomioimaan, että haastatteluun osallistuvalla on mahdollisuus orientoitua haastatteluun ja sen käytänteisiin. Halusin lisäksi ennakoita, että varsinaisessa haastattelutilanteessa resurssit kohdentuisivat varsinaiseen haastatteluun. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 73) suosittelevat haastattelukysymysten ja aiheen lähettämistä etukäteen haastateltaville, että haastateltavat voivat tutustua teemoihin ja haastattelulla saadaan mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta. Tuomi ja Sarajärvi kirjoittavat eettisesti perustelluksi käytännöksi, että haastateltava tietää etukäteen haastattelun aiheen. He näkevät sen lisäävän myös tutkimukseen osallistumista, kun tutkimukseen kutsuttu tietää, mistä on kyse.

Teemahaastattelut ajoittuivat touko-elokuulle 2022 ja toteutuivat yksilöhaastatteluina. Haastattelut etenivät etukäteen valittujen teemojen ja haastattelurungon mukaisesti. Etukäteen valitut teemat perustuivat tutkimuksen viitekehykseen eli tutkittavasta aiheesta jo tiedettyyn. Haastattelutilanteet sisälsivät avoimen haastattelun piirteitä, sillä haastateltavilla oli paljon asiantuntemusta aiheesta ja he osasivat tiedonantajina ilmaista itseään hyvin. Haastattelun etuna oli, että valitsin informanteiksi ne kohdehenkilöt, joilla on kokemusta ja tietoa tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74–75.)

Toteutin teemahaastattelut yksilöhaastatteluina kaikille tutkimukseen suostumuksensa antaneelle kuraattorille. Kaikki haastateltavat olivat työskennelleet pandemia-aikana peruskoulun yläkoulussa tai ammatillisen toisen asteen oppilaitoksessa alle 18-vuotiaiden nuorten kanssa. Toteutin haastattelut Teamsin välityksellä suojatulla etäyhteydellä. Tallensin videoidut Teams-haastattelut tietoturvallisesti kaksoistunnistautumisen vaativaan tiedostoon.

Tekniikan osalta yhteydet ja välineistö toimivat hyvin. Videoyhteydellä toteutettuna haastattelu oli sujuvaa, ja laitteidenkäyttö oli kaikille osapuolille tuttua ja luontevaa poikkeusajan etätyöskentelyn vuoksi.

Haastattelujen etätapaamiset oli sovittu haastateltavien työaikatauluihin sopivaksi. Olin varannut jokaista haastattelua varten aikaa kaksi tuntia. Pyrin saamaan haastattelutilanteissa aikaan kiireettömän, tutun ja leppoisan keskustelun omaisen ilmapiirin kysymällä alussa kuulumisia ja kertomalla lyhyesti tutkielmastani. Haastattelutilanteen luottamuksellisuutta edisti, että tunsin haastateltavat kuraattorityön kautta. Toteutuksen taustalla oli ajatukseni, että mitä enemmän haastattelun osallistujat tietävät toisistaan, sitä todennäköisempää on luottamus ja tunne turvallisesta viestintäympäristöstä. (Tiittula ym. 2005, 1006.) Vaikka tunsin haastateltavat, suhtauduin tutkimusaiheeseen itselle uutena.

Kerroin haastateltaville, että olen utelias kuulemaan, miten he ovat toteuttaneet työtään juuri heidän työssään, kouluillaan ja nuorten kanssa. Ensimmäisessä haastattelussa koin olevani itse hieman jännittynyt. Huomioin, että minun olisi pitänyt harjoitella etähaastattelun tekemistä ennen varsinaista toteutusta. Haastattelutekniikkani muuttui sujuvammaksi ja rentouteni kehittyi haastattelujen edetessä. Se, että työskentelin itse kuraattorina ja minulla oli aito kiinnostus ja esitietämys koulun sosiaalityöstä, lisäsi mielestäni haastateltavien motivaatiota paneutua kokemustensa ja tietonsa kerrontaan.

4.5 Teemahaastatteluaineisto ja aineiston analyysi

Tässä kvalitatiivisessa tutkielmassani aineistonkeruuvaihteluna oli haastattelu, millä tavoittelin informaation keräämistä ennalta suunnitellusti ja päämäärähakuisesti (Hirsjärvi & Hurme 2015, 172). Haastattelumenetelmänä voidaan käyttää lomakehaastattelua, teemahaastattelua tai avointa haastattelua. Tässä tutkielmassa käytin avoimiin kysymyksiin perustuvaa teemahaastattelua. Teemahaastattelulla tavoitteenani oli hankkia tietoja todellisuuden moni-ilmeisyydestä. (Hirsjärvi & Hurme 1991, 29, 128.) Teemahaastattelussa pyrin huomioimaan ihmisten tulkinnat ja heidän merkityksenantonsa. Annoin haastateltavien vapaalle puheelle ja kerronnalle tilaa, vaikka keskustelin kaikkien kanssa ennalta päättämäni teemojen mukaisesti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Eskola ja Suoranta (1998) kirjoittavat, että teemahaastattelussa eli puolisturkturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta haastateltavat vastaavat kysymyksiin omasta näkökulmastaan ja vastaukset sisältävät vaihtelevuutta. Haastattelurunkoa ja toteutusta suunnitellessani mietin tutkijana, miten kerään

haastateltavilta havaintoja teoreettisten käsitteiden mukaisesti. Operationalisoin käsitteet eli laadin tutkielman tieteellisten käsitteet sellaiseen muotoon haastattelussa ja kysymyksissä, että haastatteluun osallistuneet ymmärsivät ne kuraattorityön arjessa. (Eskola & Suoranta 1998, 75–78.)

Teemahaastattelun runko muodostui tutkimustehtävän ja tutkimuskysymyksen vastaamisen näkökulmasta. Teemahaastattelurunko jäsenyi tutkimusteorian ohjaamana. Pysin laatimaan kysymykset yksilötyön kohdalla kuraattorityön asiakasprosessin etenemisen kautta. Lisäksi laadin toimivia työtapoja kartoittavia kysymyksiä. Tavoitteenani oli, että palveluun tulosityitä, ohjautumista ja asiakkuusprosessin liittyvän kartoituksen kautta saan kuraattorien hiljaista kokemustietoa parhaiten esille. Kartoitin toimivia ja heikosti toimivia työmenetelmiä sekä yksilöllisessä että yhteisöllisessä opiskeluhuoltotyössä. Tutkimustehtävän toteuttamiseksi kartoitin haastateltavilta ennen poikkeusaikaa tehtävästä työskentelystä ja poikkeusajalla tehdystä työstä.

Tutkimusaineistona toimi teemahaastattelujen litteroitu ja anonymisoitu tekstiaineisto. Litterointi on laadullisen aineiston ensimmäinen vaihe, ja tarjoaa tutkijalle mahdollisuuden tutustua aineistoon läheisesti sekä tehdä havaintoja ja tulkintoja (Kallio 2022). Aikomukseni oli hyödyntää työskentelyssä Microsoft Office 365 Teams -litterointityökalua, joka muuttaa puheen tekstiksi. Litterointi ei toteutunut sen avulla tavoitteiden mukaisesti, sillä raportoitu teksti osoittautui laadultaan huonoksi. Tätä en ollut osannut huomioida tutkimussuunnitelmassa, joten jouduin päivittämään tutkimusaikataulua. Sain litteroinnin työstämisestä oppimiskokemuksen, josta Jolanki ja Karhunen (2010, 409) mainitsevat aineiston analyysiohjelmien käyttökokemustensa pohjalta, että tutkimuksessa käytettävät ohjelmat ovat huonoja isäntiä, mutta hyviä renkejä.

Päädyn litteroimaan aineiston manuaalisesti itse kirjalliseen muotoon heinä-syyskuussa 2022, ja työskentelyn pohjana toimivat Teams-litteroinnin raakaversiot. Tein tutkijana myönteisen huomion, että manuaalinen litterointi edisti analysointivaihetta ja lisäsi aineiston käsittelyn syvällisyyttä ja luotettavuutta.

Litteroinnin jälkeen koodasin jokaisen haastattelutekstin omalla värillään ja tunnisteellaan, mikä lisäsi aineiston käsittelyn sujuvuutta. Toteutin aineiston anonymisoinnin poistamalla tekstistä kaikki tunnistettavat tiedot (henkilöiden, koulujen ja eri toimijoiden nimet sekä paikkakuntatiedot) ja tein alustavaa pelkistämistä poistamalla tutkimusaiheen kannalta turhaa tekstiä.

Tutkimusaineisto tiivistyi tekstimuotoisena (fonttityyppi Times new roman, fonttikoko 12 ja riviväli 1) lopulliseen määräänsä: 57 sivua ja 27 547 sanaa. Aineisto sisälsi sekä haastateltavien että haastattelijan puheosuudet.

4.6 Abduktiivinen aineiston analyysi

Tutkielman tutkimuskysymyksiin vastasin teemoittelun ja abduktiivisen eli teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla (Eskola & Suoranta 2008, 162; Tuomi & Sarajärvi 2006, 99). Abduktiivinen sisällön analyysi asemoituu aineisto- ja teorialähtöisen sisällön analyysin välille. Tutkimusteoria ja sen keskeiset käsitteet ohjasivat aineiston analysointia, ja tein teemoittelua ja luokittelua aineistolähtöisesti. Huomioin valitun analyysitavan jo aineiston keräämisessä. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 105.) Tutkimuksen kohteena oleva kuraattoriyön työtapojen tarkastelun tein tutkimusteorian ohjaamana. Nojasin aineiston käsittelyssä teoreettisen viitekehyksen esiyymmärrykseen.

Toteutin aineiston teoriaohjaavan sisällönanalyysin samankaltaisesti, jonka Miles ja Huberman (1994) jakavat kolmeen päävaiheeseen: aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Teoriaohjaava sisällönanalyysi eteni tutkielmassani sisällönanalyysin kolmivaiheisena prosessina. (KvaliMOTV 2022.)

Aloitin aineiston käsittelyn pelkistämällä aineistosta tutkimuksen kannalta merkityksettömän tekstin. Tämä oli tutkimusaineiston tiivistämistä tai pilkkomista useisiin osiin. Aineiston pelkistämässä eli redusoinnissa karsin aineistosta tutkimukselle epäoleellisen pois, ja pelkistämistä ohjasi tutkimustehtävä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.)

Aineiston käsittelyn toisessa vaiheessa tein aineiston klusteroinnin eli ryhmittelyn, jota nimitetään myös luokitteluksi. Aloitin luokittelun lukemalla litteroidun kokonaisuuden uudestaan huolellisesti läpi. Tiivistin alleviivauksia ja kirjoitin niiden sisältämän informaation sivujen reunaan muutaman sanan lauseiksi, minkä jälkeen rakensin luokittelua erilliselle paperille. Ryhmittelin ja yhdistelin klusteroinnissa samaa asiaa ilmaisevat käsitteet ajatuskartoiksi, mitkä muodostivat eri luokkia. Luokitteluyksikkönä toimi esimerkiksi työtavat asiakkuudet, tulossyyt, asiakastyön tavat. Lisäksi luokitteluyksiköinä olivat systeemien eri tasot esimerkiksi nuoren mikrosysteemi, mesosysteemien suhteet ja niissä olevat työtavat. Luokittelun myötä aineisto tiivistyi ja klusteroinnin avulla muodostui runko tutkimuksen rakenteeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.)

Aineiston käsittelyn kolmas vaihe oli abstrahointi eli käsitteellistäminen. Hämäläinen (1987) kuvaa abstrahointia prosessiksi, jossa tutkija muodostaa yleiskäsitteiden avulla kuvauksen tutkimuskohteesta. Abstrahoinnissa liitin aineistoa teoreettisiin käsitteisiin ja esitin tuloksissa aineistoa kuvaavat teemat. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin abstrahoinnissa toin tarkastelua ohjanneet käsitteet ilmiöstä “jo ennalta tiedettynä”, ei aineistosta käsin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 115.) Teoriaohjaavan sisällönanalyysin ero aineistolähtöiseen aineistoanalyysiin tulee siinä, miten abstrahoinnissa empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112–113, 117.) Aineiston yhdistelyn vaiheessa pyrin löytämään luokkien välille joitakin säännönmukaisuuksia, samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. Tutkijana oma ajattelutyöni ja ymmärrykseni olivat tässä kohtaa merkityksellisiä. Löydetyt yhteydet tuli kyetä ymmärtämään empiirisen ilmiön lisäksi myös teoreettisesta näkökulmasta. (Hirsjärvi & Hurme, 2015, 150.)

Tämän jälkeen jatkoin aineiston analysointia. Aineiston syvällisemmän analysoinnin myötä muodostuneiden alaluokkien avulla alkoi muodostua synteesejä ja tein niistä tutkijana edelleen johtopäätöksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 144.) Teemoittelussa oli kyse siitä, että aineistosta paikannettiin tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet eli teemat (Eskola & Suoranta 2008, 174–180).

Analysoinnin ymmärtämisen ja havaintojen perustana toimi hermeneuttinen kehä. Se ohjasi huomioimaan jatkuvaa dialogia tutkimuksen tekijän ja tutkimusaineiston välillä. (Kakkori 2009, 278.) Tutkielman painottuessa hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen siinä ei tehty selkeitä eroja aineiston luokitteluun, analyysiin ja tulkintaan. Edellä kuvattu kolmivaiheinen prosessi ohjasi kuitenkin aineiston analyysi –prosessia. Tämä toi aineiston analyysivaiheisiin osittain yhdistävän piirteen, jonka olen tulkinnut Eskolan ja Suorannan (1996) haastatteluaineiston analyysin eri tapoihin ja aineiston purkamiseen liittyvistä tavoista. Eskola ja Suorannan mukaan eräs analyysitapa voi olla esimerkiksi purkamis- ja koodausvaiheiden yhdistäminen ja sen jälkeen analyysiin siirtyminen. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 136.)

Tutkimustuloksina esitetyt uudet teemat kuraattorityön sosialisointiin vaikuttaneista työskentelytavoista syntyivät keskeisten teemojen ja luokkien yhdistämisestä. Tutkimustulosten teemarunko muodostui analyysin aikana. Alaluvut *5.2 Sosialisointia edistävät työskentelytavat* ja *5.3 Sosialisointia heikosti tukevat työskentelytavat* vastaavat varsinaisesti tutkimuskysymyksiin. Ne ovat teoriaohjaavan aineistoanalyysin myötä syntyneet kaksi pääluokkaa. Pääluokkien sisältämä teemarunko ja sen uudet teemat ovat muodostuneet

tutkimusteorian käsitteiden ja teemahaastattelurungon ohjaamana, näiden vuoropuheluna, ja teemoittelun ja luokittelun menetelmillä.

Esitän kuraattorityön asiakastyön lähtökohtia tutkimustulosten alkuosassa alaluvussa *5.1 Asiakkuudet, tulokset ja ohjautuminen kuraattoripalveluun*. Näillä tutkimustuloksilla avaan lukijalle kuraattorityön niitä poikkeusajan tilanteita ja tarpeita, joissa erilaisia opiskeluhuollon työtapoja tarvitaan ja käytetään. Tällä pyrin vahvistamaan työtapojen tarkastelun ymmärrystä. Tämä avaa näkökulmaa myös nuoren ekologisen systeemin asiakaslähtöiseen tarkasteluun. Alaluvun tulokset koostuvat aineistolähtöisesti toteuttamastani luokittelusta. Nämä luokat ja alaluokat toteutin aineistolähtöisesti.

Tulosluvussa esitän aineisto-otteita, jotka osoittavat aineistosta tehtyjä teemojen ja luokkien taustoja. Tulosten raportoinnin viimeistelyvaiheessa olen poistanut aineisto-otteista haastatteluun liittyvät tunnustekoodit, mikä lisää haastateltavien anonymiteettiä.

4.7 Tutkimuksen etiikka ja tietosuoja

Laadullisen tutkimuksen tekijänä olen pyrkinyt eettiseen kestävyYTEEN ja sitoutuneisuuteen koko tutkimusprosessin ajan. Vastuu tutkimuksen eettisyydestä on tutkijalla itsellään ja tutkija joutuu tutkimustyön aikana jatkuvasti refleктоimaan tekemiensä päätösten ja ratkaisujen eettisyyttä uudelleen (TENK 2019, 14). Tutkijana olen huomioinut ja noudattanut pro gradu - tutkielmassani ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksen mukaisesti. (TENK 2019.)

Olen huomioinut Mertonin vuonna 1957 määrittelemät tieteen eetoksen neljä perusnormia, jotka ovat 1) universalismi eli tietoväitteiden perusteleminen epäpersoonallisilla kriteereillä, 2) kommunismi eli tieteellisen tiedon julkisuus ja yhteisomistus tiedeyhteisössä, 3) puolueettomuus eli tiede kutsumuksena ilman henkilökohtaisen voiton intressiä (mainetta lukuun ottamatta) ja 4) organisoitu skepsis eli järjestelmällinen kritiikki. Lisäksi olen pyrkinyt huomioimaan tutkijoita velvoittavan normin käyttää tieteellistä menetelmää ja argumentoida tieteellisen päättelyn sääntöjen mukaisesti sekä noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 126–127, 132.)

Tutkimuksen kohteena on sosiaalityön työskentelytavat ja -menetelmät, joita käytetään ihmisten kanssa. Ihmistä koskevan tutkimuksen aineiston käsittelyssä keskeistä on luottamuksellisuuden ja anonymiteetin huomioiminen. (Eskola & Suoranta 2014, 57.)

Tutkimusaineistona on työntekijöiden henkilökohtaiset yksilöhaastattelut. Olen huomionut aineiston eri työskentelyvaiheissa tietosuojaan ja luottamuksellisuuden säilyttämisen. Tutkimuksella on työntekijöiden taustaorganisaation myöntämä tutkimuslupa ja työntekijöiden suostumus. Haastatteluaineisto on litteroitu, anonymisoitu, analysoitu ja raportoitu tavalla, että työntekijöiden, koulujen, organisaatioiden ja asiakastilanteiden tunnistettavuus ei tule esiin.

Lisäksi olen huomionut hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti aineiston ja tutkimukseen liittyvän muun dokumentaation tietoturvallisen käsittelyn koko tutkielmapirosessin ajan. Aineisto on tallennettu sen eri vaiheissa kaksivaiheisen tunnistautumisen vaatimaan suojattuun tiedostoon. Olen laatinut Tampereen yliopiston ohjeistuksen mukaisesti opinnäytetutkimuksen tietosuojaselosteen, ja ylläpitänyt tietosuojarekisteriä näiden ohjeiden mukaisesti. (Tampereen yliopisto 2022.)

5 Nuoren opiskeluun vaikuttaneet työtavat poikkeusaikana

5.1 Asiakkuudet, tulokset ja ohjautuminen kuraattoripalveluun

Asiakkuudet

Kuraattorityön asiakkuudet vaihtelivat kestoiltaan ja sisällöltään. Aineiston mukaan poikkeusajan asiakasluokiksi muodostuivat *yhden käynnin asiakkuus*, *kevyen tuen asiakkuus* ja *vahvan tuen asiakkuus* (Taulukko 1). Kuraattoripalvelussa tarjotaan konsultointia, ohjausta ja neuvontaa, mitä ei ole luokiteltu asiakkuudeksi.

Taulukko 1. Asiakkuusluokat kuraattorityössä

Yksi käynti -asiakkuus	Kevyt tuki -asiakkuus	Vahva tuki -asiakkuus
Satunnainen lyhyt käynti, jossa nuoren asia saadaan hoidettua	Muutama käynti. Nuorella runsaampi tuen tarve ja käyttää enemmän palvelua.	Paljon tukea opiskeluaikana tarvitseva nuori Käynnit pidemmän jakson tai koko opiskelun ajan
Yksittäinen sosiaalisten suhteiden asia tai talouteen/etuuteen liittyvä asia	Tuki- ja keskustelukäynnit tulosten mukaisesti. Yhteistyö työparityönä ja monialainen työ.	Monialaisen yhteistyön tarve
Kriisitilanne elämässä	Seuranta ja kannustus	Säännöllinen seuranta sekä yksilötyönä, työparityönä että monialaisena työnä
Käynti koulun kiusaamisselvitystyön tai kurinpitotoimen jälkeen	Palveluun odottamiseen liittyvät tukikäynnit (jono psykologille tai terveydenhuoltoon)	Nuorella usein asiakkuus muuhun palveluun olemassa (terveydenhuolto tai lastensuojelu); kuraattoripalvelun rooli sovittu monialaisessa työssä asiakaskohtaisesti
Palveluohjaus oikeaan palveluun.	Palveluohjaus käyntien jälkeen / aikana	Asiakaslähtöisessä yhteistyössä tiedonkulku ja palvelujen koordinointi korostuvat
Konsultaatiokäynti opettajan ja/tai huoltajan kanssa	Konsultoinnit asiakkuuden aikana.	

Yhden käynnin asiakkuus oli kuraattoripalvelussa yksi asiointikerta, jonka aikana asia saatiin hoidettua. Tällainen asiointikerta saattoi olla satunnainen yhteydenotto tai lyhyt käynti etä- tai lähiasiointina. Käynti saattoi olla yksittäinen sosiaalisten suhteiden asia tai kriisitilanne elämässä. Myös tilanteet, jossa nuori ja opettaja konsultoivat yhdessä kuraattoria tai kuraattori palveluohjasi nuoren toiseen palveluun, olivat lyhyitä asiointeja.

Poikkeusajan alussa keväällä 2020 rajoitustoimien astuessa voimaan asiakasmäärät vähenivät merkittävästi kahden kuukauden ajaksi aineiston mukaan. Vähentyneet kuraattorityön asiakkuudet muodostuivat pääsääntöisesti yhden käyntikerran asiakkaista. Myös opetushenkilöstöltä ohjattu nuoren asia oli yhden käynnin -luokkaan kuuluva, jolloin asia liittyi nuoren tavoittamiseen etäopetuspoissaolon vuoksi, opinnot eivät edenneet ja opettaja ollut

tavoittanut nuorta tai huoltajaa. Poikkeusajan alussa yhteistyön rakentuminen oli aineistohavaintojen mukaan vähäistä, ja asiakkuudet jäivät lyhyiksi ja kertaluontoisiksi.

“Lähinnä se puhelimella tapahtuva työ nuorten kanssa oli semmoista, että autoin vaikka ajan saamisessa, että miten tavoitan terveydenhoitajan. Samaan aikaan oli terveydenhoitajat määrätty koronan takia muihin tehtäviin. Niin autoin sitten puhelimitse saamaan varauksia lääkärille. Tämän tyyppisiä simppeleitä asioita, mitä sitten puhelimitse pystyi hoitamaan. Sitten joillakin oli semmoista, että piti saada joku Kelan hakemus eteenpäin, niin minulla oli tietokone auki ja opiskelijalla puhelin. Puhelinyhteydessä yritin opastaa, että nyt klikkaat sieltä ja paina tuosta, ja opastin, että mitä niihin pitää vastata.”

Poikkeusajan jatkuessa asiakkuusluokaksi muodostuivat lisäksi luokat kevyen ja vahvan tuen asiakkuus. Jos nuoren asia tai tilanteessa tarvittava tuki vaatii useamman käynnin, luokaksi muodostui *kevyen tuen asiakkuus*. Poikkeusajan alkaessa keväällä 2020 kevyen tuen asiakkuuksia oli jonkun verran, ja nämä saattoivat olla nuoria, jotka olisivat tarvinneet ja hyötäneet vahvan tuen palvelusta. Aineiston mukaan jo meneillään olevien asiakkuuksien asiakaskäynnit toteutuivat puheluina, viestittelynä tai tapaamisena ulkotiloissa.

Vahvan tuen asiakkuus -luokka muodostui niistä asiakkuuden teemoista, jotka tulkitisin aineistosta säännölliseksi asiakastyöskentelyksi (esimerkiksi säännöllinen tuki ja seuranta). Vahvaa tukea kuvasi asiakkuuden pitkäkestoisuus ja useammat tapaamiskerrat opintojen aikana.

Kevyen tuen ja vahvan tuen asiakkuudet sisälsivät erilaisia työtapoja: yksilötapaamisia, työparityöskentelyä, konsultointia, verkostotyötä ja monialaisen työryhmän työskentelyä, mitkä kuvaan myöhemmin työtapojen tutkimustuloksissa. Niiden toteutumista poikkeusajan alussa haastoi muun muassa yhtäkkinen uusi tilanne, mikä esti totuttujen työtapojen toteuttamisen; etäopiskeluun ja -etätyöhön siirtyminen, opettajien resurssien suuntaaminen etäopetusjärjestelyihin sekä terveydenhoitajien siirtyminen koronaan liittyviin työtehtäviin.

Tulosyyt

Aineistossa esiintyvät kuraattoripalveluun tulosityt olivat poikkeusajalla moninaisia (Taulukko 2). Nuorilla, joilla oli haasteita opintojen kanssa, etäkoulu ja hybridimuotoinen opetus lisäsivät opintojen haastetta ja etenemättömyyttä. Poikkeusaikana opiskelijoiden poissaolomäärät opinnoista kasvoivat. Opiskelumotivaation lasku tuli esiin aineiston kaikissa haastatteluissa.

Aineisto osoittaa, että nuorten ahdistuneisuus, tarve tunnetaitojen ohjaukseen, erilaiset pelot ja yksinäisyys lisääntyivät merkittävästi kahden pandemiavuoden aikana. Lisäksi sosiaalinen arkuus ja sosiaalisten taitojen heikentyminen lisääntyivät. Poikkeusajan alussa käyttäytymiseen liittyvät asiakasasiat, kaveri- ja ihmissuhdeasiat ja kotitilanteisiin liittyvä asiointi vähenivät. Poikkeusajan loppuvaiheessa lähikouluun palatessa ja koronarajoitusten vähentyessä kouluyhteisössä käyttäytymiseen ja sosiaalisiin tilanteisiin liittyvä asiakastyö lisääntyivät. Poikkeusaikana opilliset asiat, kouluviihtyvyys, kriisitilanne perheessä tai koulussa, omaan identiteettiin liittyvät asiat, Kelan etuudet (nuoren kuntoutusraha) ja talousasiat, kuntoutushakemukset (esim. Nuotti-valmennus) pysyivät samoina. Merkittävä havainto aineistosta oli, että päihteiden käyttöön liittyvä asiakastyö väheni pandemian aikana tai niihin liittyvää asiakastyötä ei useimmilla kuraattoreilla ollut lainkaan.

Taulukko 2. Tulokset

Tulokset kuraattoripalveluun aineiston mukaan	Tulosten muutokset kuraattoripalveluun poikkeusaikana aineiston mukaan
Poissaolot ja opintojen etenemättömyys Koulu- ja opiskelumotivaatio Opilliset asiat Käyttäytymiseen liittyvät asiat Kaveriasiat ja ihmissuhdeasiat Kouluviihtyvyys Kotitilanne tai kotiasiat Kriisitilanne perheessä tai koulussa Mieliala ja mielenterveys (masennus, ahdistuneisuus, sosiaalisten tilanteiden pelko, itsetuhoisuus) Omaan identiteettiin liittyvät asiat Kelan etuudet (nuoren kuntoutusraha) ja talousasiat Kuntoutushakemukset (esim. Nuotti-valmennus) Asuminen Tunnetaidot Päihitteet	Poissaolot ja opintojen etenemättömyys (*) Koulu- ja opiskelumotivaation lasku (*) Opinnot "täysin retuperällä" (*) Ahdistuneisuus, pelot (*) Yksinäisyys (*) Sosiaalinen arkuus, sosiaalisten taitojen heikentyminen ja sosiaalisuuden vähyys (*) Päihitteet (#) <i>* lisääntyivät pandemia-aikana aineiston mukaan</i> <i># vähenivät huomattavasti tai ei ollut lainkaan tulostyyppinä pandemia-aikana</i>

Tulokset kuvaavat nuorten ongelmia sosialisointiin liittyen. Nuorten palvelutarpeet ovat systeemisiä: ne voidaan nähdä yksilön reagoimisena mikrosysteemin tapahtumaan, tai mikrosysteemin toiminnan ja vuorovaikutuksen laatuun tai niiden puutteeseen. Esimerkiksi nuoren opinnot eivät edenneet poikkeusajalla kodin ja koulun riittämättömästä tuesta tilanteeseen tai toimimattomasta opiskeluympäristöstä (kodin tilanne ja resurssit, toimivat laitteet, verkko-opiskelumuodot, opettajan laitteet ja taidot). Usea nuori jäi mikrosysteemissään liian yksin, ja nuori saattoi kokea aineiston mukaan ahdistusta ja yksinäisyyttä sekä sosiaalisten suhteiden heikentymistä. Opiskelumotivaatio saattoi laskea, kun nuori ei saanut riittävää tukea lähiympäristön aikuisilta tai opiskeluryhmältään. Tällöin pystyvyys tehdä opintoja heikkeni erityisesti niillä nuorilla, jotka tarvitsivat erityistä tukea opintoihinsa.

Ohjautuminen kuraattoripalveluun

Nuoren systeemin ja koulun ja opiskeluhuollon systeemin toiminta muuttui koulujen siirtyessä etäopetukseen pandemia-ajan alkaessa keväällä 2020. Tällöin asiakasohjautuvuus muuttui radikaalisti aineiston mukaan. Poikkeusajan alussa oli noin kahden kuukauden ajanjakso, jolloin kuraattorien asiakasmäärät ja asiakastyön vähenivät.

“Kaikki katosi ja hiljeni, eikä kukaan ottanut yhteyttä.”

“Semmoinen yleisolo siitä ekasta koronakeväästä oli se, että töitä oli vähän ja ne opiskelijat katosi.”

“Joillakin kouluilla mulle ei tainnut tulla yhtäkään uutta asiakasta. Se ohjautuminen oli vähän puutteellista.”

Tätä selittänee, että nuoren ja koulun moniulotteinen vuorovaikutussuhde muuttui etäyhteydenpidoksi, jossa ihmiset toimivat fyysisesti ja sosiaalisesti erillään omilla paikoissaan (kodin tai koulun etätyöpiste). Tällöin nuoren lähiympäristön havainnointimahdollisuus nuoresta väheni ja tieto nuoren tilanteista väheni koululle ja kuraattorille merkittävästi.

Asiakasohjautuminen palautui lähes normaaliksi kevään 2020 jälkeen. Nuorten ottivat kuraattoriin hyvin yhteyttä, kun he palasivat lähiopetukseen. Etäopetusjaksoina nuorten oma yhteydenotto kuraattoriin oli vähäistä. Aineistossa kuraattorityö koettiin syksystä 2020 alkaen lähes normaaliksi, vaikka työskentelyyn vaikuttivat edelleen poikkeusajan toimet.

Taulukko 3. Ohjautuminen kuraattoripalveluun

Ohjautuminen kuraattoripalveluun aineiston mukaan	Ohjautuminen kuraattoripalveluun: muutokset poikkeusaikana aineiston mukaan
Nuori tulee itse Nuori tulee kaverin kanssa yhdessä Huoltaja(t) tai muu läheinen ottaa yhteyttä Opettajat, opinto-ohjaaja, erityisopettaja Kouluterveydenhuolto Koulupsykologi Lastensuojeluyksikkö Sosiaalitoimi, Lastensuojelu Ankkuritiimi, poliisi Hoitava tai kuntouttava taho, psykiatria	Keväällä 2020 ohjautuminen katkesi eri tahoilta noin 2kk ajaksi. Palautui 2020–2022 poikkeusajan aikana. Poikkeusajan etäkouluaikoina ohjaus pääsääntöisesti: Opettajilta, opinto-ohjaajilta, erityisopettajilta. Kouluterveydenhuollon työntekijöiden siirto poikkeusajan alussa toisiin työtehtäviin vaikutti ohjautumiseen.

Nuoren ohjasi kuraattoripalveluun yleisimmin hänen mikrosysteemiinsä kuuluva henkilö (oma ryhmänohjaaja, opinto-ohjaaja, erityisopettaja, huoltajat, kouluterveydenhoitaja, koulupsykologi). Poikkeusajan alussa kaverin kanssa yhdessä kuraattorin luokse saapuminen

loppui ja palautui vain osin poikkeusajan jatkuessa. Ennen poikkeusaikaa kuraattoripalveluun oli ohjautettu myös kaverin ohjaamana tai tapaamiseen oli tultu yhdessä kaverin kanssa. Nuoret hakivat itse apua ja tukea hyvin silloin, kun myös kuraattori oli oppilaitoksessa fyysisesti läsnä.

“Yläkoululaiset aika hyvin itse ottavat yhteyttä.”

“Toisella asteellahan nuoret tulevat paljon itse ja hakevat apua ja tulevat keskustelemaan.”

“Se olis se paras, että nuori tulee itse.”

Aineistosta esiin tulevat oppilaitoksen sisäiset ohjaukset opettajalta, opinto-ohjaajalta tai erityisopettajalta kuraattoripalveluun liittyivät usein poissaoloihin tai opintojen etenemättömyyteen. Poikkeusajan edetessä opettajat ohjasivat kuraattorille yhä useammin nuoren, jolla opintojen tilanne on huonontunut: oli runsaasti poissaoloja, opintojen etenemättömyyttä ja motivaation laskua, tai opettaja ei ollut itse tavoittanut tilanteessa nuorta tai huoltajaa. Nuoren opettaja, opinto-ohjaaja tai erityisopettaja oli havainnut esimerkiksi, että nuori ei ollut etäopetuksessa läsnä tai saanut tehtyä opintoja tai ei saanut yhteyttä nuoreen tai hänen huoltajaansa.

“Monet opettajat otti omista oppilaistaan koppia. Opettajilta tuli usein Wilma-viestiä tai ottivat yhteyttä.”

“Opinto-ohjaaja ja laaja-alainen erityisopettaja, että niiltä tuli selkeästi eniten ohjauksia mulle.”

“Kouluterveydenhuollon kautta ohjautu, ja just sieltä terveydenhoitajan kautta sitte, kun ne palas taas kouluille. Ja sitten koulupsykologilta.”

Poikkeusajan alkaessa koulun ulkopuolisilta toimijoilta tulleet yhteydenotot katkesivat keväällä 2020 hetkellisesti. Poikkeusajan jatkuessa nämä koulun ulkopuolisilta palvelutahoilta tulleet asiakasohjaukset alkoivat palautua ja palveluohjauksia kuraattoripalveluun tuli eri toimijoilta. Tulokset liittyivät luonnollisesti koulun ulkopuolisiin asioihin (koti ja vapaa-aika) tai sitten opintotilanteen kartoitukseen.

“Lastensuojelusta tuli yhteydenottoja.”

“Sosiaalityöntekijät ottivat yhteyttä.”

“Ankkuripoliisi tai se -tiimi. Ja lastensuojeluyksiköistä.”

5.2 Sosialisatiota edistävät työskentelytavat

5.2.1 Yksilöllinen opiskeluhuoltotyö

Asiakaslähtöinen asiakasprosessi

Aineiston mukainen asiakasprosessi alkoi, kun kuraattoriin otetiin yhteyttä nuoren tilanteessa. Kuraattoripalvelu alkoi yleisimmin nuoren omasta tai nuoren mikrosysteemiin kuuluvan henkilön havainnosta. Aineiston mukaan nuori itse tai hänen mikrosysteemiinsä kuuluva henkilö tulkitsi tai havaitsi nuoreen liittyvän huolen ja tuen tarpeen. Myös kouluterveydenhuollosta, sosiaali- ja terveydenhuollosta tuli palveluohjauksia kuraattoripalveluun, jos nuori oli tässä palvelussa asiakkaana ja asianhoito nähtiin kuuluvaksi perustason palvelussa. Tulkitsin kuraattoripalvelun aloittamisen ja palvelun sisältämät erilaiset toimet *opiskeluhuollolliseksi interventioksi* nuoren tilanteeseen ja systeemiin.

Yhteydenoton jälkeen kuraattori pyrki tapaamaan nuoren etä- tai lähitapaamisena. Tapaaminen oli ensisijaisesti lähitapaaminen myös poikkeusaikana, sillä se koettiin työskentelyssä toimivimmaksi tavaksi aloittaa vuorovaikutuksellinen yhteistyö. Kuraattori auttoi opiskeluun vaikuttavien asioiden selvittämisessä. Tavoitteena oli saada nuoren asia järjestymään riittävän tuen ja ohjauksen avulla, että nuori kykeni jatkamaan opintoja. Tapaamisen nähtiin tukevan nuorta ja yhteistyöskentelyä parhaiten, kun se toteutetaan ajallisesti ketteränä. Palvelujen järjestämisen nopeus ja tapaamispaikan joustavuus nähtiin nuoren elämässä tärkeäksi ja nuoren sosialisatiota tukevaksi, mitä kuvaavat aineistosta poimitut lainaukset:

“Tärkeää on ehdottomasti se semmoinen nopeus, että kyllähän nuoret haluaa sen avun silloin, kun ne sitä pyytää, että se ei voi mennä monen päivän päähän.”

“Tähän toimistossa tapahtuvaan työhön ei pitäisi pelkästään urautua, se on tässä nyt nähty. Vaan pitää jalkautua eri paikkoihin entistä enemmän.”

Asiakasprosessin alkuvaihe sisälsi nuoren tilanteen kartoitusta ja tuen tarpeen arviointia. Palvelutarve määritteli asiakkuuden kestoa. Nuoren mikrosysteemin kartoitus ja yhteistyösuhteiden luominen mikrosysteemiin kuuluvien, tilanteessa tarvittavien henkilöiden kesken oli oleellista.

Palvelutarpeen kartoituksessa toimiva työmuoto oli, että se tehtiin vuorovaikutuksellisenä yhteistyönä nuoren kanssa. Ensimmäisen tapaamisen jälkeen esimerkiksi opettajan kanssa. Aineistossa kuvailtiin tilanteita, joissa nuori tuli ensimmäiseen tapaamiseen yhdessä opettajan, opinto-ohjaajan tai erityisopettajan kanssa. Näiden yhteisen tapaamisen koettiin

rakentavan yhteistyötä nuoren ja koulun aikuisten kesken. Se toimi saattaen vaihto - työskentelynä asiantuntijalta toiselle asiantuntijalle, ja nuori oli itse mukana. Nuoren ollessa etäkoulussa tämän suuntainen tapaaminen voitiin toteuttaa etäyhteydellä.

Yhteistapaamisen jälkeen kuraattori tapasi nuorta yksilötyönä. Yksilötyön sisältö ja kesto rakentui asiakaslähtöisesti. (Kuraattorityön yksilöasiakkuutta kuvaa aiemmin esitetyt asiakkuusluokat; ks. Luku 5.). Asiakaskäynnit olivat aineistossa kertaluonteisia tai useamman käynnin sisältäviä kevyen tai vahvan tuen asiakkuuksia, riippuen tulostyöstä ja nuoren tuen tarpeesta. Opiskelun etenemiseen, motivaatioon ja mielialaan liittyvissä asioissa nuori hyötyi asiakaskäyntien säännöllisyydestä ja riittävän pitkään jatkuvasta tuesta. Asiakastyön tavoitteisiin ja sisältöihin vaikuttivat nuori itse. Kuraattori piti yhteyttä tarvittaessa nuoren mikrosysteemin toimijoihin ja tarvittaviin muihin aikuisiin.

Eräs keskeinen yksilötyön piirre aineistossa oli, että kuraattori ohjasi nuorta rakentamaan sosiaalista mikrosysteemiään ja sen vuorovaikutusta. Kun kuraattori ja nuori ottivat yhdessä yhteyttä esimerkiksi opettajaan, soittivat huoltajalle, kävivät opinto-ohjaajan tai terveydenhoitajan luona, se tuki nuoren toimijuutta ja ohjasi itsenäistä asioiden hoitamista. Usein kuraattori ohjasi nuorta pohtimaan vuorovaikutusta kodin tai kavereiden kanssa ja hoitamaan asioita itsenäisesti. Kun nuorta ohjattiin toimimalla itse nuoren rinnalla, se auttoi myös mesosysteemien rakentumisesta. Toimiva vuorovaikutus mesosysteemissä esimerkiksi kuraattorin ja opettajan välillä tuki nuoren opiskelua ja koulunkäyntiä.

Kuraattorin henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten oma persoona, vuorovaikutustaidot ja taito tehdä työtä nuorten kanssa vaikuttivat asiakasprosessiin. Haastateltavat kuvaavat, että kuraattorin tuli olla asiakasprosessissa auttava ja kannustava aikuinen, joka ohjasi ja auttoi nuorta itseään ymmärtämään tilannettaan ja omaa etuaan. Huomioin kuraattorien ohjaavan asiakasprosessin aikana nuoren minäpystyvyyttä, että koulunkäynnin merkitys löytyisi ja nuori ymmärtäisi, miksi hänen kannattaa opiskella. Sellaiset yksilöasiakastyön työtavat olivat aineiston mukaan toimivia, joilla nuoren omia tavoitteita ja koulunkäynnin merkitystä etsitään ja löydetään, sekä sellaiset, joissa nuori on itse osallisena ja toimijana:

”Sen tavoitteen, sen pitää olla sen nuoren oma ja itselle tärkeä, ja niiden etsimisessä ja tsemppaamisessa oon semmonen moottori.”

”Pitää niinku jollakin tavalla saada ongittua tai käännettyä niin, että se nuori itse haluaa sitä ja se on hänen mielestään hyvä juttu, niin sitten se voi toteutua.”

“Ei voi puolesta tehdä. Pitää ohjata ja tsemjata. Ja mennä ja tehdä yhdessä.”

Nuoren asiakkuus päättyi kuraattoripalvelussa, kun palvelulle ei ollut tehdyn arvioinnin mukaan enää tarvetta, nuori ei kokenut tarvitsevansa kuraattorin tukea, nuori ei jatkanut palvelussa tai kuraattori ohjasi nuoren tarpeen mukaiseen toiseen palveluun.

Palveluohjauksessa toimivia työmuotoja olivat aineistohavaintoina sellaiset, mitkä lisäsivät mesosysteemien toimivuutta. Esimerkiksi toimiva nivelvaiheen työtapana oli aineistossa yhteistapaaminen uuteen palveluun siirtymisessä terveydenhoitajalle, etsivään nuorisotyöhön tai uuden koulun opiskeluhooltoon. Myös monialainen asiantuntijatyöryhmä toimi nivelvaihetiedon ja –tuen työmuotona. Nuoren nivelvaiheen siirtymä onnistui paremmin, kun mukaan otettiin toimija tai toimijoita nuoren mikrosysteemistä. Hyvä nivelvaihettyö edellytti mikrotason toimijoiden käytännönläheistä työtä.

“Koulupsykologi monesti toivoi tällöistä yksilökohtaista opiskeluhoitoneuvottelua, mikä vielä toimi aloituspalaverina sitten sillekin työlle.”

“Olin sitten mukana vielä sen uuden koulun monialaisessa palaverissa.”

Nuori siirtyi kuraattoripalvelusta palveluohjauksena muuhun yksilöllisen opiskeluhoillon palveluun, paikalliseen tai alueelliseen palveluun. Eri tahoja aineiston mukaan olivat: kouluterveydenhoito, koulupsykologi, sosiaalipalvelut, terveyspalvelut, nuorisoasema, sitouttava kouluyhteistyö -hanke, erityisnuorisotyö, etsivä nuorisotyö, oppilaitospastori, Ohjaamo, Nuotti-valmennus, terveyskeskuksen päivystys, sosiaalipäivystys, rikosuhripäivystys tai toisen oppilaitoksen opiskeluhoitopalvelut. Nuorten valtakunnallisiin nettipalveluihin ohjaukset olivat aineiston mukaan vähäisiä.

Opiskelua tukevan asiakastyön elementit

Haastatteluaineistossa korostuu, että nuori ja nuoren etu tuli olla työskentelyn keskiössä koko asiakasprosessin ajan. Toimiva työskentely edellytti, että nuoren edun näkökulmaa tuli kirkastaa nuorelle itselleen ja muille toimijoille. Aineisto-otannat kuvaavat, että nuoren etu tuli huomioida koko opiskeluhoillon ja kuraattorityön “punaisena lankana”.

“Yhdessä nuoren kanssa käydään asioita läpi, että mikä on sun etu. Sitten sen kirkastaminen, että miten toimitaan, miten sun pitäisi toimia, että tää sun oma etu täytyisi.”

“Heitä vartenhan tätä työtä kaikki täällä tehdään. Kuraattorina pitää kattoo vähän kaiken aikaa, että miten hommat menee. Mennä se edellä, mikä on hyvä sille nuorelle ja mikä on oikein häntä kohtaan.”

“Kyllä sillä on äärimmäinen merkitys, että kaikki puhaltaa yhteen hiileen ja haluaa sen nuoren edun toteutuvan. Ja näyttää nuorelle se, että ollaan sun kanssa samoilla linjoilla ja sinua autetaan ja joskus patistetaan. Sillä on valtava merkitys, että se yhteistyö toimii.”

Jokainen kuraattori kertoi kohtaamisen olevan tärkeintä opiskelua tukevassa kuraattorityössä. Kohtaaminen nähtiin olevan perusta ja työtä ohjaava arvo nuoren ja kuraattorin välisen dialogisen suhteen syntymisessä. Nuoren kohtaaminen oli huomioonotettavan keskeistä aineistossa. Vuorovaikutuksellinen asiakassuhde ja -prosessi syntyi kuraattorien kokemustietona välittävällä ja ihmisläheisellä työskentelytavalla, missä nuori ja tilanteessa tarvittavat ja nuoren lähellä olevat ihmiset otettiin työskentelyyn mukaan. Nuoren kanssa työskentelyssä tuli tavoitella ja saavuttaa hyväksyvä, ystävällinen, tuttu, rento ja lempeä asiakastyön ilmapiiri. Se nähtiin mahdollistuvan ainoastaan arvostavan kohtaamisen kautta:

“Kyllä ihmisten auttamistyö on kasvokkain tapahtuvaa kohtaamista ja semmoista konkreettista apua.”

“Sen kohtaamisen tärkeyden. Se on se. Mä koen sen avainasiaksi. Fyysinen kohtaaminen.”

“Että nuori ymmärtää sen, että se miten hän menestyy koulussa, ei kerro siitä, minkälainen tyyppi hän on. Sitä semmoista itsetunnon nostatusta, että nuori ymmärtää oman arvonsa.”

“Kyllähän se loppujen lopuksi se semmoinen, niin kuin vähän myötäkarvaan eläminen. Niin se tuntuu olevan kaikista tehokkain.”

“Palveluissa tärkeää olla sellaista jotenkin niinku lempeää.”

Tavoite- ja tehtäväsuuntautunut työskentely tuki nuorta opinnoissa. Tärkeää oli nuoren kanssa yhdessä sovittu tehtävä ja sen saavuttamiseksi asetetut tavoitteet. Aineiston mukaan myönteinen ja kannustava työskentely tuki nuoren pystyvyyttä tehdä itse asioita opintojen suorittamiseksi. Työskentelyssä tehdyt asiat olivat nuoren arjessa pieniä, lyhyen ajalle tehtyjä konkreettisia suunnitelmia ja suoritettavia tehtäviä, ja yhtäaikaaisesti kuraattorin ja muun opiskeluhuollon toimijoiden tukea.

“Hyvään keskittymistä ja positiivisen palautteen antamista.”

“Olla tsemppaaja.”

“Huumori on aika hyvä, vaikka olis kuinka vaikea asia. Kun ei pilkkaa toista eikä halveksu toista. Eikä tee sitä niin, että se on kiusallista tai jotakin muuta typerää.”

“Nuorten asiat tarvitsee konkreettista ohjausta kaikilta koulun toimijoilta.”

Kokonaisvaltainen ymmärrys nuoruuteen liittyviin asioihin ja tieto yksilön kehityksestä ja kehitysvaiheista nousi aineistosta esiin. Haastatteluaineistossa korostui yksilön erilaisuuden ja elämän vaikeiden tilanteiden ymmärtäminen, mikä tuli esiin yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden teemana:

“Nuoruuteen kuuluu erilaisia asioita. Jotkut tarttee kannustusta, jotkut jämäptimpää ohjausta. Nuori tarttee ymmärrystä eri vaiheissa.”

“Pitää vähä ymmärtää sitä nuorta ja nuoruutta.”

“Ihan turhaan on tuomita ketään mistään ja vähän niin kuin eteenpäin katsoa asioita ja unohtaa tietyllä tavalla sitten ne, mitä on aikaisemmin ollut.”

Työntekijäkohtaiset, asiakaslähtöiset ja vuorovaikutusta edistävät työmenetelmät olivat kuraattorien kokemuksen mukaan tärkeitä asiakastyössä. Kuraattorit käyttivät erilaisia työmenetelmiä nuoren ja hänen opiskelijaryhmänsä kanssa. Monet seuraavista menetelmistä toteutuivat vain lähityöskentelyssä poikkeusajalla. Aineistosta tehtynä koontina kuraattorien käyttämiä menetelmiä olivat: dialogiset menetelmät (keskustelu, haastattelu, vahvuus- ja unelmakorttityöskentely), luovat menetelmät (piirtäminen, pelillisuus, kirjoittaminen), lähiympäristön kartoitus (sosiogrammi, verkostokartta), palvelutarpeen kartoitus (lomakkeet ja asteikkokysymykset), opiskelutilanteen kartoitus (Wilma-tiedot, kartoitus nuorelta, opettajalta ja huoltajalta), yhteistyötä rakentavat menetelmät (suunnittelu ja toimiminen yhdessä, asioiden selvittäminen yhdessä, jalkautuminen, taustatietojen selvittäminen ja konsultointi) ja osallisuutta lisäävät moniammatilliset työtavat (työparityöskentely, ryhmän kanssa työskentely, verkostotyö). Puolet haastatelluista mainitsi käyttävänsä asiakastyössä koulutukseen pohjautuvaa IPC-työskentelyä tai ratkaisukeskeistä lyhytterapiaa. Usea kuraattori mainitsi käyttävänsä työssään ratkaisu- ja voimavarakeskeisiä menetelmiä. Lisäksi asiakastyötä ohjasivat oppilaitoskohtaiset poissaolo-, kiusaamis- ja päihdeilmiöihin liittyvät työohjeet.

Lähipalveluperiaate

Opiskeluhuollon kuraattoripalvelun toiminnan sijainnilla koettiin olevan merkitystä palvelun toimintaan. Kun kuraattorityötä toteutettiin lähipalveluna koululla, sen nähtiin vaikuttavan asiakasohjautuvuuteen, työskentelyn aloittamiseen ja toimivuuteen ja vuorovaikutukseen

koulun muiden toimijoiden kanssa. Palvelun koettiin toimivan parhaiten fyysisesti koululla, lähellä nuoren mikrosysteemiä ja parhaimmillaan osana sitä. Nuoren avun ja tuen hakemista edisti, kun kuraattori oli tullut tutuksi kouluyhteisössä ja työhuoneen sijainti oli pysyvä, lähellä opiskelijayhteisöä ja opiskelijoiden tiedossa:

”Ne tulee ihan koputtelee tohon työhuoneen ovelle, että hei onko paikalla. Sillä lailla ne nuoret sitten ite.”

”Käytävällä kun ne näkevät ja tossa näkyvillä pööpöilen kun työhuoneelle kuljen aina niitten ohi, ni siinä pojat tulee porukkana mulle sitten usein juttelee.”

Kuraattoripalvelu nuorten lähiyhteisön osana ja yhteisöelämän keskellä nähtiin työn toimivuuden kivijalkana. Kuraattorin fyysinen läsnäolo koululla edisti nuoren ekologisen systeemin yhteyksien luomista.

Etäpalvelu väheni yksilötapaamisten kohdalla kevään 2020 jälkeen. Jokainen aineiston haastattelu osoitti, että lähitapaaminen oli paras vaihtoehto nuoren auttamiseksi ja tukemiseksi, myös poikkeusajalla. Työn vaikuttavuuteen tarvittava syvällisempi yhteys ei mahdollistunut kuraattorien mukaan etätöskentelyssä, mikä tulee esiin seuraavassa aineistolainauksessa:

”Tämä kuraattorin työ kuitenkin vahvasti perustuu kohtaamisiin, kasvokkain tapahtuviin kohtaamisiin.”

”Pidän edelleen tärkeänä, että kutsutaan paikalle ja tavataan. Lähitapaaminen on vaan paras vaihtoehto.”

”Eihän tämmöset palvelut toimi etänä tai jossain muualla, ku siellä, missä ne opiskelijat ovat.”

”Kokemus on se, että nuoret ei tykännyt näistä Teams-tapaamisista. Hyvin harva halusi tavata sillä tavalla tai puhelimitse.”

Kun palvelut alkoivat palata takaisin lähipalveluksi, yhdeksi toimivaksi rakenteeksi nuorten palvelujen järjestämisessä osoittautui yksilöllisen opiskeluhuollon toimijoiden läsnäolo koululla samanaikaisesti samana päivänä. Tällöin yksilöllisen palvelun tavoittaminen, palveluun ohjaaminen ja konsultointi oli toimivaa sekä koulun opetushenkilöstön että yksilöllisen opiskeluhuollon toimijoiden kesken. Opiskeluhuollon toimiminen oppilaitoksessa samoina lähipalvelupäivinä koettiin edistävän moniammatillista yhteistyötä.

”Se (yhteistyö) on vielä semmoista jouhevampaa ja tiiviimpää, koska terkkarikin oli samalla koululla ja sillä oli useampia päiviä.”

”Tästä opo pyytää mua usein opiskelijatapaamiseen.”

“Nuorisotoimella ja seurakunnalla on meidän koululla juttuja opiskelijoille. Sen kautta on sitä yhteistyötä, kun ollaan joskus samaan aikaan koululla. Sitä saisi olla kyllä enemmänkin.”

Lähiympäristön toimijoiden opiskelua tukeva yhteistyö

Opiskelun etenemistä tukeva työskentely edellytti kuraattorien mukaan nuoren ja toimijoiden yhteistyötä. Aineistossa yhteistyö näyttäytyy pääsääntöisesti moniammatillisena tilannekohtaisena työskentelynä. Hyvä työskentely edisti ja edellytti mesosysteemien toimivuutta eli useiden toimijoiden välistä vuorovaikutusta: yhteydenpitoa nuoren, kodin, koulun ja opiskeluhuollon kesken. Lisäksi hyvä työskentely edellytti työskentelyä nuoren opiskelukavereiden ja hänen opiskeluryhmänsä kanssa, vaikka nuorten kavereiden kanssa yhteistyöskentely nähtiin vähentyneen poikkeusaikana. Poikkeusajan rajoitustoimenpiteet haastoivat työskentelyä monin tavoin.

Poikkeusajan alkaessa yhteistyön huoltajien kanssa kerrottiin vähentyneen. Se palautui lähes normaaliksi syksystä 2020 alkaen. Kuraattorit kertoivat poikkeusajalla tehdystä etäyhteistyötä kotiväen kanssa puhelinkeskusteluina, Teams-tapaamisena ja poikkeusajan edetessä myös lähitapaamisena. Aineisto-otos kuvaa esimerkiksi puhelun toimivuutta kirjallista viestiä toimivampana yhteydenottotapana ja kotiväen ja koulun opiskeluhuollon yhteistyön aloituksen myönteistä dialogisuutta rakentavana:

“Se on tosi toimiva, että ottaa ja soittaa. Vanhemmat, ei ne koskaan pahastu siitä, että niille soitetaan.”

”Alaikäisten kohdalla tietysti sitten helppo soittaa huoltajalle ja sanoa, ettei saa kiinni (nuorta), että missä mennään.”

“Kyllä se keskustelu puhelimesta tai tapaamisella on paras. Viesteissä on vaara väärinymmärryksiin. Kuraattorin asiat ovat usein sellaisia, että ne on parempi kertoa vanhemmalle kuin kirjoittaa.”

Opintojen etenemiseen liittyvä yhteistyö opettajan ja opinto-ohjaajan kanssa oli aineistossa esimerkiksi konkreettisen suunnitelman tekemistä opiskelutehtävistä ja sen toteutumisen seuranta. Tämä työtapa korostui etäopiskeluaikoina. Se näyttäytyi aineistossa joidenkin nuorten opintosuunnitelmaa ja toteutusta selkiyttävänä. Eräs haastatteluaineiston tekstiosa kuvastaa työskentelyn pyrkimystä, että nuori tuli itse tietoiseksi siitä, mitä asioita hänen tuli tehdä ja missä järjestyksessä. Työskentelyä ohjasi aineistosta tehdyn tulkinnan mukaan usein opetussuunnitelman ja koulun tavoitteet opintojen suorittamiseen liittyen.

Yhteistyönä toteutettu säännöllinen seuranta koettiin tukevan nuoren opintojen itsenäisempää suorittamista, integroitumista opintoihin ja pysymistä opinnoissa. Jos nuori jätettiin tapaamisen jälkeen liian yksin asioiden kanssa, havaintona oli, että nuori jäi silloin liian yksin asian kanssa ja sovitut asiat opintojen etenemisestä toteutuivat vain harvoin. Toisaalta liiallinen huolehtiminen ja holhoaminen nähtiin nuoren opintoihin sitoutumista, emansipoitumista ja minäpystyvyyttä haittaavana.

Kun nuorelle järjestettiin koululta pedagogista tukea ja opiskeluhuollollista tukea yhtäaikaaisesti lähityöskentelynä, hänen pystyvyytensä tehdä opiskelutehtäviä havaittiin paremmaksi. Tuen yhtäaikainen lisääminen esimerkiksi opintojakson alkuvaiheessa oli toimivaa, ja lisäsi tukea tarvitsevan nuoren opiskeluun kiinnittymistä. Säännöllisen ja tilannekohtaisen tuen avulla oli havaittu nuoren integroitumista opintoihin ja mahdollisimman itsenäistä työskentelyä. Se nähtiin myös motivaatioon vaikuttavana tekijänä.

”Kun se saa alusta kiinni ja sitten saa siinä hyvää positiivista palautetta, niin sitten se lähtee liikkeelle. Ja se voi niin kuin onnistuakin.”

”Kun sai tehtävien tekoon tukea ja sitten siinä on lisäksi mun (kuraattorin) tukitapaamiset. Sitä tukea tuli erityisopelta lähipetuksen pienessä ryhmässä ja minulta. Se toimi hyvin.”

Työparityöskentely ja verkostotyö

Aineiston mukaan toimivia työtapoja asiakasprosessin aikana olivat nuoren lähiverkoston vuorovaikutussuhteita rakentavat ja vahvistavat, ihmisläheiset ja käytännönläheiset työskentelytavat. Tällaisia työskentelytapoja olivat työparityöskentely, verkostotyö ja monialaiset asiantuntijatyöryhmien toiminta. Nuoren tarvitsema tuki edellytti yhteistyötä yksilötyön rinnalla. Tätä osoittaa seuraava aineistolainaus:

”Aika usein ne asiat on semmoisia, että ne ei tänne työhuoneen seinien sisäpuolella vaan pysty kokonaan rajautumaan, että tarvitaan yhteistyötä.”

Koulun sisäisten asiantuntijoiden välinen työparityöskentely oli nuoren opintoihin tarvittavan tuen järjestämisessä jopa käytetyin työmuoto. Yhteistyö rakentui nuoren tilanteen mukaisesti ollen melko lyhytkestoista ja käytännönläheistä moniammatillista työtä. Sen vahvuutena oli, että nuoren tarvitsema monialainen tuki pystyttiin järjestämään usein nopeasti ja joustavasti. Tämä työtapaa säilyi poikkeusaikana, joka oli ollut kuraattorien työkäytännönä jo ennen poikkeusaikaa. Työparityöskentely oli vahvasti nuoren minäpystyvyyttä ja integraatiota

tukevaa. Se oli nopeasti nuoren tilanteessa järjestettävää monialaista ja -toimijaista “matalan kynnyksen” apua ja tukea.

“Mulla saattaa olla monesta koulusta siis joku työpari, että erityisluokan opo, opo tai terkkari tai luokanohjaaja tai sitten joku muu koulun ulkopuolinen viranomainen. Aika paljon nappaan työpariksi. Mutta täytyy huomioida, että työparityöskentely ei liity mitenkään poikkeusaikaan. Sitä on tehty aina.”

“Oli putoamisvaarassa olevia ysiluokkalaisia. Kannustuksen ja tiiviin yhteistyön kautta sitten saatiin kuitenkin kaikki sitten valmistumaan yläkoulusta.”

“Kyllä me aina nuoren, ryhmänohjaajan ja opon tai erkan kanssa suunnitellaan yhdessä, että miten tästä edetään.”

“Toi terveydenhoitajan kanssa työparityöskentely ollut tosi hyvä. Ja joskus käyty terveydenhoitajan kanssa työparina kotikäynnillä.”

Koulun sisäinen verkostotyö asiakasprosessin aikana oli oleellinen työmuoto nuoren auttamiseksi ja tukemiseksi. Verkostoyhteistyö nähtiin vahvana työtapana opintojen edistymisessä. Kevyttä tai vahvaa, pidempiaikaista tukea tarvitseva nuoren tilanne edellytti usein verkostotyötä. Kuraattori jalkautui asiakaskäynnillä usein nuoren kanssa yhdessä eri toimijoiden luokse. Rinnalla toteutettu jalkautuva ohjaus tuki nuorta asioiden selvittelyssä, kun nuori ei itse tiennyt miten edetä esimerkiksi opintoihin, terveysasioihin tai talousasioiden hoitamiseksi. Verkostotyö oli lisäksi yhteistapaamisia ja yhteydenpitoa asioiden hoitamiseksi.

Eri toimijatahojen työskentely nuoren mikrosysteemissä nähtiin oleelliseksi opintojen tukemisessa silloin, jos nuoren mikrosysteemi ei kyennyt tukemaan riittävästi nuorta tilanteessa. Tällöin eksosysteemin tason palveluista järjestettiin lainmukaisesti tukea nuoren mikrotasolle. Esimerkiksi aineistossa huomiointina on perheen toiminta omana systeeminään. Perheen tueksi sosiaalitoimesta järjestetyllä lastensuojelun perhetyöllä nähtiin vaikutukset nuoren opiskeluun. Myös sivistystoimelta ohjatut riittävät resurssit nuoren ja opiskeluryhmän opetustilanteisiin nähtiin tarpeellisina.

“Kyllä nämä pienet opetusryhmät ja opettajan tarjoama opetuksellinen tuki, niin kyllä se on vaan aika kova juttu.”

“Ohjaajia pitäis olla paljonkin, että nuori saisi sen tuen, mitä tarttee, ja sitte oppis kunnolla asioita.”

“Perhe. Perhe. Perhe. Se on se yksikkö, johon panostamalla voidaan nuoren hyvinvointiin vaikuttaa. Kyllä se on tässä niin moneen kertaan nähty. Niin sinne panostamalla. Se on se juttu. Kun sinne pystyttäisiin panostamaan,

niin siitä kaikki hyötyy. Siitä hyötyy tenava ja vanhemmat. Siitä hyötyy sitten myös koulu ja kaikki muutkin.”

Nuoren tueksi tarvittavan, koulun ulkopuolisten palvelujen verkostoyhteistyön toimivuudesta esiintyi ristiriitaisia kokemuksia. Mesosysteemin toimivuuden osa kuraattoreista koki verkostotyöskentelyssä tiiviiksi ja toimivaksi ja osa totesi sen vähentyneeksi tai jopa puuttuvaksi poikkeusajalla. Osa haastateltavista koki moniammatillisen yhteistyön olevan nuoren tukemisessa jopa edellytys sille, että nuori saa tarvitsemansa tuen tilanteeseensa ja elämäänsä. Toimivat käytännöt olivat esimerkiksi työparityöskentelyä ja verkostotyötä koulun ulkopuolisen asiantuntijan kanssa. Seuraavissa aineistolainauksissa verkostoyhteistyö tulee esille paikallisten ja alueellisten palvelujen yhteis- ja yhdyspintatyöskentelynä sekä valtakunnallisten palvelujen toiminnan tietoutena:

“Monesti ne asiat on semmoisia, että ne ei ihan ratkea pelkästään kuraattorin kanssa juttelemalla, vaan tarvitaan terveydenhoitaja, tarvitaan lääkäriaikaa ja tarvitaan opettajaa ja opoa, että mietitään, että miten tää opiskelu saataisiin sujumaan. Moniammatillinen yhteistyö, verkostotyö. Sitähän siinä usein tarvitaan.”

“Sosiaalityöntekijä laittoi, että mentäisiinkö yhdessä, kun olet tehnyt ilmoitusta ja olet tavannut nuorta. Nähtiin sitten pihalla sitä nuorta.”

“Sosiaalityöntekijä ehdotti, että tervetuloa kotikäynnille. Perhe sanoi, että joo ilman muuta oon myös sitten tervetullut.”

“Etsivän nuorisotyön kanssa on tehty kotikäyntejä, mutta ei nyt poikkeusaikana.”

“Ja nyt on ehkä sitten lisääntynyt myös noiden sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien kanssa yhteistyö.”

“Valtakunnallisia tukimuotoja vaikka se Sekaisinchat.”

Monialainen asiantuntijatyöryhmä -työskentely

Monialaisen työskentelyn aloitus saattoi aineiston mukaan alkaa kuraattoripalvelusta, jolloin kuraattori toimi ryhmän koollekutsujana ja vastuuhenkilönä. Usein kuraattori kutsuttiin mukaan monialaiseen palaveriin koulun sosiaalialan asiantuntijana, tällöin koolle kutsujana toimi usein nuoren oma opettaja.

Aineistossa monialaiset asiantuntijaryhmän kokoukset näyttäytyivät pääsääntöisesti kertaluontoisina kokouksina, jotka saattoivat sisältää seurantakokoontumisen. Kaksi haastateltavaa kertoo palaverissa sovitusta systeemisestä työskentelyprosessista ja siihen liittyvistä säännöllisistä seurantapalavereista tai -tapaamisista. Monialaisten

asiantuntijatyöryhmien työskentelyprosessin kesto- ja kokoontumismäärätietoa ei ole aineistossa. Aineisto sisälsi kuraattorien näkemyksiä, että nuorta tukeva monialainen vuorovaikutuksellinen työskentely edellyttäisi riittäviä resursseja, että työskentely mahdollistuisi laadukkaasti. Palaverissa suunnitellut opiskelun tueksi tarvittavat toimet tarvitsevat toteutukseen aktiivista työskentelyä ja panostusta.

Nuoren yksilöllisessä tilanteessa asiantuntijatyöryhmän kokouksia oli toteutettu kouluilla eri tavoin poikkeusaikana. Monialaisen asiantuntijatyöryhmien toiminta näyttäytyi koulukohtaisesti vaihtelevana: aineisto kuvaa yhtäältä näiden palaverien vähäisyyttä ja toisaalta toimivaa monialaisten ryhmien työskentelyä. Monialaisen asiantuntijatyöryhmän järjestämisen vaihtelevat käytännöt tulevat esiin seuraavissa aineistolainauksissa:

“Meillä on aika tiiviisti ollu niitä yksilökohtaisia ja pidetään sillä tavalla kyllä aika nopeastikin. Se sitouttaa vanhempia ja nuorta itseään siihen toimintaan.”

“Ei ihmistä palaverissa saada parannettua. Se on selvä asia. Se on siinä ajatustenvaihtoa ja tsekkausta. Mutta että kuka tekis sen työn sen nuoren kanssa siinä välillä.”

“Niitä monialaisia on ollut aika vähän.”

Tulkitsen aineistosta, että monialaisen asiantuntijatyöryhmän työskentelystä oli eri kouluilla ja opiskeluhuollon toimijoilla eri näkemyksiä. Monialaisten kokousten vähäisyys ei kuitenkaan tarkoittanut moniammatillisen ja monitoimijaisen työskentelyn puuttumista. Monialaista työskentelyä toteutettiin eri tavoin esimerkiksi asiantuntijatyöparityöskentelynä tai verkostotyönä, mikä kirjattiin eri toimijoiden omien taustaorganisaatioiden asiakashallintarekistereihin. Tämän muotoinen monitoimijuus ei ollut monialaista asiantuntijatyöryhmätyötä, mutta se oli tärkeää nuoren opintojen tukemisen vuoksi. Se oli joustava ja nopeasti tilanteeseen järjestettävä työskentelymuoto nuorelle.

Poikkeusajan alussa keväällä 2020 monialaisia asiantuntijatyöryhmien kokouksia ei aineiston mukaan ollut. Poikkeusajan edetessä niitä alettiin järjestämään ensin etäkokouksina. Palaverien toteutuksessa hyödylliseksi työmuodoksi osoittautui niin sanottu hybridimalli, jossa nuori, kuraattori sekä koulun toimijat olivat koululla, ja huoltaja sekä muu verkoston toimija osallistui etäyhteydellä. Hybridimuotoinen kokous koettiin joidenkin nuorten kohdalla nuorelle mielekkäämmäksi ja nuoren osallisuutta huomioivammaksi toteutustavaksi. Työskentelymuoto havaittiin toimivaksi sen toteuttamismuodon, resurssien hyödyntämisen ja ketteryyden vuoksi. Nuoren tarvitsema apu saatiin järjestettyä ajallisesti nopeammin ja edisti monialaista työskentelyä.

“On hoksattu se, että voi ottaa ne satojen kilometrien päässä asuvat vanhemmat tai kaukana toimivat sossut mukaan palaveriin, kun ne saadaan sieltä Teamsin välityksellä mukaan.”

“Jos oli vähän kipeänä, niin ei tarkoittanut sitä, että tarvitse perua suoraan sitä palaveria.”

Vaikka monialainen työskentely Teamsin välityksellä koettiin käytännölliseksi, siinä koettiin asiakastyön laatuun ja vaikuttavuuteen liittyviä haasteita. Sen koettiin heikentävän systeemien relationaalisuuden muodostumista. Nuoren oma osallisuus ja toimijuus koettiin jäävän etämuotoisessa monialaisessa työskentelyssä vähäiseksi. Aineistosta nousi kokemuksia etätyöskentelyn vaikutuksista systeemin välisen vuorovaikutuksen kokonaisvaltaisuuteen, työskentelysuhteen vaikuttavuuteen ja asian käsittelyyn alentavasti:

“Oon sitä mieltä, että Teamsilla pidetyt monialaiset menee vähän hukkaan. Siitä puuttuu joku semmoinen. Ei saa samanlaista otetta siihen asiaan.”

“Olen itse sen perinteisen kohtaamisen kannalla, että paljon jää vuorovaikutuksesta puuttumaan, kun ollaan vain ruudun takana.”

Kun nuoren tilanteessa oli perustettu monialainen asiantuntijatyöryhmä, työskentelyn toimivuudessa korostuivat suunnitelmallisuus, työnjako, sopimukset. Monialainen työskentely nähtiin nuoren tilannetta edistävänä, eri osapuolia työskentelyyn sitouttavana ja nuorta kannustavana toimintana. Oleellista oli, että puhuttiin tavalla, että nuori ymmärsi ja tiesi, mitä häneltä odotetaan. Kun monialainen yhteistyöskentely oli säännöllistä ja riittävän käytännönläheistä, sen oli havaittu lisäävän eri toimijoiden ajantasaista tietoa tilanteesta.

Nuoren tapaus- ja tilannekohtaisesti rakennettu monialainen yhteistyö toimi parhaiten, kun mukana oli nuoren ympäristöstä tilanteeseen tarvittavat oikeat henkilöt. Monialainen työskentely mahdollisti tiedonvaihdon nuoren, kotiväen ja eri tahojen kanssa. Oleellista oli työnjako, aktiivinen toiminta ja riittävät resurssit eri toimijoilla työskentelyprosessin aikana tapaamisten välillä.

“Kyllähän se on tosi tärkeää, kun kootaan niitä työryhmiä ja työskennellään perustasolla, että oikeasti mietitään, mistä tämä nuori hyötyy. Ettei niin, että saadaan mahdollisimman värikäs joukko eri alueilta ihmisiä.”

Yhteistyöskentelyn kautta nuoren ja hänen mikrosysteeminsä toimijoiden välisen yhteisen ymmärryksen koettiin lisääntyvän. Esimerkiksi sosiaali- ja terveystalvelu tuli tietoiseksi koulutilanteesta ja nuoren hoito- tai huoltotilanteesta tuli tietoa koululle, mikä tuli huomioida opetuksen järjestämisessä. Yhteistyöskentelyssä nähtiin hyötyjä nuoren, kodin, koulun ja

muiden asiantuntijoiden työnjaolle nuoren mikro- ja mesosysteemissä. Työskentelyssä nähtiin tärkeäksi, että vastuuhenkilö toimi kokoajana, koolle kutsujana ja kirjaajana.

“Jollakin täytyy olla langat käsissä. Eli koordinoida. Ja olla se vastuu, että tieto kulkee.”

“Pidetään seurantapalaveri. On tosi tärkeää, että sitä asiaa myös seurataan. Se, että kun tiedetään, että tätä nyt seurataan ja tämä on muillekin tärkeä.”

“Tehdään sitä yhteistyötä ja kerrotaan toisillemme, mitä on tehty ja mitä tehdään ja että kaikki on ajan tasalla.”

Konsultointi

Konsultointi oli keskeinen mikrosysteemin ja mesosysteemin työmuoto kuraattorityössä aineiston mukaan. Konsultointi toimi poikkeusaikana usein etämuotoisena. Nuori ja nuoren mikrosysteemin henkilöt (huoltaja, opettaja tai muu toimija) konsultoivat kuraattoria. Kun kuraattori ohjasi konsultoinnissa nuorta, huoltajaa tai opettajaa, tilanteeseen koettiin tavoitettavan usein melko nopeasti apua.

Haastattelujen mukaan kuraattorit konsultoivat usein koulun ulkopuolella toimivan eksosysteemin asiantuntijatahoa ja asiantuntijaa. Konsultoinnin avulla kuraattori toimi systeemissä tiedon välittäjänä erityispalvelusta koululle nuoren tilanteeseen. Eli tieto välittyi eri tahojen välillä. Konsultoinnin jälkeen tuki ja apu pyrittiin järjestämään nuoren opiskelun tai muun asian hoitamiseksi. Joissain tilanteissa nuori ohjautui muun palvelun piiriin yhdessä tehdyn arvioinnin jälkeen. Tällaisia tilanteita aineiston mukaan olivat esimerkiksi päivystysluontoiset tilanteet, erityistä asiantuntijuutta vaativat asiat koululla, nuoren akuutit tilanteet kotona tai lainsäädännön tulkintaan ja käytännön sovellukseen liittyvä tiedon tarve.

“Opettajat konsultoivat usein, ne soittelivat tai laittoivat Wilma-viestiä. Se toimii hyvin.”

“Monesti konsultoin siinä kohtaa.”

“Sitten on monia tilanteita, joissa tarttee erityistä tietoa tai joita ei saa eikä voi kuraattorina yksin hoitaa.”

“Kyllä mä nuorelta iteltä kysyn mielipidettä ja näkökulmaa, että mitähän tässä pitäis nyt tehdä. Sieltä tulee joskus hyviä ehdotuksia.”

“Kysyin nuorelta, että kuka sua osaisi parhaiten auttaa tässä tilanteessa.”

Kuraattorin konsultointi oli hyvin yleistä poikkeusajan kuraattorityössä. Konsultaatiot koulun johdon, erityisopetuksen johdon, kuraattorien esihenkilön ja kollegojen, opiskeluhoillon toimijoiden, lastensuojelun, nuorten palvelujen, sairaalakoulun, hoitavan tahon, lakihenkilön,

tilanteessa tarvittavan järjestötoimijan, Kelan, poliisin ja sosiaalipäivystyksen kanssa nousivat aineistosta esiin. Usea kuraattori kertoi konsultoinnin toimivaksi ja erityisen tärkeäksi työtavaksi nuoren haastavassa tilanteessa tuen ja avun järjestämiseksi. Se koettiin moniammatillista työtä vahvistavaksi.

Tulkitsen konsultoinnin olevan systeemien toimintaa ja niiden välistä vuorovaikutusta edistävä mesosysteemin työmuoto. Aineistosta tehty havainto oli, että kuraattorit konsultoivat asiakasprosessin aikana nuorta itseään, kotia, koulua ja opiskeluhuollon työntekijöitä. Konsultoinnin kautta kuraattorin oma tieto lisääntyi nuoren tilanteessa, ja hän pystyi auttamaan paremmin nuorta ja hänen lähellä olevia ihmisiä. Kun kuraattori konsultoi nuorta itseään, tulkitsen sen lisänneen nuoren minäpystyvyyttä, osallisuutta ja toimijuutta. Eri tahojen kesken tehtävä konsultointi vahvisti mesosysteemien toimintaa ja lisäsi systeemien välistä vuorovaikutusta. Sen avulla nuori sai tilanteeseensa asiantuntijatietoa makro- ja eksosysteemistä mikrosysteemitasolle.

Digitaalinen opiskeluhuoltotyö

Kuraattorityön ja opiskeluhuollon digitalisoituminen käynnistyi poikkeusajalla ja kehittyi paljon tutkimusaineistoon kohdentuvana aikana vuosina 2020–2022 aineiston mukaan. Digitalisoituneen kouluarjen ja opiskeluhuollon vahvuutena näyttäytyi, että teknologia mahdollisti sekä koulunkäynnin että opiskeluhuoltotoimintojen jatkuvuuden. Koulun ja kodin välinen yhteistyö toimi silloin pääsääntöisesti etäyhteydellä.

Aineistosta nousee esiin poikkeusajalla syntynyt *digitaalisen opiskeluhuoltotyön* toiminta. Se näyttäytyy tavalla, että opiskeluhuoltotyötä pyrittiin toteuttamaan teknologian avulla samalla rakenteella ja työprosesseilla kuin aiempi opiskeluhuoltotyö ennen poikkeusaikaa. Digitaalinen opiskeluhuolto muodostui edelleen yksilöllisestä asiakastyöstä, työparityöstä, verkostotyöstä, neuvonnasta, ohjauksesta, konsultaatiosta ja monialaisesta työstä.

Poikkeusajan opiskeluhuoltotyössä teknologia näkyy omana systeeminä, joka ei ollut aiemmin kuulunut opiskeluhuoltotyöhön. Kuraattorit kertovat, että sen mahdollistamia työtapoja ei ollut käytetty kuraattorityössä ennen poikkeusaikaa. Etäkuraattorityön käynnistäminen edellytti haastateltavien mukaan teknologisten laitteiden ja tarvittavien käyttöohjelmien hankintaa ja käyttöosaamista asiakastyön toteuttamiseksi. Sen koettiin tulleen osaksi asiakkaiden palvelutarvetta, ja kuraattorin tuli ohjata myös joitain nuoria digitaalisessa asiointissa esimerkiksi Teamsin kautta ja chatmuotoisissa terveydenhuollon tai Kelan palveluissa.

“Onhan se tätä päivää, että tämäkin työ digitalisoituu sopivasti ja on eri mahdollisuuksia auttaa oppilaita.”

Digitalisoitunut opiskeluhoitotyö nähtiin parhaimmillaan nuoren systeemin vuorovaikutusta mahdollistavana, edistävänä ja sosiaalista kanssakäymistä tukevana. Viestintävälineiden merkitys poikkeusajan yhteistyössä ja lähiympäristön toiminnassa oli suuri. Niiden rooli tuli esiin korostuneesti aineistosta. Kuraattorityön monipuolistuneilla viestintämahdollisuuksilla oli oleellinen merkitys nuoren saamaan tukeen ja opintojen suorittamiseen. Poikkeusaika koettiin kuraattorityön huippuloikkana digitalisaatioon, mistä eräs aineistolainaus kertoi:

“Semmoisen digiloikan joutui itsekin ottaa”.

“Ilman niitä laitteita ei olis pystynyt tätä työtä tekemään.”

Digitalisoituneet etäpalvelut edellyttivät tarkastelua toimivista viestintävälineistä asiakkailta ja työntekijöillä. Kuraattorit kertoivat, että poikkeusajalla joillain nuorilla ei ollut laitetta tai riittävää nettiyhteyttä etäopetuksen mahdollistumiseksi. Myös työntekijöillä oli eri tavoin laitteistoa työkäytössä. Poikkeusajan alussa toimintaa ohjattiin yksilöjä eriarvoistavalla ajatuksella, että kaikilla olisi hankittuna ja käytössään etäyhteyteen tarvittavat välineet (puhelin, sovellukset, tietokone).

“Lapsilla ei ole välttämättä puhelinta koulupäivän aikana, kun ei kaikilla lapsilla ole aina puhelinta. Onko kaikilla välineitä, millä tavoittaa? Se ei ole joka perheessä välttämättä semmoinen, että aina olisi nettiyhteys tai joku muu tällainen.”

“Mä uskon, että opettajat piti sitten enemmän yhteyttä Wilman kautta, kun heillä ei ole niitä työpuhelimia.”

“Pandemia on tuonut positiivista kuraattoreille, esimerkiksi toimivat tietokoneet ja kuulokkeet eli välineitä käyttöön, että sitä työtä voi tehdä.”

Poikkeusajan digitalisaatio vaikutti myös kuraattorien ja muiden toimijoiden resursseihin. Aluksi sen koettiin vieneen resurssia, kun poikkeusajan alussa etäpalvelukäytänteitä opeteltiin. Poikkeusajan edetessä sen huomattiin auttavan työntekijän omaan työaikaan ja työnsuunnitteluun. Resurssia jäi varsinaiseen työhön enemmän, kun kuraattorin, huoltajien ja muiden toimijoiden ei tarvinnut matkustaa eri koulujen ja palvelujen välillä työpäivän aikana.

“Suuri merkitys on tällä Teamsillä, ja miten se on kasvanut työmenetelmänä. Me ollaan myös löydetty työtä helpottavia menetelmiä.”

“Kun paljon vanhemmat kulkevat muualla töissä, että heillä on mahdollisuus siihen, että he voi olla Teamsin kautta palaverissa. Ei tarvitse ajaa sitä matkaa ja menettää sitä ansionmenetystä siinä samalla”.

“Sosiaalityöntekijöitä saadaan paremmin mukaan palavereihin, kun he voi osallistua Teamsillä, että niiden ei tarvitse matkustaa tänne. Tai yhteistyöverkoston esimerkiksi nuorisopsykiatrian hoitoneuvotteluissa voi koulun edustus olla etänä mukana.”

Opiskelijahallintojärjestelmä Wilma näyttäytyi aineistossa oppilaitoksen arkea ohjaavana keskeisenä digitaalisena systeeminä ja työskentelytapoihin vaikuttavana tekijänä. Se rakensi nuoren, oppilaitoksen ja opiskeluhuollon arjen ympäristöä (työjärjestys, tiedotteet, opiskelijoiden ja henkilökunnan tiedot, kotiväen yhteystiedot). Wilma-oppilashallintojärjestelmän rooli ja merkitys mainitaan tutkimusaineistossa koulun sisäisen yhteistyön välineeksi. Nuoren kerrottiin kuuluvan Wilman sähköiseen kouluyhteisön järjestelmään ja kuraattorit kokivat pääsevänsä osaksi koulun toimintaa ja nuoren mikrosysteemiä sen avulla. Kaikilla haasteltavilla oli käyttöoikeudet koulujensa opiskelijahallintojärjestelmiin poikkeusaikana.

Oppilaitoksen sisäinen oppilaitoshallintojärjestelmä lisäsi aineistohavaintojen mukaan moniammatillista työskentelyä, kun asiantuntijat pystyivät tarkastelemaan nuoren kanssa opintotilannetta oman asiantuntijuutensa näkökulmasta. Eräs haastatteluun osallistunut kuraattori käytti tätä työssään nuoren jaksamisen, motivaation ja sosiaalisten suhteiden kartoittamiseen, jos hän havaitsi nuoren opinnoissa muutoksia. Ohjelma oli haastateltavan mukaan toimiva nuoren opintojen tilannetiedon, läsnäolojen ja opintoihin liittyvien suunnitelmien ajantasaisen tiedon sisällöllisenä paikkana poikkeusaikana.

“Wilmaa katotaan yhdessä nuoren kanssa. Sitten sitä kattotaan ja kyselen, että miten sulla menee. Jos yhtäkkiä poissaolot alkaneet tai numerot huonoja, niin kartoitan sitten koti- ja kaveriasioita ja jaksamista ynnä muuta.”

Peruskoulun yläkoulun ja ammatillisen toisen asteen Wilman käyttökulttuurissa oli eroavaisuuksia. Yhtäläinen havainto kuraattoreilla oli, että nuoret, joilla oli paljon poissaoloja, vaikeuksia opintojen etenemisen kanssa tai huono opiskelumotivaatio, käyttivät Wilmaa heikosti tai ei lainkaan. Tämän vuoksi huomioitava aineistohavainto oli, että kuraattorit käyttivät vähän Wilman viestintäominaisuutta nuorten kanssa.

“Ne aika huonosti seuraa Wilmaa.”

“Wilmassa laittoivat viestiä.”

Kuraattorit kertoivat yleisesti käytössä olevan WhatsApp-sovelluksen toimivan parhaiten nuorten tavoittamisessa ja yhteydenpidossa. Se oli aineiston mukaan nuorten kulttuuriin kuuluva ja kuraattorityössä toimivin asiakastyön viestintäväline. Kuraattorit olivat havainneet

sen sovelluksena, jota nuori käytti oman lähipiirinsä kanssa ja opiskeluun liittyvässä yhteydenpidossa. Kuraattorin käyttäessä nuoren arjessa tuttua sovellusta, hän tavoitti nuoren useammin. Puhelinsovelluksen käytössä tuli ottaa huomioon tietoturvasuus.

“Whatsappi on se helpoin ja toimivin, mutta toki siinä on huomioitava tietosuoja, että en esimerkiksi ikinä mainitse siinä oppilaan nimeä tai muuta.”

“Siis ihan tällöinen tekninen juttu, että Whatsapp toimii parhaiten silloin, kun ei tavoiteta tai pitää saada nuori kiinni.”

“Ja sitten tosiaan iso osa nuorista ei vastaa puhelimeen, että ne tykkää asioida viestittämällä. Sillä tavalla mä niitä tavoitin.”

Wilma-viestintä näyttäytyi koulun henkilökunnan, opiskeluhoillon ja opinnoissa aktiivisesti toimivien ja kodilta tukea saavien nuorten välillä toimivaksi poikkeusajalla. Merkittävä huomio oli, että Wilman avulla kuraattorit tavoittivat harvoin tai ei lainkaan tukea tarvitsevan nuoren tai hänen kotiväkinsä.

Palveluista tiedottaminen ja sosiaalinen media

Poikkeusajan tiedottaminen eri toimijoiden välillä koettiin merkitykselliseksi. Ekso- ja makrosysteemin tiedotuksia ei koettu riittäviksi poikkeusajan alkaessa. Tiedottaminen parani aineiston mukaan vain vähän poikkeusajan edetessä. Palvelujen muutoksiin liittyvät tiedottamisen puutteet vaikuttivat nuoreen ja lähiympäristöjen toimijoiden yhteistyöhön (koti ja koulu, nuori ja opiskeluhoito). Nuoren tuen järjestämiseksi olisi ollut tärkeää, että nuori ja hänen mikrosysteemissään olisi tiedetty koronaan liittyvistä toimista ja palvelujen saatavuudesta poikkeusaikana paremmin. Monen nuoren ajateltiin jääneen yksin ongelmiansa kanssa, kun nuori ei tiennyt, mitä tehdä ja keneltä kysyä tilanteessa. Tulkitsen tämän vaikuttaneen sosialisointiin ja nuoren avun esiin tulemiseen ja avun saamiseen negatiivisesti.

Kuraattoripalvelusta tiedotus nuorille ja koulun toimijoille oli aineistotarkastelussa vähäistä. Kuraattorit kertoivat tiedottaneensa palvelusta poikkeusajan alussa Wilma-viestillä ja sähköpostilla, ja poikkeusajan edetessä lähiopetusaikana ryhmäkohtaisina tiedotuksina ja ilmoitustaulujen “posteina”. Eksosysteemiin suunnattua informaatiota muille palvelujärjestelmän tahoille aineistosta ei tule esiin.

“Tuli infota niille oppilaille tietysti esimerkiksi ryhmänohjaajan tunneilla. Myös nuo koulujen ilmoitustaulut toimi hyvin. Ajattelen kyllä, että nettisivuja aika harva lähtee selaamaan koulun tai kaupungin sivuilta, että hei kukas se meidän kuraattori on.”

“Ja sitten ollaan kierretty terveydenhoitajan kanssa infoamassa aloittavia ryhmiä ja oltu etävanhempainillassa etänä kertomassa palvelusta.”

Kuraattorit osallistuivat koulukohtaisiin kouluyhteisön tilaisuuksiin, joissa kertoivat opiskeluhuollon kuraattoripalvelusta. Tilaisuudet toteutettiin poikkeusajan edetessä etämuotoisesti nuorille ja kotiväelle, joita olivat muun muassa etäinfotilaisuudet aloittaville uusille opiskelijoille ja etävanhempainillat Teamsin välityksellä.

Sosiaalisen median hyödyntäminen ja siihen liittyvät työtavat poikkeusajan kuraattorityössä oli aineistossa vähäistä, vaikka digitalisaatio edistyi koulujen opetuskäytössä ja opiskeluhuollon palvelussa. Sosiaalisen median nähtiin olevan osa nyky-yhteiskunnan nuoren ekologista systeemiä. Kuraattorit näkivät sosiaalisen median ja pelien olevan osa nuorten elämää, johon nuoret ovat sosiaalistuneet, ja mihin liittyvää työtä kuraattorit tekevät yhä enenevässä määrin (somen sosiaaliset taidot, some-kiusaaminen, mediakäyttäytyminen, ajankäyttö ja pelaaminen). Sosiaalisen median nähtiin muodostuvan eri mikrosysteemeistä, joihin nuori kuului yhteisön jäsenenä tai yhteisön aktiivisina toimijoina. Sosiaalinen media nähtiin nuorten kulttuurisena, ajallisena ja toiminnallisen ympäristönä, jota tulisi hyödyntää työskentelyssä ja nuoren mikrosysteemin vuorovaikutuksen edistämisessä. Tämä oli esimerkiksi kuraattorityön tutuksi tekemistä, palvelukynnyksen mataloittamista ja nuorten auttamiskanavien kehittämistä.

“Vähemmälle on jäänyt some tai tällainen sosiaalisen median hyödyntäminen. Mut kyllä mä ajattelen, että me oltais näillä alustoilla jollakin lailla, että mitä se kuraattorin työ on. Nuorille on aika näkymättömissä se kaksin tehtävä työ. Ja se on mun mielestä aika tärkeää, että miten sen saisi sellaiseksi positiivisessa mielessä näkyväksi. Somen kautta saataisiin oikealla tavalla tuotua tätä lähelle nuorten maailmaa.”

Eksosysteemin ja makrosysteemin vaikutukset työskentelyyn

Ekso- ja makrosysteemien tekijät vaikuttavat mikro- ja mesosysteemien työskentelyyn ja sen kautta vuorovaikutussuhteisiin aineistotarkastelun havaintoina. Makrosysteemissä asetettu valmiuslaki ohjasi vahvasti poikkeusajan mikro-, meso- ja eksosysteemin toimintaa sekä niiden välisiä suhteita. Nuoren opiskeluun ja opiskelun tukeen ja opiskeluhooltotyössä käytettyihin työmenetelmiin vaikutti poikkeusajalla erityisesti valmiuslaki ja koronaan liittyvät rajoitustoimet. Poikkeusajan alussa vaikutukset näkyivät työnteon tapojen lamaantumisena. Aineisto kuvaa tavoitteita, että opiskeluhuollon kuraattorityö pyrittiin toteuttamaan voimassa olevien rakenteiden mukaisesti, mitä ohjasivat lait, asetukset ja sovellusohjeet.

Kronosysteemi haastoi koko systeemin toimintaa, kun poikkeusajan määräaikaisten rajoitustoimet tulivat nopeasti käytäntöön. Opiskeluhooltotyötä tuli noudattaa uudella tavalla

ja edelleen voimassa olevien muiden lakien, asetusten ja sovellusohjeiden mukaisesti, mitä eräs haastateltava nosti esiin:

“Kyllähän meidänkin pitää lakia noudattaa. Meillä se on muun muassa opiskeluhuoltolaissa, mitä noudatetaan”.

Rakenteellinen poikkeusajan palvelujen järjestäminen, muutosjohtamisen tärkeys ja sen haasteet kompleksisuutta lisänneessä poikkeusajassa olivat nuorten saamaan tukeen vaikuttavia eksosysteemin asioita, joita tulee aineistossa vain vähän esiin. Poikkeusajan alkaessa eksosysteemistä tulleet rajoitukset kerrotaan estäneen totuttua työntekoa, ja yksilöllinen ja yhteisöllinen opiskeluhuoltotyön toteuttaminen oli aluksi vähäistä. Eksosysteemin tasolta ei koettu riittävän nopeaksi tilanteeseen saatavia ohjeistuksia, miten käytännöntyötä tuli tehdä uudessa poikkeusajassa, kun tilanne oli kaikille uusi ja poikkeuksellinen. Poikkeusajan edetessä asiantuntijat alkoivat verkostoitua ja järjestää palveluja uudella tavalla. Työtä ohjasivat edelleen vahvasti makro- ja eksosysteemi. Kuraattorit osallistuivat koulukohtaisiin palavereihin ja kuntakohtaiseen kuraattoritiimiin työn suunnittelemiseksi ja palvelujen jatkumiseksi.

Kuraattorit kokivat koulujohtajan roolin opiskeluhuollon johtajana tärkeäksi, mikä vaikutti poikkeusajan opiskeluhuollon toiminnan käynnistymiseen ja muuttamiseen uudessa tilanteessa. Eräs aineistolainaus on esimerkki, joka tuo esiin eräänlaisen kriisitilanteen toimintatavan opiskeluhuoltotoiminnan järjestäytymiseksi. Toimintatapa mainittiin aineistossa hyvänä käytäntönä, missä korostui johtajan vastuu ja rooli opiskeluhuoltotyön koordinoijana. Tilanteessa jaettiin asiantuntijoiden työroolit nuorten tukemiseksi, sovittiin vastuista, työnteon tavoista ja viestinnästä:

“Aika nopeasti koulun rehtori organisoijaksi ja pyysi semmoset, jotka oppilashuollosta vastaa muutenkin koulussa, niin tällaiset säännölliset palaverit pystyyn. Aika tiiviistikin ruvettiin kokoontumaan. Ja lähtökohta oli se, että kehen ei saada yhteyttä. Kuka tämän oppilaan tuntee ja kenen on järkevää lähteä tavoittelemaan. Ei siinä varmaan kaikilta kohdin oppilas- ja opiskeluhuoltolaki toteutunut, mutta vaakakupissa oli silloin se lapsen tai nuoren etu.”

“Toisaalta sitten kun kouluyksiköt oli niin erilaisia, miten ne toimi.”

“Niitä työtapoja ja -menetelmiä piti lähteä suunnittelemaan ihan uudella tavalla”.

Nuorelle järjestettyyn tukeen vaikutti kuraattorin saama tuki työntekijänä ekologiseen systeemiinsä ekso- ja makrosysteemeistä. Kuraattorit kertoivat, että merkittävää kuraattorin ammatillisen lähiverkoston ylläpitämiseksi oli, että kuraattorit osallistuivat koko poikkeusajan

oppilaitoskohtaisiin kouluyhteisön tiedotusta koskeviin kokouksiin ja kaupungin kuraattoritimiin palavereihin. Kokousten keskiössä oli koulusysteemin toiminta, opetuksen järjestäminen ja nuorten koulunkäynnin mahdollistaminen vaihtuvien koronaohjeistuksien mukaisesti. Aineiston mukaan kokoukset toimivat systeemin sisäisen tiedonkulun ja yhteistyön rakenteena. Ne olivat pääsääntöisesti virtuaalokokouksina henkilökunnalle monessa koulussa, ja eräässä oppilaitoksessa myös opiskelijoille tiedotuskanavana. Ne tukivat työntekijän oman työn tekemistä ja työhyvinvointia poikkeusajalla.

”Sain tilanteeseen tukea omalta lähiesihenkilöltä ja kollegoilta. Kollegojen kesken konsultoimme ja sitten meillä oli organisoitu viikoittaisia, säännöllisiä etätapaamisia.”

”Piti sitten keksiä niitä käytänteitä, että miten sitten toimitaan. Uusi tyyli tehdä sitä työtä.”

”Oli säännölliset virtuaalikahtit.”

Kronosysteemiin kuuluvan pandemia-ajan vaikutukset olivat poikkeuksellisen laajoja nuoren ekologisessa systeemissä. Tämän tutkielman kronosysteemin tarkastelu oli toteutettu tutkimusrajoituksen vuoksi vain koronapandemian aiheuttamaan poikkeusaikaan, minkä vuoksi siihen liittyvät ajalliset vaikutukset tulevat esiin vahvana aineistossa. Tulee huomioida, että nuorten tukeen ja opiskeluhuollon toimintaan vaikuttivat myös muut ajalliset ja kulttuuriset yhteiskunnalliset, yhteisölliset ja yksilölliset tekijät. Esimerkiksi digitalisoituminen tuli huomioida nuoren sosialisointin tukemisessa. Se tuli nähdä yhtenä tämän ajan vuorovaikutussuhteiden välineenä, elämiseen ja olemiseen vaikuttavana tekijänä sekä ajallisena ja kulttuurisena kronosysteemisenä ilmiönä. Aineisto ilmentää myös muita nyky-yhteiskuntaan liittyviä sosialisointiin vaikuttavia tekijöitä, joita pandemian nähtiin lisänneen. Yksilökeskeisyys, perhekulttuurin muutos, tuen tarpeen lisääntyminen ja eriarvoistumisen nähtiin tällaisina teemoina:

”Hyvät (opiskelijat) pärjää aina. Eli on ihan sama, kuinka tuota koulua käydään, niin ne hyvät pärjää. On paljon opiskelijoita, jotka tarvitsee koko ajan tukea. Sellanen on lisääntynyt. Pitäis olla eri tapoja käydä sitä koulua ja tehdä eri tavoilla.”

”Kuinka yksilökeskeistä tämä meidän nykyajan perhe-elämäkin on.”

”Niille, joilla menee jo valmiiksi huonommin, niin sitten menee vielä eritoten huonommin ja ne ongelmat kärjistyvät.”

5.2.2 Yhteisöllinen opiskeluhoitotyö

Tutkimustulokset yhteisöllisen opiskeluhoitotyön työtapojen osalta olivat vähäiset. Aineiston mukaan yhteisöllistä työtä oli rajoitustoimien vuoksi vähän. Tutkimustulokset olivat yhteneväiset niiltä osin, jotka aineistossa liittyvät yhteisölliseen työhön kuraattorityön osalta. Yhteisöllisyyden väheneminen nuoren poikkeusajan elämässä oli kuraattorien näkemysten mukaan suurin negatiivisesti vaikuttanut tekijä nuoren opiskeluun ja lähiympäristöjen suhteisiin sekä niiden kautta nuoren sosialisointiin.

Yhteisölliset opiskeluhoitotyön kokoukset työn koordinoijana

Poikkeusaikana opiskeluhoitoryhmien kokouksia järjestettiin koulukohtaisesti etäyhteydellä tai rajoitusohjeiden mukaisesti. Yhteisöllistä opiskeluhoitotyötä koordinoitiin koulukohtaisesti järjestettävillä opiskeluhoitoryhmän kokouksilla.

Jokainen haastateltava osallistui koulukohtaisten opiskeluhoitoryhmien etäkokouksiin. Sisällöltään kokoukset olivat pääsääntöisesti kouluarjen järjestämiseen liittyviä asioita korona-aikana. Paikallisessa tai alueellisessa yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä tai lasten ja nuorten kunnallisessa hyvinvointityössä kuraattorit eivät kertoneet olleensa mukana poikkeusajalla. Yhteisöllisen opiskeluhoitotyön määrissä esiintyy vaihtelua: joissain kouluissa niiden kerrotaan toteutuneen kuukausittain, joidenkin koulujen kokouksiin liittyi vähäisyyteen viittaavia mainintoja.

“Niitä pidettiin harvakseltaan. Yhdellä koululla ei tainnut olla ollenkaan.”

Kuraattorit toivat esiin hyvinvointiin ja sosialisointiin kuuluvat yhteiskunnan ja yhteisön kulttuurilliset perinteet ja tapahtumat (juhlapyhät, koulun omat juhlat, kouluvalokuvaus, ryhmäytymiset, luokkaretket). Haastateltavat kuraattorit näkivät nuorten erkaantuneen poikkeusajan aikana monista lähiyhteisön perinteistä, kouluvuoden yhteisöllisistä rutiineista ja oman kouluyhteisön ja yhteiskunnan kulttuuriin kuuluvista asioista. Lainaus aineistosta yhteisölliseen työhön liittyen kertoi koulun yhteisöllisen toiminnan taantumisen ja sen uudelleenrakentamistarpeesta. Lainaus kuvaa lisäksi oppilaitoksen yhteisöllisyyden olevan edellytys nuoren sosiaalistumisen mahdollistumiseksi:

“No katso, kun sehän se on, kun ei ole (yhteisöllistä toimintaa). Nuoret eivät tiedä arjen rutiineista. Eihän niillä ole käsitystä siitä, että mitä tämä yhteisöllinen toiminta on aikaisemmin ollut, minkälaisia tapahtumia on aina tiettyyn vuodenaikaan, mitä on järjestetty oppilaskunnan ja tukioppilaiden tai opettajien tai ylipäätään henkilökunnan tai jonkun muun toimesta. Niin ei osata

myöskään olla tällaisissa tilanteissa. Se näkyy aivan selvästi, ei ole kokemusta. Oppilailta siis.”

“Kaikki on ehtinyt kahdessa vuodessa painua unholaan, että pitää rakentaa tätä kaikki aivan uudestaan.”

Kuraattorien työresurssi kohdentui koko poikkeusajan pääsääntöisesti yksilökohtaiseen opiskeluhoitotyöhön (yksilötyö, työparityöskentely ja monialainen työskentely sekä siihen liittyvät muu työskentely ja kirjaaminen, sekä konsultaatio, ohjaus ja neuvonta). Tämä yhtäältä lisäsi tukea tarvitsevien nuorten yksilöllistä tukea, ja toisaalta vähensi tasa-arvoista socialisaatiota tukevaa opiskeluhoitollista työtä. Yhteisöllisen opiskeluhoitotyön vähyyttä kuraattorit avaavat poikkeusajan rajoitustoimilla, resurssien kohdentumisella yksilötyöhön ja usean kouluyhteisöön kuulumisena. Kuraattorit kertovat osallistuvansa yhteisölliseen toimintaan sosiaalisen asiantuntijan roolissa:

“Yleensä en osallistu, kun ei työaika riitä semmoiseen.”

“Mielelläni niitä tekisin, mutta kyllä joutuu sitten punnitsemaan, että mihin pystyy. Kyllähän se on resurssikysymys. On niin monta koulua ja paljon ryhmiä.”

“Seuraajan roolissa näet vähän enemmän kuin se, että itse olet vetovastuussa. Sä näet sitä, että miten se porukka toimii.”

Kun poikkeusajan rajoitustoimet alkoivat valtion taholta vähentyä, yhteisöllistä työtä oli aloitettu käynnistämään eri kouluilla aineiston mukaan. Kuraattorit olivat osallistuneet yhteisöllisen opiskeluhoitotyön suunnitteluun opiskeluhoitollon asiantuntijana. He olivat vain harvoin mukana käytännön toteutuksessa eri kouluilla. Yhteisöllisen työn käytännön toteuttivat aineiston mukaan koulun henkilökunta, hanketyöntekijät, nuorisotoimi ja seurakunta. Suunnittelutyöksi aineistossa mainittiin koulukohtainen yhteisöllinen toiminta, ryhmätyökset, hyvinvointiin liittyvät teemapäivät, ryhmätoiminta sekä poissaoloihin puuttumismallin jalkauttaminen.

”Esimerkiksi ryhmätyöksiä on nyt ollut. Koulun teematapahtumia, pääsiäisjuttuja ja muuta on alettu järjestää ja huomioitu juhlapyyhiä. Semmosia on nyt saanut pitää koko väelle.”

“Sen takia esimerkiksi ryhmätyöksiin yritetään nyt ankarasti panostaa, että jokainen tuntisi olonsa, että tämä on just se mun paikka. Niin mä ajattelen niin, että se varmasti kantaa kyllä tosi pitkälle sitten taas.”

Kuraattorityön painottuminen yksilötyöhön oli tärkeä aineistohavainto. Oppilas- ja opiskeluhoitolakia määrittää kuraattorityön pääpainon olevan ehkäisevässä yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä.

Aineistosta ei tule juurikaan esiin nuorten osallisuutta poikkeusajan yhteisöllisen opiskeluhoitotryhmän työssä. Yhteisöihin kuulumisen ja yhdessä toimiminen on tutkimusteorian mukaan nuoren oppimisen ja sen taustatekijänä olevan hyvinvoinnin edellytys. Lisäksi se on tutkimusten mukaan nuoren minäpystyvyyttä ja optimistisuutta lisäävää. Koulu yhteisön perinteet, yhteiset sosiaaliset tilat ovat tärkeitä ihmisten luonnollisia kohtaamisia varten. Koko koulu yhteisön yhteisyys ja “me-henki” olisivat aineiston mukaan opintoihin ja opiskeluyhteisöön sitouttavaa sekä nuorelle koulunkäynnin merkityksellisyyttä lisäävää, mikä saavutetaan kuraattorien näkemyksen mukaan tavallisen mukavassa ja hyvinvoivassa opiskeluarjessa.

5.3 Sosialisatiota heikosti tukevat työskentelytavat

Tukea tarvitseva nuori jää yksin

Paljon tukea tarvitsevan nuoren opintojen eteneminen oli aineiston mukaan heikkoa silloin, jos nuorta ohjattiin toimimaan liian itsenäisesti mikrosysteemissään. Tämä korostui poikkeusaikana, jos ohjaukset toteutuivat etäohjauksina ja asiakastyöskentely toteutui pinnallisena. Jos nuorella oli opintotilanteessaan tekemättömiä tehtäviä, etäkeskustelu ja etäyhteyden kautta toteutettu ohjaus kuraattoripalvelussa ei useinkaan nähty riittäväksi. Jos nuoren palveluohjaus tapahtui liian kevyenä esimerkiksi nuoren tuli itse ottaa yhteyttä tai käydä itsenäisesti eri toimijoiden luona asiansa kanssa, sen ei nähty auttavan riittävästi nuorta. Nuorten koettiin tarvitsevan käytännönläheistä apua ja tukea eri tilanteissa:

“Vaikka nuori joskus sanoo, että joo, niin ei se tarkoita sitä, että hän tietäisi mitä pitää tehdä. Siksi ohjaamista ja seurantaa pitää olla.”

“Jos on monta asiaa, mitä pitää eri opettajien kanssa selvittää, niin yhdessä se pitää selvittää. Muuten on iso riski, että ne jää tekemättä.”

Poikkeusajalla tukea tarvitseva nuoren koettiin hyötyvän vain harvoissa tilanteissa digitaalisista opetuksen ja opiskeluhoito keinoista. Kevyttä tai vahvaa opiskeluhoito keinoista tukea tarvinnut opiskelija nähtiin tarvitsevan lähiopetusta, tukea, opiskeluhoito keinoista kasvokkaisia kontakteja ja käytännönläheistä ohjausta, mikä ei mahdollistunut teknologian avulla.

Vähäinen yhdessä työskentely ja erillisyydet

Nuoren saama apu ja tuki opintoihin oli vähäisempää, kun nuoren mikrosysteemissä koulun toimijat työskentelivät poikkeusajalla paljon fyysisesti erillään tai pois kouluilta. Aineiston mukaan nuoren mikrosysteemien välisten toimijoiden yhteistyö vähentyi ja myös

mesosysteemin toiminta vähentyi erillään työskentelyn aikana. Tällöin nuoren ympärillä olevaa systeemiä ei ollut havaittavissa aineistosta.

“Yksin tekemiseksi tämä on paljon mennyt.”

”Koululla oltiin, mutta omissa huoneissa ovien takana. Teamsin kautta töitä tehtiin. Saatettiin olla samassa kokouksessa sen Teamsin kautta, vaikka vierekkäisissä huoneissa oltiin.”

Etäopetus- ja etätyöskentelyaikana työntekijät toimivat erillään, mutta myös lähiopetukseen palaamisen jälkeen toimijat jatkoivat rajoitussäännösten vuoksi erillään työskentelyä. Lisäksi opiskeluryhmät toimivat erillään, eivätkä esimerkiksi koko kouluyhteisönä. Tämä koettiin heikentäneen nuorten mikrosysteemien toiminnan laatua ja opiskelua tukevaa yhteisökulttuuria kouluilla. Tulkitsen erillään olemisen heikentäneen sosialisointia kehitystä. Huomioin sen heikentäneen myös kuraattorin ammatillisen ekologisen systeemin toimintaa, sillä välitön arjen yhteistyö väheni ja vuorovaikutuksellinen työskentely lamaantui:

“Tosi vähän on ollu mitään ulkopuolisten tahojen kanssa, tai ei mua ole ainakaan pyydetty.”

“Kyllä konkreettista yhteistyötä, sitä on surullisen vähän.”

“Terveydenhoitajat siirtyivät silloin alussa kokonaan pois kouluilta.”

Poikkeusaika havaitsi huomaamaan nuoren ja hänen ympärillään olevan mikrosysteemin merkitystä nuoren elämän ja sosiaalistumisen kannalta. Seuraava aineistolainaus kuvaa nuoren ekologista systeemiä, ja muutosten laaja-alaisia vaikutuksia nuoren systeemiin ja sosialisointiin:

“Niin kyllä se etäkoulu tavallaan niinku vahingoittaa enemmän, kuin mitä siinä suojataan joltain koronalta. Ne lieveilmiöitä, mitä se sitten tuottaa niin vuorokausirytmii menee pieleen, yksinäisyyttä ja muuta, siinä on paljon enemmän haittavaikutuksia kuin hyötyjä mun mielestä.”

“Mitä tämä on aiheuttanut sosiaaliselle vuorovaikutukselle näissä perheissä. Perheet toimii niin pienessä piirissä ja ehkä ei ole niitä verkostoja. Ei tule semmoista sosiaalisia altistumista.”

Monialaisen systeemisen työskentelyn vähyys

Yhteistyö koulusysteemin ulkopuolella olevien eksosysteemin palveluiden kanssa nähtiin toimivaksi koululle sovittavien monialaisten asiantuntijatyöryhmien muodossa, verkostotyönä ja työparityöskentelynä. Jos moniammatillista yhteistyötä ei toteutettu, nuoren

kokonaisvaltainen tuki koettiin mikrosysteemissä jäävän hajanaiseksi ja palvelutoiminta erillään olevaksi. Tällöin nuoren tarvitsema tuki kouluun ja kotiin ei toteutunut kuraattorien näkemyksen mukaan parhaimmalla tavalla.

Vähäinen monialainen asiakastietojen luovutus ja saanti nähtiin nuorten saamaa tukea heikentävänä. Aineistossa kuraattorien näkemys oli, että koululle tarvitaan vain koulunkäyntiin ja -kuntoisuuteen liittyvä tieto opiskelun järjestämiseksi. Opiskelukykyä tukevassa työssä koulun ulkopuolella opiskelutilannetiedon merkitys nähtiin tärkeäksi. Tiedon välittyminen muille nuoren tilanteessa oleville toimijoille tuli huomioida, että nuorta voitiin auttaa ja tukea eri tahoilla.

“Koulun ulkopuolinen palvelutoiminta henkilökohtaiseen asiaan, ymmärränkin, ettei tänne koululle olla yhteydessä. Mutta jos se nuori sanoo siellä, ettei koulussa ole mitään ongelmaa, kaikki hyvin, niin se ei oo aina niin.”

Aineiston mukaan yhteistyö eri tahojen välillä oli heikentynyt poikkeusajalla, minkä nähtiin heikentävän nuoren sosialisointia tukemista. Nuoren palvelutahot eivät olleet koulun tai kuraattorin tiedossa, ellei nuori tai huoltaja ollut asiaa kertonut. Haastatteluaineistossa esiintyi näkemykset yhteistyöskentelyn kehittämistarpeesta. Lisäksi eri toimijoiden välinen toimialojen tuntemus esimerkiksi koulun, opiskeluhoitoon, erikoissairaanhoidon ja sosiaalitoimen välillä, nähtiin yhteistyötä ja työtapoja tukevaksi.

Haastateltavat nostivat esiin asiantuntijatasoisen verkostotyön vähentymisen, palvelujärjestelmän asiantuntijoiden “lokeroitumisen” ja erillisyyden kehittymisen pitkäaikaisena muutoksena. Pandemia-ajan havaittiin korostaneen asiantuntijoiden erillisyyttä.

“Sosiaalitoimi on tietyllä tavalla kadonnut tässä matkalla, tai se yhteistyö on vähäistä. Mielenterveyspuoli ja perhekodit aina vaan etäämpiä, kun on aina vain vähemmän kontakteja. Tuntuu siltä, että ne on ehkä opettajiinkin tänä päivänä suoraan yhteydessä aika paljon. Psykiatrian puoli on mennyt pienemmäksi, huomattavasti, vaikka opiskelijoita käy paljon (palveluissa), mutta semmoset yhteistapaamiset on jäänyt pois.”

Työntekijöiden määrittämä asiakasprosessi ja liiallinen kontrolli

Aineiston mukaan vallan käytöllä, rangaistuksilla tai kurinpidolla nähtiin olevan opintojen innokkuutta ja motivaatiota vähentävä sekä opintojen etenemistä hidastava vaikutus. Se nähtiin negatiivisena vuorovaikutuksena, jonka ei nähty edistävän yhteistyötä. Liiallinen puuttuminen, ulkopuolisten määrittämät epärealistiset tavoitteet nuorelle ja liiallinen kontrollointi nähtiin vaikuttavan nuoren minäpystyvyyttä, optimistisuutta ja toimijuutta alentavasti. Kurinpitotoimet ymmärrettiin sääntörikkomuksiin liittyvinä kasvatuksellisinä keinoina, mutta opiskeluun tarvittavaa optimistisuutta ja motivaatiota ne eivät aineiston mukaan lisänneet.

“Kun minkään asian tuputtaminen ei tuota mitään. Jos se ei lähde heistä itsestään, että tehdään jotain, niin ei onnistu. Että semmoisen puoli pakon ja pakon välissä, niin se ei se ei niinku tuota yhtään mitään.”

“Rangaistukset opiskelun etenemiseen liittyen, ne ei vain toimi.”

Etäohjaus ja tapaamiset etäyhteyden avulla nähtiin lähes toimimattomaksi ja kouluarjesta syrjäyttäväksi niille nuorille, jotka tarvitsivat selkeää ja konkreettista ohjausta. Liian vähäinen tuki tulkittiin myös vallan käyttönä, kun tukea tarvitsevaa nuorta ei huomattu tai hänelle ei osoitettu riittävää apua ja tukea etäkouluaikana.

“Kyllähän opiskelijat, jotka olisi tarvinnut semmosta konkreettista ohjausta ja opetusta paikan päällä, niin aika oman onnensa nojassa etäyhteyden takana oli.”

Tein aineistosta tulkinnan, että poikkeusajan opiskelu pyrittiin järjestämään kaikille lähes samalla tavalla. Se oli mahdollisesti suomalaisen koulukulttuurin inkluusioon pohjautuva tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toimintamuoto. Aineiston mukaan se ei huomionnut riittävästi tukea tarvitsevia nuoria. Opiskelutavat ja oppimisympäristöt nähtiin etäopiskeluaikana akateemisesti osaaville nuorille sopivina, ja osalle nuorista oppiminen ja koulutus ei mahdollistunut tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti. Tämä nousi aineistosta nuoren sosialisatioprosessia, integraatiota ja emansipaatiota heikentävänä.

Resurssien vähyys ja kohdentuminen

Poikkeusajan työskentelyssä havaittiin, että nuoren ympärillä olevien koulun työntekijöiden resurssit kohdentuivat paljolti etäopetuksen ja etäpalvelujen järjestämiseen. Nuori, joka olisi tarvinnut tukea, ei systeemin “uudelleen järjestäytymisen” vuoksi ollut oikealla tavalla toiminnan keskiössä. Resurssien kohdentaminen poikkeusajan järjestelyihin ei kuraattorien

mukaan mahdollistanut riittävää tukea niille nuorille, jotka olisivat tarvinneet enemmän apua ja huomiota.

Resurssit nousivat aineistossa riittämättömän auttamisen osatekijäksi. Systeeminen monitoimijainen yhteistyö esimerkiksi monialainen asiantuntijatyöryhmä vaatii aineiston mukaan kaikilta toimijoilta aikaa ja panostusta. Tukea tarvitseva nuori tarvitsi tukea eri toimijoilta: opetukseen ja yksilöllisiin opiskelujärjestelyihin opettajia, ohjaajia ja erityisopettajia sekä opiskeluhuoltoon ja monialaiseen yhteistyöhön riittävän tiivistä yhteistyötä. Usein nuori tarvitsi tukea monilta toimijoilta monilla eri elämän osa-alueilla, että opinnot etenivät.

“Ohjaajia tai jotain muuta vastaavaa pitäisi olla huomattavasti enemmän.”

“...nuotti-valmentajia ja tukihenkilöitä.”

“On sitten tukikäynnit -----ssa.”

Kun rajoitustoimien vaikutukset alkoivat näkyä mikro- ja eksosysteemin toimimattomuutena ja kuormittumisena, systeemin laajemmat tasot huomioivat perustason viestejä. Aineisto sisältää tiedon, että valtio ohjasi makrotasolta lisäbudjetoinnilla määrärahoja muun muassa nuorten koulunkäynnin tueksi. Aineiston mukaan myös opiskeluhuoltosysteemin toimintaan osoitettiin näitä lisäresursseja. Koronarahoitus lisäsi kouluille ja opiskeluhuoltoon työntekijäresursseja. Lisäykset muuttivat koulujen opiskeluhuoltopalvelujen systeemiä, kuraattorityötä tekevien omaa ekologista systeemiä ja nuoren koululla toimivaa opiskelun tukeen liittyvää mikrosysteemiä. Aineiston mukaan mahdollinen muutos (lisäresursointi, hanke, työntekijävaihdos) tuli suunnitella hyvin yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, että siitä hyötyivät nuori ja hänen lähikoulunsa toimijat. Heikosti suunniteltu lisäresursointi saattoi sekoittaa systeemien arkityön käytänteitä, minkä vuoksi resursseja kului enemmän systeemin uudelleenjärjestäytymiseen kuin nuoren tukemiseen. Systeemiin tullut muuttuja koettiin vaikuttavan koko opiskeluhuollon toimintaan.

“Kouluilla oli ohjaajia semmosella koronarahalla.”

“Yksi työmuoto ihan tämän koronan myötä, kun nämä poissaolot on lisääntynyt, niin tähän on nyt tullut tämä projektityöntekijä, joka nyt rakentaa sitä mallia ja vähän valtakunnallistakin mallia näihin poissaoloihin puuttumiseen.”

“Nimenomaan pysyvä eikä projektirahoituksella. Kun tietysti tulee joku projekti ja taas tulee joku uusi työntekijä. Sitten se lähtee. Sitten on seuraava projekti ja näin päin pois.”

“Koronaraha tuli ja meille tuli työtönttiin niitä muutoksia.”

Yhteisöllisen toiminnan väheneminen nuoren lähiympäristössä

Aineiston mukaan yhteisöllinen toiminta loppui poikkeusajan alussa ja se palautui vain vähäisissä määrin kahden vuoden aikana. Yhteisöllisen toiminnan vähentymisen koettiin heikentäneen nuoren ympärillä olevien ihmisten vuorovaikutusta ja yhteyttä. Poikkeusajan rajoitustoimet vähensivät nuoren mikrosysteemin yhteisöllisyyttä ja sosiaalisuutta. Niiden huomattiin heikentäneen nuoren kuulumista sosiaaliseen yhteisöön, siinä toimimista ja siihen kiinnittymistä.

Erityisesti koulukulttuuriin kuuluvat yhteisöllisten rutiinien, perinteiden ja tapahtumien vähyys nähtiin sosialisatiota heikentävinä. Yhteisöllinen työ nähtiin aineistossa opiskelu- ja työhyvinvointia, opiskeluun sitoutumista, opiskeluyhteisön yhteishenkeä ja optimisuutta lisäävänä, mikä jäi poikkeusaikana lähes toteutumatta.

“Eihän sellaista aitoa yhteisöllistä oikein ole. Ennen sitä oli paljon. Tämä on mennyt jotenkin vakavaksi ja sellaiseksi suorittamiseksi. Aika menee kaikkeen muuhun sitten.”

“Koulussa olemisen pitäis olla jokaiselle mukavaa. Pitää olla sellainen hyvä ilmapiiri. Sitten täällä on oppilaiden ja meidän kaikkien hyvä tehdä hommia.”

Haastattelukeväänä 2022 kerrottiin, että yhteisöllistä toimintaa oli aloitettu käynnistämään uudelleen kouluissa. Yhteisöllisen toiminnan vähenemisen vaikutukset olivat ilmeiset nuoren sosialisatiolle. Vaikka aineistossa mainittiin joidenkin koulujen ja opiskeluhuollon toimijoiden järjestämästä digitaalisesta toiminnasta, se ei mahdollistanut kuraattorien mukaan nuorten sosiaalista kouluyhteisöelämää tavalla, jolla hyvinvoiva oppilaitos ja opiskeluaika rakennetaan.

6 Johtopäätökset

Tämän pro gradu –tutkielman tehtävä oli selvittää, millaisilla opiskeluhoillon kuraattorityön työ tavoilla on tuettu nuoren sosialisatiota Covid-19-pandemia-aikana. Tutkimus oli kvalitatiivinen teemahaastattelututkimus. Tutkimuksessa haastateltiin seitsemää suomalaisen keskikokoisen kaupungin koulukuraattoria, jotka olivat työskennelleet poikkeusaikana peruskoulun yläkoululla tai ammatillisen toisen asteen oppilaitoksessa 15–18-vuotiaiden nuorten kanssa. Tutkimusaineisto käsiteltiin teoriaohjaavan aineistoanalyysin ja teemoittelun ja luokittelun keinoilla.

Tutkielman tulosten mukaan poikkeusajan kuraattorityöllä ja siinä käytetyillä työ tavoilla oli tuettu nuorten koulutuksen onnistumista ja sosialisatiota. Opiskeluhoillon kuraattorityössä käytettiin sekä sosialisatiota edistäviä että heikosti tukevia yksilöllisen ja yhteisöllisen työskentelyn muotoja.

Tämä tutkimus herättää huomioimaan kokonaisuutta, että kuraattorityö 15–18-vuotiaiden nuorten kanssa on varhaista tukea ja ennaltaehkäisevä kasvatus-, neuvonta- ja ohjaustyötä. Työ on lisäksi ekologisuuteen ja systeemisyteen pohjautuvaa sosiaalityötä, missä tärkeimpänä painotuksena on toteuttaa auttamistyö asiakkaan ympäristöön tehtävänä interventiona. Tutkimuksen mukaan nuoren ohjaaminen opiskeluhooltoon, kuraattorityön aloittaminen ja siihen liittyvät opiskeluhoollolliset työtavat ja muut toimet olivat interventioita nuoren systeemiin. Interventiossa otetaan mukaan työskentelyyn ihmisiä esimerkiksi perhe, yhteisöt ja muut sosiaaliset tahot, ja rakennetaan näiden suhteiden toimivuutta. (Payne 2014, 184.) Kuraattorit auttoivat tutkimuksen mukaan nuorta ja hänen lähipiirinsä ihmisiä keskittymällä vuorovaikutuksen toimimiseen ja ihmisten välisen yhteistyön toimivuuteen.

Tutkimustulokset osoittivat, että nuoren sosialisatian tuki muodostuu monitahoisesta työskentelystä kompleksisessa opiskeluhooltotyön ympäristössä. (Kontio 2013; Suhola 2017.) Systeemisen tarkastelun mukaan nuoren mikrosysteemissä sosialisatiota tukevia yksilöllisen opiskeluhoillon työskentelytapoja olivat: asiakaslähtöinen asiakasprosessi, tavoite- ja tehtäväsuuntautunut työorientaatio, lähipalvelu, nuoren lähiympäristön toimijoiden yhteistyö, työparityöskentely, moniammatillinen yhteistyö, konsultaatio ja digitaalinen opiskeluhoolto. Nuoren mikrosysteemissä nuoren sosialisatiota heikosti tukevia työskentelytapoja poikkeusajalla olivat tukea tarvitsevan nuoren yksinäinen asioidenhoito, vähäinen yhdessä työskentely, erillisyys ja monialaisen työskentelyn vähyys, työntekijöiden määrittämä

asiakasprosessi ja liiallinen kontrolli. Myös yksilötyöhön tarvittavien resurssien ja yhteisöllisen työn vähyys vaikuttivat heikentävästi sosialisaaion tukemiseen.

Keskeisenä tutkimustuloksena oli nuoren koulutuksen onnistumista tukeva opiskeluhuollollinen asiakasprosessi. Se kuvantui kuraattorityössä tavoitteellisena työskentelyjaksona kuraattorin ja nuoren välillä. Työn lähtökohtana oli nuoren etu, kohtaaminen, myötätunto ja dialoginen vuorovaikutussuhde nuoren kanssa. (Freire 2016, 186–187.) Kun ohjaustyö oli säännöllistä, kannustavaa, tavoitteellista ja ohjeet olivat selkeitä, nuori sai paremmin kiinni tehtävistä asioista ja opinnot etenivät asia kerrallaan. (Maunu 2022, 125, 133–134.) Tutkimustulos vahvistaa aiempia kannustukseen, arvostukseen ja myönteiseen työskentelyyn pohjautuvaa tutkimustietoa. (Brasher 2009; Dameron 2016; Määttä 2007; Partanen 2011; Vahtera 2007.) Nuoren minäpystyvyyttä (Bandura 1997) tuki ajallisesti nopeasti järjestäytyvä, tilannekohtainen kuraattoripalvelun tuki. Tässä tutkielmassa sen nähtiin kiinnittävän nuorta takaisin opintoihin, mikä lisäsi nuoren opintojen suorittamista ja mahdollisesti myös motivaatiota.

Tutkimustulokset osoittavat, että tulokset kuraattoripalveluun olivat moninaisia. Tulosten taustalla olevat yksilön haasteet näyttäytyivät tutkimuksen systemisen tarkastelun mukaan olevan pääsääntöisesti yksilön reagoimista ympärillä olevaan systeemiin. Tulokset tulosten tulkitsin kuvastavan laajempia kronosysteemiä vaikutuksia nuorten sosialisaaioon, makro- ja eksosysteemien toimenpiteiden vaikutuksia nuoren mikrosysteemiin ja mikrosysteemin toimimattomuutta yksilön muuttuneeseen arkeen; esimerkiksi riittämätön tuki kotona tai koulussa. Myös yksilön oma toiminta vaikutti hänen lähiympäristöönsä. Poikkeusajana tulosten lisääntyivät poissaolot ja opintojen etenemättömyys, koulu- ja opiskelumotivaation lasku, yksinäisyys, ahdistuneisuus ja sosiaalisten taitojen haasteet, mitkä ovat yhteneväiset kotimaamme kouluterveyskyselyn tuloksiin poikkeusajanaan liittyen. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

Tässä tutkielmassa tehdyn luokituksen mukaan nuori sai kuraattorilta tukea joko yhden käynnin asiakkuutena, kevyen tai vahvan tuen asiakkuutena. Poikkeusajan alussa asiakkuuksia oli vähän ja ne olivat pääsääntöisesti kertaluonteisia käyntejä. Tutkimustuloksissa tämä näyttäytyy ristiriitaisena: nuorten ongelmat olivat moninaistuneet ja kärjistyneet jo keväällä 2020, kuitenkin etäaikana asiakkuuksia oli vähän ja asiakkuudet olivat pääsääntöisesti yhden käynnin asiakkuuksia. Tutkimustuloksista voidaan tehdä johtopäätöksen, että palvelut eivät tavoittaneet tukea tarvitsevia nuoria riittävästi poikkeusajalla tai heillä ei ollut tietoa, miten

palveluun pääsee ja nuoret eivät mahdollisesti hakeutuneet ongelmatilanteessaan avun piiriin riittävän ajoissa. Johtopäätöstä vahvistaa tutkimustieto, että tiedotusta palveluista ei ollut tulosten mukaan riittävästi korona-aikana.

Tämän tutkielman mukaan kuraattorityötä toteutettiin koulukohtaisesti ja työntekijälähtöisesti eri tavoilla, mutta siinä oli löydettävissä yhtäläisiä rakenteita ja työskentelyprosesseja. Tulos on samansuuntainen aiemman tutkimustiedon mukaan. (Pippuri 2015; Sipilä-Lähdekorpi 2004.) Tämän tutkielman tulos vahvistaa aiempaan tutkimustietoon näkökulmaa, että kuraattoripalvelun arvo on joustavuudessa, ketteryudessa ja tilannekohtaisuudessa, ja se mukautuu auttamaan nuorta eksosysteemin (koulu, sivistystoimi) sisältämissä mikrosysteemeissä. Tutkielma osoittaa, että nuori hyötyy parhaiten hänen henkilökohtaisen tilanteensa, lähipiirinsä huomioivasta ja oman koulunsa opiskelukulttuuria ymmärtävästä auttamistyöstä. Kun nuoren lähipiirin merkityksellinen henkilö otettiin mukaan työskentelyyn, se vahvisti nuoren saamaa tukea opintoihin. (Brasher 2009; Dameron 2016; Partanen 2011; Vallaire-Thomas 2011.)

Tutkielman mukaan toimiva nuoren opiskeluhoollon palvelu oli lainsäädännön raamittama, koulun toimintaohjeiden ohjaama ja nuoren erilaisiin tilanteisiin joustavasti mukautuva. Asiantuntijatyöparityöskentely monialaisena toimijuutena koulupäivän keskellä nähtiin joustavana ja nopeasti järjestettävänä opiskeluhoollollisena interventiona. Kuraattorien mukaan koulun sisäisen työpari- ja verkostotyöskentelyn kautta nuori sai avun kuraattorilta ja opettajalta, opinto-ohjaajalta tai erityisopettajalta. Nuoren terveystilanteissa työparina toimi pääsääntöisesti terveydenhoitaja, ja joissain tilanteissa koulupsykologi tai -lääkäri. Kun asiakasprosessissa hyödynnettiin työparityöskentelyä tai moniammatillista toimijuutta säännöllisenä koulun sisäisenä yhteistyönä, se toimi poikkeusaikana usealle nuorelle tukitoimena opintojen etenemättömyyteen ja tilanteessa tarvittavaan tukeen liittyen. Kun nuoren kanssa tilanteen kartoitus tehtiin asiantuntijatyöparina, siinä huomioitiin vahvuutena yhtäaikaista kartoitusta opintojen tilanteesta ja opiskeluhooltojen tarpeesta. Lisäksi konsultaatiot eri toimijoiden välillä toimivat merkittävänä työmuotona, jolla nuoren tilanteeseen saatiin asiantuntija-apua joustavasti ja nopeasti. (Harrikari 2008, 124–125; Pippuri 2015.)

Lähipalvelun merkitys korostui tutkimustuloksissa niiden nuorten kohdalla, joilla oli haasteita etäopiskelujaksojen aikana. Etäkouluajoina tukea opiskeluun tarvitsevilla nuorilla nähtiin olevan vaikeuksia edistää opintoja itsenäisesti. Monen nuoren poissaolot lisääntyivät,

osallistuminen etäopetukseen oli havaittu olevan monilla heikkoa ja usean koulumotivaatio todettiin laskeneen. Tein tutkijana tulkinnan, että näiden nuorten opintoihin integroituminen ja emansipoituminen heikkenivät. Tutkimus osoitti, että poikkeusajalla tukea tarvitseville nuorille tuli järjestää lähioiskelua ja opiskeluhuollon lähipalveluja koululla. (Maunu 2022.) Kun opiskelu, siihen liittyvä tuki ja opiskeluhuollon palvelut järjestettiin näille nuorille koululla myös poikkeusaikana, se edisti tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta.

Tutkielma osoittaa, että kuraattoripalvelu nuorten lähiyhteisön osana ja yhteisöelämän keskellä oli työn toimivuuden perusta. Parhaiten kuraattorityössä tarjottu tuki nuorelle toimi lähipalveluna ja verkostoyhteistyönä. Nuoren koulupäivän tilanteisiin jalkautuva palvelu mahdollistui ketterästi opiskeluhuoltohenkilöstön yhteistyöskentelyn nuoren omalla koululla. Kuraattorin fyysinen läsnäolo koululla edisti nuoren ekologisen systeemin toimivuutta. Sen nähtiin mahdollistavan paremmin nuoren kohtaamista, asiakastyön tekemistä, yhteyksien luomista opetusryhmiin, opettajiin ja koulu yhteisöön. Konsultointi mahdollistui joustavammin lähipalvelussa, mikä edisti vuorovaikutusta nuoren ekologisen systeemien tasojen välillä. Nuoren opintoihin myönteisesti vaikuttava työskentely edellytti huoltajien ja nuorelle tärkeiden henkilöjen mukaan ottamista aktiivisemmin työskentelyyn. Tehty tutkielma puoltaa Suholan (2017) väitöskirjan näkemystä, että monialainen työskentely ei toiminut hyvin ja täyttänyt nuoren tarpeita, jos asiantuntijat toimivat erillään tai liiaksi oman asiantuntijuuden rajoittamana.

Tutkielma osoitti, että monialaisten asiantuntijatyöryhmien toiminta voi parhaimmillaan olla nuorta tukevaa, nuoren yksilöllistä tukea kokoavaa ja monialaista työtä koordinoivaa työskentelyä asiakasprosessin aikana. Tutkimustulokset tukevat Kontion (2013) väitöstutkimuksen näkemyksiä monialaisen työskentelyn mahdollistavasta vuorovaikutteisesta ja osallistavasta työskentelystä, seurannasta ja arvioinnista. Monialaisen asiantuntijatyöryhmän työskentelyssä korostui nuoren osallisuus, eri osapuolten sitoutuminen ja työn suunnitelmallisuus sekä säännöllisyys. Monialaiset kokoukset toimivat tämän tutkimuksen mukaan kouluilla vaihtelevasti. Mahdollisesti kaikilla kouluilla monialaisten asiantuntijatyöryhmien käytännöt eivät olleet riittävän juurtuneita, että ne olisivat toimineet poikkeusajan muuttuneissa tilanteissa. Osassa kouluja monialaisen asiantuntijatyöryhmän käytännöt vaativat tutkielman perusteella vielä kehittämistä. Monialainen asiantuntijatyöryhmän työ voisi toimia opiskelijan opintopolulla tuen ja avun koordinoititimiinä, asiakasprosessin “seurantapysäkkeinä” ja “suunnan näyttäjänä”. Poikkeusaikana monialaiset asiantuntijatyöryhmät hyödynsivät hybriditoteutusta. Työmuodon

koettiin jääneen osin pysyväksi käytännöksi joustavuutensa vuoksi, vaikka etämuotoisissa kokouksissa työskentelyn koettiin jäävän puutteelliseksi ja vuorovaikutuksen pinnalliseksi.

Tutkielman mukaan kuraattoripalvelun toimintaa mahdollisti poikkeusajalla eri kouluissa ja opiskeluhuollossa kehittynyt digitalisaatio. Digitalisaatio mahdollisti nuorelle koulutuksen toteutumista. Opiskeluhuollon palveluilla pyrittiin tukemaan nuorten koulutusta ja hyvinvointia rajoitustoimista huolimatta. Digitalisaatio mahdollisti olemassa olevien opiskeluhuollon käytäntöjen toimintaa, ja toi uusina toimintoina etäasiakastapaamiset ja hybridikokousten käytännöt. Opiskeluhoitopalvelujen vuorovaikutuksellinen toiminta pyrittiin mahdollistamaan teknologian tukemana kouluilla lähi- ja etäpalveluna. Tutkielma osoittaa, että digitalisaatiota tulisi kehittää monipuolisemmaksi ja eri asiakkaita huomioivaksi. (Kivistö 2017, 26.) Digitaaliset palvelumuodot olivat melko vähäisiä tämän tutkielman aineistossa. Lisäksi teknologian avulla järjestetyt kuraattorin etäpalvelut eivät mahdollistaneet niiden nuorten tukemista riittävästi, jotka tarvitsivat konkreettista tukea opiskeluun ja muuhun elämään. Se oli tärkeä tutkimushavainto, ja nosti esiin yksilöllisiä eroja digitalisaation tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden piirteisiin. (Salonen & Joutsenvirta 2020, 138.) Tutkielma osoittaa, että relationaalisuuden toteutuminen edellyttää opiskeluhoitotyöltä ja siinä käytetyiltä työtapoilta vuorovaikutuksellisuuden huomioimista ja edistämistä. (Hirvilampi 2015.)

Tämän tutkielman mukaan kuraattorin asiantuntijatiedon hiljainen tieto (Nonaca & Takeuchi 1995) ja praktinen kokemustieto (Kontio 2013) vaikuttivat käytettyjen työtapojen valintaan ja soveltamiseen sekä oman työroolin tuntemiseen ja työn rajaamiseen. Koulukuraattorin ekologinen systeemi, sen toimivuus ja vuorovaikutussuhteet sekä työskentelyprosessit vaikuttivat nuoren saamaan tukeen poikkeusaikana. Kuraattorilla on työntekijänä oma mikrosysteeminsä kouluilla, mikä näyttäytyi aineistossa nuoren ekologisessa systeemissä mesosysteeminä. Kuraattorin mikrosysteemit ja niiden toimivuus vaikuttivat asiakkaan ohjautumiseen, asiakastyön aloittamiseen ja työskentelyyn prosessin aikana. Kuraattorin ammatillisessa mikrosysteemissä olivat pääsääntöisesti ryhmänohjaaja, opettaja, opinto-ohjaaja, erityisopettaja, rehtori/koulutuspäällikkö ja kouluterveydenhoitaja.

Kuraattorityötapojen tutkimus nuoren ekologisen systeemin (Bronfenbrenner 1979) näkökulmasta avasi opiskeluhoitotyölle systeemistä ymmärrystä. Systeemiteoreettinen viitekehys mahdollisti nuoren sosialisoinnin ja sitä tukevien työtapojen tarkastelun opiskeluhoitotyön kompleksisessä kokonaisuudessa. Nuoren riittävän tuen mahdollistamisessa tuli ottaa laajasti huomioon nuoren eri mikrosysteemit, mesosysteemit ja

niiden välinen toimivuus nuoren auttamisessa. Systeemeissä käytetyillä yksittäisellä työtavalla ja -menetelmällä voitiin vaikuttaa eri systeemin osien ja kokonaisuuksien toimintaan. Kun yhteistyötä tehtiin nuoren mikrosysteemissä ja kuraattori rakensi tavoitteellisesti mesosysteemejä nuoren kanssa yhdessä, se lisäsi opinnoissa pysymistä ja niiden suorittamista. Heikosti nuoren elämää ja opintoja tukeva mikrosysteemi aiheutti haasteita, mitkä saattoivat aineiston mukaan olla osasyinä poissaoloihin, opiskelutehtävien tekemättömyyteen, opiskelumotivaation vähäisyyteen tai osallistumattomuuteen etäopetuksessa.

Tutkimus herättää huomioimaan, että kuraattorityön toimintaan sisältyy sosiaalipedagoginen työorientaatio ja näkemys sosialisatiosta. Tehty tutkimus vahvistaa kuraattorityön roolia nuoren ohjaus, neuvonta- ja kasvatustyönä, että sosialisatioprosessi mahdollistuu yksilönä sekä aktiivisena yhteisön jäsenenä että yhteiskunnan kansalaisena. Tutkimustulokset osoittavat, että työskentely yhdessä asiakkaan ja hänen verkostonsa kanssa lisää asiakkaan osallisuutta ja toimijuutta hänen lähiyhteisöönsä. (Hämäläinen & Kurki 1997, 188; Nivala & Ryytänen 2019.) Kuraattori ohjasi ja auttoi nuorta toimimaan omassa sosiaalisessa ympäristössään. Kuraattori ohjasi myös muita lähipiirin henkilöitä toimimaan nuoren kanssa tilanteessa siten, että yhteisymmärrys lisääntyi tilanteessa. (Kontio 2013.) Kun kuraattori tuki nuoren koulutuksen edistymistä ja kouluun kiinnittymistä, se tuki integroitumista. Vähäinen yhdessä työskentely ja erillisenä toteutettu asiakastyö heikensivät nuoren onnistumisen mahdollisuuksia. Riittävä opetuksellinen ja opiskeluhoollollinen tuki yhdistettynä selkeään, kannustavaan ohjaukseen lisäsivät mahdollisuuksia nuoren itsenäiseen toimintaan ja vastuullisuuteen eli emansipaatioon.

Tämän tutkielma nostaa esiin huolen poikkeusajan heikentämästä nuorten ja koulujen yhteisöllisyydestä. Tutkimuksessa näyttäytyi merkittäviä poikkeusajan negatiivisia vaikutuksia yhteisölliseen työskentelyyn ja yhteisön toimintaan, ja tutkimustulokset olivat vähäiset työn tavoista. Yhteisöllisen opiskeluhoollotyön toiminta koostui poikkeusajalla pääsääntöisesti vain yhteisöllisten opiskeluhoolloryhmän etäkokouksista. Yhteisöllisen opiskeluhoollotyön käytännön työskentelytavat olivat kaikissa kouluissa vähäisiä poikkeusajan rajoitustoimien vuoksi. Kuraattorit tekivät kouluissa yhteisöllistä työtä osallistumalla suunnitteluun opiskeluhoollon sosiaalialan asiantuntijana. Esimerkiksi opiskeluryhmien ryhmäytyksiin kuraattorit osallistuivat vaihtelevasti. Tulosten mukaan yhteisöllisen työn vähyyteen vaikuttivat koronarajoitusten lisäksi kuraattorityön resursointi ja työn painottuminen korjaavaan yksilötyöhön. Nämä yhteisölliseen työhön liittyvät havainnot ovat yhteneväiset

kotimaassamme Terveyden ja hyvinvointilaitoksen toteuttaman opiskeluhoillon tiedonkeruun tulosten kanssa. (Hietanen-Peltola ym. 2022).

Yhteisöllisyyden vähyys oli tutkimuksen mukaan vaikuttava tekijä nuorten kokemaan yksinäisyyteen, ahdistuneisuuteen ja koulupoissaoloihin sekä sosiaalisten taitojen heikentymiseen. Yhteisöllinen työ nähtiin tutkimustuloksissa sosialisatiota, nuoren opiskeluryhmään ja opintoihin sitouttavuutta, ryhmähenkeä ja opiskelu- ja työhyvinvointia edistävänä työnä. Myös nämä tulokset vahvistavat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen opiskeluhoitolpalvelujen tiedonkeruun (Hietanen-Peltola ym. 2022) tietoa. Tutkielma puoltaa tiedonkeruun huomiota, että yhteisöllisen työ on tärkein opiskeluhoollollisesti kehitettävä asia. Yhteisöllinen opiskeluhoito vaatii lakisääteiset tehtävät täyttääkseen tiivistä työskentelyä ja panostusta tehdä suunnitelmallista, yhdessä nuorten ja koko koulun kanssa toteutettavaa mielekästä opiskeluhyvinvointityötä.

Sosiaalipedagogisen näkemyksen (Freire 2015; Hämäläinen & Kurki 1997, 188; Nivala & Ryyänen 2019) ja relationaalisen ihmiskäsityksen (Hirvilampi 2016) mukaan sosialisatio ja ihmisen hyvinvointi voi kehittyä vain yksilön yhteydessä muihin yksilöihin ja yhteisöihin. Koulun hyvinvointi rakentuu sosiaalipedagogisen ajattelutavan tukemana yhteisöllisyydestä ja yksilön aktiivisesta osallisuudesta yhteiseen toimintaan. Opiskeluhoitotyön toimiessa työtekijöitä, opiskelijoita ja koko kouluyhteisön aitoa osallisuutta mahdollistamalla, se rakentaa siltoja ongelmassa auttamisen, voimaantumisen ja opiskelu- ja työhyvinvoinnin edistämisen sekä sosialisatiion välille. Työssä korostuu yksilöiden sama kiinnostuksen kohde eli esimerkiksi nuoren koulutuksen onnistumisen tukeminen, siihen liittyvien huolenaiheiden tunnistaminen ja työskentely niiden ratkaisemiseksi yhdessä sekä opiskeluhoitotyön kohteena olevien mukaan ottamisena työn kehittämiseen. (Payne 2014, 212.) Tämän tutkimuksen tulokset yhdistyvät tähän teoreettiseen ajatteluun, ja yhteisöllinen työ voidaan tutkimustulosten perusteella nähdä myös nuoren mikrosysteemiä ja mesosysteemiä monipuolisesti rakentavaksi työksi. Kun nuori kuuluu osallistujana ja toimijana oman mikrosysteemiensä ympäristöihin, se mahdollistaa sosialisatiota ja lisää nuoren opiskelun mielekkyyttä ja mahdollistaa opinnoissa pysymistä ja niissä edistymistä. (Määttä 2007.) Yhteisöllinen työ vaikuttaa nuoren mikrosysteemin eri ihmisten toimintaan, joten yhteisöllisellä työllä nähdään olevan vaikutusta laajemmin mesosysteemin ja eksosysteemin kautta nuoren opiskeluun.

Tutkielma nostaa esiin työtapoihin vahvasti vaikuttavat koulutusjärjestelmän ja opiskeluhoillon rakenteet, joita ohjattiin makrosysteemistä muun muassa lainsäädännöllä ja

toimenpideohjelmilla. Makrosysteemi luo kuraattorityölle tietyt raamit ja reunaehdot. Tutkielma lisää ymmärrystä, että rakenteet vaikuttivat osaltaan uusien toimintatapojen kehittämistä hidastavana tekijänä poikkeusajalla. Sosialisatiota tukeva opiskeluhoitosysteemi edellyttää monitoimijuutta eri systeemien tasojen välillä, että nuorten tuki opintoihin mahdollistuu. Tämä tutkimus osoittaa, että sosialisatiota tukeva työ sisältää lähipalvelun toteuttamista, arkitason toimintojen ymmärrystä, toimivia työtapoja, joustavuutta ja jopa sellaista vähemmän lokeroituvaa palvelujärjestelmän professionaalisuutta. Nuoren osallisuus oman mikrosysteeminsä keskeisenä toimijana on keskeistä tehdyn tutkielman mukaan. Koulu- ja opiskeluhoitosysteemit tarvitsevat toimiakseen säännönmukaisuutta yhtäläisten ohjeistusten, toimintamallien ja käytännön sovellusten avulla.

Tutkimus havainnollistaa poikkeusajan opettaneen, että sosialisatiota tapahtuu läpi elämän ja systeemissä kaikki vaikuttaa kaikkeen. Nuorten elämäntilanteet poikkeusaikana olivat osa sitä maailmaa, jota nuori eli ainutlaatuisessa elämäntilanteessa. Tutkimus osoittaa, että ihmistä ei voi käsittää ilman maailmaa, jossa hän yksilönä elää (Rauhala 2005, 33) ja hyvinvointi on riippuvaista ihmisen ja luonnon sekä ihmisten välisten suhteiden laadusta (Hirvilampi 2015, 65). Erityisesti silloin, kun ympäristötekijät muokkaavat tai uhkaavat yksilön ja yhteisön toimintaa, on syytä tarkkailla niiden sosiaalisten ja kulttuuristen vaikutusten kohdentamista. Muutos johtaa aina uuteen tilanteeseen. Muutoksen katsantokannasta, suuruudesta ja suunnasta riippuu, kuinka se koetaan yksilönä, yhteisönä tai yhteiskuntana. (Kohl 2009, 117.)

Tutkielma osoittaa sosiaali-, kasvatus- ja opetustyön kytkeytyvän vahvasti toisiinsa, ja että yhteisen työn tavoilla voidaan kytkeä eri toimijoita yhteen nuoren sosialisatiion tukemiseksi. Yhteyksiä edistävät työskentelytavat näyttivät mahdollistavan opiskeluhoitotyön resilienssiä poikkeusajassa. (Jalonen & Uusikylä 2023, 30.) Tämä yhteiskuntamme poikkeuksellinen ajanjakso on vaikuttanut eri toimijoiden, nuorten, yhteisöjen ja koko yhteiskunnan elämään. Ajalle kuuluvat rajoitustoimet ohjasivat vahvasti nuoren opiskelua, kuraattorin työtä, opiskeluhoitotyötä ja koko systeemin toimintaa ja vuorovaikutusta. (Ali ym. 2021; Saarikallio-Torp 2022, 62.) Korona-aika rikkoi ja rakennutti uudelleen yksilöiden ja yhteisön toimintakulttuuria ja työtapoja kouluissa. Poikkeusaikana nuoren, ja kaikkien ihmisten, oli sosiaalistuttava uuteen aikaan ja tapaan opiskella ja tehdä työtä.

Jatkotutkimusaiheet ja suositus

Tehty tutkielma rajautui tutkimaan yhden opiskeluhuollon ammattikunnan työtä. Uusi tutkimus tulisi tämän vuoksi kohdentua muihin opiskeluhuollon asiantuntijaryhmiin, opiskelijoihin, kotiväkeen, opetushenkilöstöön ja koulu yhteisön muihin työntekijöihin eri kouluasteilla. Laajempi tutkimus mahdollistaisi luotettavamman ja laaja-alaisemman tiedon ja lisäksi vertailua esimerkiksi kunta- ja aluekohtaisesti, kotimaassa ja kansainvälisesti. Lisäksi olisi tärkeää huomioida, että kuraattorityön ekologinen systeemi, systeemin työtavat ja painotukset vaihtelevat eri kouluasteilla, mitä tässä tutkielmassa ei ollut huomioitu. Jatkotutkimus laajentaisi ja syventäisi tietoa työtavoista, joilla voitaisiin tukea paremmin koulutuksen onnistumista, erityisesti myös koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten kohdalla. Jatkotutkimuksella voitaisiin lisätä tietoa työtapojen vaikuttavuudesta.

Opiskeluhuoltopalvelujen resilienssi jäi tässä tutkimuksessa lähdeviittauksen tasolle. Opiskeluhuoltosysteemin kokonaisuuden ja eri osien resilienssi muutostilanteessa olisi yhteiskunnallisesti tärkeä tieteellisen tutkimuksen aihe. Opiskeluhuollon tutkimuksessa tulisi ottaa huomioon koko koulutoiminnan resilienssi, sillä systeemit ovat tämän tutkimuksen näkökulmasta vahvasti toisiinsa sidoksissa. Tämän tutkielman aihe liittyi systeemiseen muutokseen, jonka aiheuttajana oli koronavirus. Nyt sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän uudistus on muuttamassa laajasti opiskeluhuoltotyön rakenteita. Se on uusi suuri muutoksen aiheuttaja yhteiskunnassamme. Nyt myös sosiaalipalveluihin siirtyneen yksilöllisen opiskeluhuoltotoiminnan resilienssiä mitataan. Muutoksen tutkimisessa tulisi kiinnittää tutkimuksellista huomiota esimerkiksi vanhan hyvän säilyttämiseksi ja uuden syntymisen mahdollistamiseksi.

Tämä tutkielman perusteella voi suositella, että opiskeluhuoltopalvelujen kehittämisessä tulisi huomioida relationaalisten työtapojen tutkimustietoa. Tutkimus osoittaa, että nuorta opiskelussa tukevan kuraattorityön perusta on yksilöiden ja lähiyhteisön vuorovaikutussuhteissa. Kuraattorityössä se mahdollistuu perustason lähipalveluna toimivana, joustavana, tilannekohtaisena ohjauksena, neuvontana ja konsultointina. Työn toteuttaminen ennaltaehkäisevänä ja varhaisen puuttumisen palveluna on yksilöasiakastyötä, nuorta ohjaavaa työparityöskentelyä ja monialaista yhteistyötä. Tutkielmani perusteella koulun sosiaalityössä sosiaalipedagogisia ja yhteisösosiaalityön keinoja tulisi kehittää vahvemmaksi, sillä sosiaalisuus mahdollistuu yhteisöllisyyden ja osallisuuden kautta. Sosiaalisen hyvinvoinnin asiantuntijuutta tulisi lisätä esimerkiksi oppilaitosten vuorovaikutuksellisuuden, viihtyvyyden,

turvallisuuden ja terveellisuuden huomioidussa ja koulun fyysisten tai etätyötilojen suunnittelussa.

Itsearviointi

Laadullisen tutkielman tekijänä olen pyrkinyt eettiseen kestävyteen ja sitoutuneisuuteen koko tutkimusprosessin ajan. Tutkijana olen huomionut ja noudattanut pro gradu -tutkielmassani ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksen mukaisesti. (TENK 2019.) Olen tehnyt tutkielmani Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan sosiaalityön tutkinto-ohjelman 2022–2023 ohjeiden mukaisesti. (Tampereen yliopisto 2022.)

Itsearviointina tulkitseen, että valitsemani teoriaohjaava sisällönanalyysi mahdollisti aineiston käsittelyn aineistoa edustavalla tavalla. Vastasin tutkimustehtävään ja –kysymyksiin teorian ohjaamana aineistolähtöisesti. Aineiston analyysia ohjasivat taustateorian käsitteet ja teorian tulkinta. Tutkimustulokset olen käsitellyt esiyymmärrykseni pohjalta, mikä on tutkimusaihetta kohtaan laaja oman pitkän kuraattorityökokemukseni ja taustakoulutukseni vuoksi. Olen huomionut, että oma taustakokemukseni on saattanut vaikuttaa aineiston käsittelyn luotettavuuteen heikentävästi, sillä aineiston analyysivaiheessa koin haastetta siirtyä kuraattorityötä tekevän asemasta tutkijan rooliin. Tämä tulee esiin tutkimustuloksia käsittelevässä osuudessa ja näkyy analyysin painotuksena enemmän aineistolähtöiseen kuin teoriaohjaavaan suuntaan.

Ekologinen systeemiteoria ohjasi minua tarkastelemaan aineistoa monipuolisesti ja perehtymään siihen laajasti. Valitsemani tutkimusteoria haastoi minua teemoittelun ja luokittelun toteutuksessa. Erityisesti koen sen haastaneen tutkimustulosten raportoinnin rajaamisessa. Rajausta määritteli ja sen toteuttamisessa auttoi Tampereen yliopiston pro gradun tutkielman ohjeistus. (Tampereen yliopisto 2022.) Vaikka tutkielmani rajausta haastoi valitsemani systeemiteoreettinen tulokulma, pohdin näin tutkielman loppuvaiheessa, mitä olisin tehnyt toisin, jos nyt aloittaisin työni alusta. Ajattelen, että kiinnittäisin enemmän huomioita työmenetelmiin liittyvään tieteelliseen tietoon. Tutkielmani rikas aineisto olisi mahdollistanut teoriaohjaavan sisällönanalyysin esimerkiksi Malcolm Paynen (2014) mukaisten sosiaalityön käytäntöjä ohjaavien teorioiden näkökulmasta, mikä olisi tuonut esiin kuraattorityössä käytettyjen menetelmien tieteellistä pohjaa.

Tutkielmani edustaa pientä otantaa tutkimusaiheeseen liittyen, mikä on huomioitava tutkimustulosten yleistettävyydessä. Tutkimukseen osallistujien valinta oli onnistunut, ja he olivat poikkeusajan kuraattorityön asiantuntijoita. Jokainen haastateltava oli motivoitunut ja paneutui haastatteluun, tämä tulee esiin tutkimusaineiston laajuutena ja sisällöllisenä rikkautena. Aineistonkeruumenetelmä sopi tähän tutkimukseen. Aineisto edusti pienen työntekijämäärän näkemyksiä, joten työmenetelmiin liittyvät tulokset olisivat todennäköisesti monipuolisempia, jos haastattelu olisi toteutettu laajemmalle joukolle ja eri kaupungeissa työskenteleville. Rajaus aineiston keruussa perustui tutkimussuunnitelmaani ja tutkimusluvan hankkimiseen. Tutkimustuloksissa on yhtäläisyyksiä maamme muihin poikkeusaikaan liittyvään tutkimukseen, joten tulkitsen aineiston edustavan hyvin tutkimustuloksia.

Hermeneuttinen tutkimustraditio ohjasi pro gradu -työskentelyä, ja arvioin sen soveltuneen hyvin siihen. Tutkimusperinne suuntasi tutkielmaprozessia hermeneuttiselle kehälle, missä oma esiymmärrykseni käytännöntyöstä teoriaan alkoi muodostua, ja tietous, ymmärrys ja sivistys laajentua. Olen pyrkinyt suhteuttamaan oppimani asiat esitettyyn viitekehykseen: ymmärtämään tutkimustulokset ekologisen systeemiteorian, sosialisointin ja muun tutkimusteorian näkökulmista. Olen pyrkinyt käsitteellistämään ja yhdistämään kuraattorityötä tekevien kokemustietoa ja hiljaista tietoa teoriaan.

Hermeneuttinen tutkimustraditio tuki omaa systeemisen ajatteluni kehittymistä. Ajattelen, että systeemisyiden luonne on alkanut avautua minulle tämän pro gradu –tutkielmaprozessi aikana. Olen alkanut oivaltaa systeemistä ajattelua, mistä Salonen ja Salonen (2023) kirjoittavat. He kuvaavat systeemisen ymmärryksen edellyttävän kykyä havaita asioiden ja ilmiöiden välisiä yhteyksiä ja tiedostaa yhteyksien välistä vuorovaikutusta. He kirjoittavat systeemisesti ajattelevan ihmisen ymmärtävän, miten asiat ovat kytköksissä toisiinsa. Huomioivan, miten kaikki asiat vaikuttavat toisiinsa ja ymmärtävän paremmin pienten asioidenkin vaikuttavan suuriin ilmiöihin. (Salonen & Salonen 2023, 263–265).

Tutkielmaprozessi oli oma oppimismatkani tulkintojen ja päätelmien muodostamiseen sekä opiskeluhuollon kuraattorityön tieteelliseen ymmärrykseen. Maltillinen hermeneuttinen tutkimusperinne ohjasi minua käsityksessä, että oma yksilöllinen oppijan näkökulmani on vaikuttanut ymmärrykseeni ratkaisevasti ja tutkimusmetodi ei voinut varmistaa täysin objektiivista tulkintaa tutkimusaiheesta. Olen tehnyt tutkielmani aiemman tiedon ja esiymmärryksen pohjalta, mikä on rakentunut oman aiemman oppimisen, työkokemuksen, kulttuurin ja työn kautta.

Lähteet

- Aalto-Setälä, Terhi & Suvisaari, Jaana & Appelqvist-Schmidlechner, Kaija & Kiviruusu, Olli (2021) *Pandemia ja nuorten mielenterveys – Kouluterveyskysely 2021*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Ahtola, Annarilla (2012) *Proactive and Preventive Student Welfare Activities in Finnish Preschool and Elementary School: Handling of Transition to Formal Schooling and a National Anti-Bullying Program as Examples*. Turku: Turku University Press, *Annales Universitatis Turkuensis* 356.
- Ahtola, Annarilla (2013) *Keskitytäänkö oppilashuollossa väärin asioihin?* *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 50, 96–98.
- Ali, Naureen & Feroz, Anam & Akber, Noshaba & Feroz, Ridah & Saleem, Sarah (2021) *When COVID-19 enters in a community setting: an exploratory qualitative study of community perspectives on COVID-19 affecting mental well-being*. DOI: [10.1136/bmjopen-2021-049851](https://doi.org/10.1136/bmjopen-2021-049851)
- Avanesian, Garen & Mizunoya, Suguru & Amato, Diogo (2021) *How many students could continue learning during COVID-19-caused school closures? Introducing a new reachability indicator for measuring equity of remote learning*. *International Journal of Educational Development* 84. DOI: [10.1016/j.ijedudev.2021.102421](https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2021.102421)
- Brasher, Kitty (2009) *Solution-Focused Brief Therapy: Overview and Implications for School Counselors*. *Alabama Counseling Association Journal* 34(2), 20–30.
- Becker, Christian (2006) *The human actor in ecological economics. Philosophical approach and research perspectives*. *Ecological Economics* 60(1), 17–23.
- Bronfenbrenner, Urie (1979) *The ecology of human development. Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, Urie (2005) *Making human beings human. Bioecological perspectives on human development*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Cane, Fiona (2016) *Everyone's solution: A case study of a systemic and solution-focused approach to therapeutic intervention in a secondary school*. *Educational & Child Psychology* 33(4), 66–79.
- Cilar, Leona & Stiglic, Gregor & Kmetec, Sergej & Barr, Owen & Pajnikihar, Majda (2020) *Effectiveness of school based mental well-being interventions among adolescents: A systematic review*. *Journal of Advanced Nursing* 76, 2023–2045.
- Crossley, Nick (2011) *Towards relational sociology*. London: Routledge.
- Dameron, Merry (2016) *Person-Centered Counseling and Solution-focused Brief Therapy: An Integrative Model for School Counselors*. *Journal of School Counseling*. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1119270>. Viitattu 20.1.2022
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

- EK (2017) Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Koulujen kehittämisellä ja huipputason opetuksella hyvät lähtökohdat elämälle. Euroopan komission asiakirja 52017DC0248. Bryssel 30.5.2017.
- ETENE (2013) Lapsuuden ja nuoruuden etiikka sosiaali- ja terveysalalla. ETENE-julkaisuja 41. Helsinki: Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE.
- ETENE (2022) Covid-19-epidemian eettinen arviointi. ETENE-julkaisuja 47. Helsinki: Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE. ISSN 1797-9889 (verkkojulkaisu). Viitattu 13.1.2023.
- Freire, Paolo (2016) Sorrettujen pedagogiikka. Suom. Joel Kuortti. Tampere: Vastapaino.
- Gadamer, Hans-Georg (2004) Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa. Suom. Ismo Nikander. Tampere: Vastapaino.
- Gallagher, Shaun (1992) Hermeneutics and Education. Albany: State University of New York Press.
- Hallintolaki (434/2003)
- Harrikari, Timo (2008) Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- HE (2021) Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta. Hallituksen esitys HE 165/2021. Helsinki: Suomen hallitus. Viitattu 2.2.2023
- Heinonen, Hanna & Väisänen, Antti & Hipp, Tiia (2012) Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät? Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Heinämäki, Liisa (2007) Varhaista tukea koulun arkeen - Työvälineenä kehittämisvalikko. Helsinki: Stakes ja Opetusministeriö.
- Hietanen-Peltola, Marke & Pelkonen, Marjaana (2015). Opiskeluhoolto terveellisuuden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin tukena. Teoksessa Marke Hietanen-Peltola & Ulla Korpilahti (toim.) Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos. Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. Tampere: Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos, 59–61.
- Hietanen-Peltola, Marke & Vaara, Sarianna & Hakulinen, Tuovi & Hastrup, Arja (2020a) Lasten, nuorten ja perheiden peruspalvelut koronakeväänä 2020. Tuloksia kouluterveydenhuollon verkoston ja perhekeskusverkoston tiedonkeruista. Terveiden- ja hyvinvoinninlaitos, Työpaperi 26. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-521-6> Viitattu 25.11.2022.
- Hietanen-Peltola, Marke & Vaara, Sarianna & Laitinen, Kristiina & Jahnukainen Johanna (2020b) Etäkoulu heikensi avuna ja tuen saantia opiskeluhoollissa - myös kuraattori- ja psykologipalveluissa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Työpaperi 40. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-605-3>. Viitattu 25.11.2022.
- Hietanen-Peltola, Marke & Jahnukainen, Johanna & Laitinen, Kristiina & Vaara, Sarianna (2022) Kohti yhteistä työtä hyvinvointialueilla – Opiskeluhooltopalvelujen seuranta

- OPA 2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 11/2022. Helsinki. ISBN 978-952-343-931-3 (verkkojulkaisu). Viitattu 1.2.2023
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (1991) Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2015) Tutkimushaastattelut: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus University Press.
- Hirvilampi, Tuuli (2015) Kestävän hyvinvoinnin jäljillä. Ekologisten kysymysten integroiminen hyvinvointitutkimukseen. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 136. Helsinki: Kela.
- Honkanen, Eija & Suomala, Anne (2009) Oppilashuollon käsikirja. Keuruu: Tammi.
- Hämäläinen, Juha (1999) Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Hämäläinen, Juha (2018) Sosiaalipedagogiikka idealistisen sosialismin kasvatus- ja sivistysoppina. Teoksessa Juhani Tähtinen, Jyrki Hilpelä & Risto Ikonen (toim.) Sivistys ja kasvatus eilen ja tänään. Helsinki: Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura, 95–124.
- Hämäläinen, Juha & Kurki, Leena (1997) Sosiaalipedagogiikka. Helsinki: WSOY.
- Härkönen, Ulla (2008) Teorian ja tutkimuskohteen vuorovaikutus – Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria ihmisen kehittymisestä. Itä-Suomen yliopiston verkkojulkaisu, 21–39. <http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/monitiet/pdf/harkonen.pdf> Viitattu 26.10.2022.
- Iivonen, Esa (2022) Koronakriisillä on laaja-alaiset vaikutukset lapsiin ja nuoriin. Covid-19-epidemian eettinen arviointi. ETENE-julkaisuja 47. Helsinki: Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE, 31–35. ISSN 1797-9889 (verkkojulkaisu). Viitattu 13.1.2023.
- Isoherranen, Kaarina (2012) Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 18. Helsinki: Yliopistopaino.
- Jalonen, Harri & Uusikylä, Petri (2023) Yhteiskunnallinen resilienssi systeemisen muutoksen mahdollistajana. Teoksessa Petri Uusikylä & Harri Jalonen (toim.) Epävarmuuden aika. Kuinka ymmärtää systeemistä muutosta? Tallinna: Into kustannus, 25–47.
- Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Jolanki, Outi & Karhunen, Sanna (2010) Renki vai isäntä? Analyysiohjelmat laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 395–410.
- Joutsenvirta, Maria & Salonen, Arto O. (2020) Sivistys vaurautena. Radikaalisti, mutta lempeästi kohti kestävästä yhteiskuntaa. Helsinki: Basam Books.
- Kakkori, Leena (2009) Hermeneutiikka ja fenomenologia: Hermeneuttis-fenomenologisen tutkimusotteen sisäisestä problematiikasta. Aikuiskasvatus 2009(4), 273–280.

- Kallio, Aki. Litterointi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>. Viitattu 15.4.2022.
- Kekkonen Marjatta & Gissler Mika & Känkänen Päivi & Isola, Anna-Maria (toim.) (2021) Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kekkonen, Marjatta & Gissler, Mika & Sarvikivi, Emmi & Kääriäinen, Sohvi & Helve, Otto & Isola, Anna-Maria (2022) Lasten ja nuorten osallisuus, terveysturvallisuus ja koronarajoitukset. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 7–30.
- Kelly, Michael & Benbenishty, Rami & Capp, Gordon (2021) Practice in a Pandemic: School Social Workers' Adaptations and Experiences During the 2020 COVID-19 School Disruptions. *Families in Society* 102(3), 400–413.
- Kivistö, Mari (2017) Sosiaalityö digitalisaatiossa ja eettisyyden vaade. Teoksessa Mari Kivistö & Kirsi Päykkönen (toim.) Sosiaalityö digitalisaatiossa. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 8. Rovaniemi: Yliopistopaino, 21–42.
- Kohl, Johanna (2009) Avauksia ilmastonmuutoksen sosiaalisista vaikutuksista. Teoksessa Heikki Taimio (toim.) Kurssin muutos: Kestävään kasvuun ja hyvinvointiin. Helsinki: Työväen sivistysliitto.
- Kontio, Mari (2013) Jaetun ymmärryksen rakentuminen moniammatillisten oppilashuoltoryhmien kokouksissa. Tampere: Juvenes Print, Acta Universitatis Ouluensis 138.
- Kurki, Leena & Nivala, Elina & Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko (2006) Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Finn Lectura.
- KvaliMOTV (2022) Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>. Viitattu 15.4.2022.
- Lahtinen, Jenni & Myllyniemi, Sami (2021) Nuorten tyytyväisyys elämään korona-ajan ensimmäisen vuoden aikana. Nuorisobarometri. Nuorisotutkimusseura.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.
- Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 254/2015.
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021.
- Lappalainen, Kristiina & Kuittinen, Matti & Meriläinen, Matti (2008) Pedagoginen hyvinvointi. Turku: Painosalama.
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Leppälahti, Merja. 2004. Hans-Georg Gadamer: Hermeneutiikka. *Elore*, 11(2). <https://doi.org/10.30666/elore.78480>. Viitattu 28.12.2022.

- Linnakangas, Ritva & Seppälä, Ullamaija & Suikkanen, Asko & Lehtoranta, Pirjo (2013) Monitoimijuus lapsen perhekuntoutuksessa. Teoksessa Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino, 299–324.
- Lukiolaki 714/2018.
- Maunu, Antti (2022) Selkeää toimintaa ja kannattelevaa vuorovaikutusta. Teoksessa Marjatta Kekkonen & Mika Gissler & Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 125–136.
- Mahkonen, Sami (2014) Uusi oppilashuoltolaki työvälineenä. Porvoo: Edita.
- Manninen, Ari (2010). Palveluja vai byrokratiaa? Suomen kunnallishallinto sotien jälkeen. Porvoo: Kunnallisan alan kehittämiskeskus.
- Matthies, Anna-Liisa & Närhi, Kati (2016) The Ecosocial Transition of Societies: The Contribution of Social Work and Social Policy. Lontoo: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315615912>. Viitattu 28.12.2022.
- Moss, Peter & Petrie, Pat (2019) Education and social pedagogy: What relationship? London: Review of Education, 17(3), 393–405. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1234813.pdf> Viitattu 19.2.2023
- Muuronen, Anneli (2014) Muut nuorta tukevat ihmiset kouluympäristössä. Teoksessa Oretta opintoihin. Määttä Sami, Kiiveri Leena & Kairaluoma Leila (toim.). Porvoo: Niilo Mäki-instituutti.
- Mäkelä, Jukka (2019) Luottamus koulussa ja opiskeluhuollossa. Teoksessa Marke Hietanen-Peltola & Marie Rautava & Kristiina Laitinen & Eva Autio (toim.). Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 25–32.
- Määttä, Mirja (2004) Moniammatillisten ryhmien toimintaideologiat ja nuorten hyvä elämä. Teoksessa Petri Paju (toim.) Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Helsinki: Stakes, 106–116.
- Määttä, Sami (2007) Achievement Strategies in Adolescence and Young Adulthood. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House, Universitatis Jyväskyläensis 324.
- Määttänen, Pentti (1995) Filosofia. Johdatus peruskysymyksiin. Jyväskylä: Gummerus.
- Niemelä, Pauli (2014) Systemaattinen ihmiskäsitys. Ihminen järjestelmänä: rakenne (3³) ja toiminta (3x3). Tallinna: United Press Global.
- Nikander, Pirjo (2010) Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 432–445.
- Nivala, Elina & Ryyänänen, Sanna (2019) Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Tallinna: Gaudeamus.
- Nonaka, Ikujiro & Takeuchi, Hirotaka (1995) The Knowledge-Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation. New York: Oxford University Press.
- Nuorisolaki 1285/2016.

- Närhi, Kati & Matthies, Aila-Leena (2001) What is the Ecological (Self-)Consciousness of Social Work? Perspectives on the Relationship between Social Work and Ecology. Teoksessa Aila-Leena Matthies & Kati Närhi & Dave Ward (toim.) The Eco-Social Approach in Social Work. Jyväskylä: SoPhi, 16–53.
- Ojaniemi, Pekka & Rantajarvi, Kaisa-Maria (2010) Alkuarvioinnista suunnitelmalliseen lastensuojelutyöhön. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) Asiakkuus sosiaalialan työssä. Helsinki: Gaudeamus, 219–244.
- Opetushallitus (2023) <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot>. Viitattu 2.1.2023.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020) Koronaepidemiatoimet ja varautuminen toimialalla. Valmiusasiat. <https://minedu.fi/koronavirusepidemiaan-varautuminen-okmtoimialalla> Viitattu 17.10.2021.
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.
- Oppivelvollisuuslaki 1214/2020.
- Partanen, Anne (2011) ”Kyllä minä tästä selviän”. Aikuisopiskelijat koulutustarinansa kertojina ja koulutuksellisen minäpystyvyyden rakentajina. Kokkola University Consortium Chydenius. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Pattison, Krista & Hoke, Alicia & Schaefer, Eric & Alter, Jeanie & Sekhar, Deepa (2021) National Survey of School Employees: COVID-19, School Reopening and Student Wellness. Journal of School Health 91(5), 376–383.
- Payne, Malcolm (2000) Teamwork in Multiprofessional Care. London: Macmillan.
- Payne, Malcolm (2014) Modern Social Work Theory. 4th Edition. London: MacMillan.
- Perusopetuslaki 477/2003.
- Perustuslaki 731/1999.
- Perälä, Marja-Leena & Hietanen-Peltola, Marke & Halme, Nina & Kanste, Outi & Pelkonen, Marjaana & Peltonen, Heidi & Huurre, Taina & Pihkala, Jussi & Heiliö, Pia-Liisa (2015) Monialainen opiskeluhuolto ja sen johtaminen. Helsinki: Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos.
- Pintrich, Paul (2000) The Role of Goal Orientation in Self-Regulated Learning. Teoksessa Monique Boekaerts & Paul Pintrich & Moshe Zeidner (toim.) Handbook of Self-Regulation. New York: Academic Press, 451–502.
- Pippuri, Terhi (2015) Koulun sosiaalityön asiakkuudet ja asiakasprosessit. Kvantitatiivinen tutkimus espoolaisista peruskouluista kuraattoripalveluissa. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatin tutkimus. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto.
- Pärnä, Katariina (2012) Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Turun yliopisto: Yliopistopaino, Annales Universitatis Turkuensis 341.
- Raatikainen, Panu (2004) Ihmistieteet ja filosofia. Tampere: Tammerpaino.
- Rantanen, Elisa & Vehviläinen, Jukka (2007) Kannattavaa opiskelua? - opintojen keskeyttäminen ammatillisissa oppilaitoksissa. Helsinki: Opetushallitus.
- Rauhala, Lauri. 2005. Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Yliopistopaino.

- Ruusuvuori, Johanna (2010) Litteroijan muistilista. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 424–431.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV. Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/> . Viitattu 19.2.2023.
- Saarinen, Esa (1994) Filosofia. Porvoo: WSOY.
- Saarinen, Pirkko & Ruoppila, Isto & Korkiakangas, Mikko (1994) Kasvatuspsykologian kysymyksiä. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Salonen, Arto O. & Salonen, Eveliina (2023) Systeeminen ymmärrys - Avain kestävään tulevaisuuteen. Teoksessa Petri Uusikylä & Harri Jalonen (toim.) Epävarmuuden aika. Kuinka ymmärtää systeemistä muutosta? Tallinna: Into kustannus, 254–274.
- Sihvonen, Ella & Saarikallio-Torp, Miia (2022) Nuorten sosiaaliset suhteet poikkeusolojen aikana: ”Please leave corona, I want to live my youth”. Teoksessa Marjatta Kekkonen, Mika Gissler, Päivi Känkänen & Anna-Maria Isola (toim.) Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 62–73.
- Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko (2004) ”Hirveesti tekijänsä näköistä”. Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla. Helsinki: Finn Lectura.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Suhola, Timo (2017) Asiakaslähtöisyys ja monialainen yhteistyö oppilashuollossa: Oppilashuolto prosessi systeemisnä palvelukokonaisuutena. Lappeenranta: Yliopistopaino, Acta Universitatis Lappeenrantaensis 733.
- Suhonen, Ari (2010) Koulun sosiaalityön asiakastietojen määrittely. Teoksessa Anna Väinälä, Jarmo Kärki, Ari Suhonen & Riikka Väyrynen (toim.) Selvitys palvelukohtaisista asiakastiedoista lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvonnan sekä koulun sosiaalityön tehtävissä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 204–323.
- Tampereen yliopisto (2022) Pro gradu -tutkielma ja tutkielmaseminaariopinnot. https://content-webapi.tuni.fi/proxy/public/2022-09/sosiaalityon-graduopas-2022-2023_syyskuu-2022.pdf. Viitattu 16.2.2023.
- Tampereen yliopisto (2022) Tietosuojaohje opinnäytetyön tekijälle. <https://www.tuni.fi/fi/opiskelijan-opas/kasikirja/uni/opiskelu-0/opinnaytetyot/tietosuojaohje-opinnaytetyon-tekijalle>. Viitattu 4.5.2022.
- TENK (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Helsinki: TENK. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf Viitattu 9.9.2022.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021) Kouluterveyskysely. www.thl.fi/kouluterveyskysely Viitattu 19.1.2023.
- Tiittula, Liisa & Rastas, Anna & Ruusuvuori, Johanna (2005) Kasvokkaisesta vuorovaikutuksesta tietokonevälitteiseen viestintään. Virtuaalahaastattelun näkymiä.

- Teoksessa Johanna Ruusuvaori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. E-kirja. Tampere: Vastapaino, 986–1016.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus.
- Unesco (2021) Inclusion and education: ALL MEANS ALL. Global Education Monitoring Report. https://www.european-agency.org/sites/default/files/210609_BLS20383_UNE_S_Eurasia_Report_EN_AV_v02_0.pdf Viitattu 12.9.2022
- Unicef (2021) The State of the World's Children 2021: On My Mind – Promoting, protecting and caring for children's mental health. United Nations Children's Fund. New York: Unicef. <https://www.unicef.org/media/114636/file/SOWC-2021-full-report-English.pdf> Viitattu 9.2.2023.
- Vahtera, Sirpa (2007) Optimistit opintiellä: opinnoissaan menestyvien nuorten hyvinvointi lukioista jatko-opintoihin. Jyväskylä: Yliopistopaino, Acta Universitatis Jyväskyläensis 310.
- Vallaire-Thomas, Lola & Hicks, Jamilah & Growe, Roslin (2011) Solution-Focused Brief Therapy: An Interventional Approach to Improving Negative Student Behaviors. Journal of Instructional Psychology, 38(4), 224–234.
- Valmiuslaki 1552/2021.
- van Cappelle, Frank & Chopra, Vidur & Ackers, Jim & Gochyyev, Perman (2021) An Analysis of the Reach and Effectiveness of Distance Learning in India during School Closures due to COVID-19. International Journal of Educational Development 84, 102439.
- VN (2019) Hallitusohjelma. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma> Viitattu 2.1.2023.
- VN (2020) Lasten ja nuorten hyvinvointi koronakriisin jälkihoidossa. Lapsistrategian koronatyöryhmän raportti lapsen oikeuksien toteutumisesta. Valtioneuvoston julkaisu 21. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162318/VN_2020_21.pdf Viitattu 28.12.2022.
- VN (2022) Valtioneuvoston tasa-arvopoliittinen selonteko. Valtioneuvoston julkaisu 5. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_5+2022.pdf Viitattu 19.2.2023
- YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1994) Helsinki: Ulkoasiainministeriö.

LIITE 1: Tutkimushaastattelupyyntö

Hyvä nuorten kanssa työskentelevä koulukuraattori, arvoisa kollega!

Olen saanut tutkimusluvan kaupunkinne sivistystoimelta, jonka vuoksi otan sinuun yhteyttä.

Teen sosiaalityön pro gradu -tutkielmaa Tampereen yliopiston opiskelijana. Tutkimukseni kohteena on koulun opiskeluhuollon sosiaalityö. Tutkimuksen aihe lähti liikkeelle omasta arkityöstä, sillä olen myös itse kuraattori. Nyt pro gradu -tutkijana olen kiinnostunut kuulemaan sinun tavoitiasi tehdä kuraattorityötä. Tutkimukseni tavoitteena on koota kuraattorityön hyviä käytäntöjä, joita on käytetty nuoren tukena koulunkäynnin sujumiseksi ja opintojen etenemiseksi pandemia-aikana.

Tutkimusaihe on tärkeä, sillä tutkimusten mukaan nuorten koulunkäynnissä ja opintojen suorittamisessa on usealla nuorella haasteita ja pandemia-aika on moninaistanut ongelmia. Aikuiset kotona ja kouluilla miettinevät, miten saada nämä nuoret käymään paremmin koulua ja ”elämän syrjästä kiinni”, ja kotipaikkakuntien ja työelämän odotukset kouluttautuneille nuorille ovat ilmeiset. Myös nuoret itse toivovat itselleen hyvää tulevaisuutta. Te kuraattorit olette tähän asiantuntijoita ja teillä on paljon hiljaista tietoa toimivista työtavoista, konsteista ja keinoista nuoren auttamiseksi eri tilanteissa.

Toivon, että kiinnostuit tutkimuksestani ja löytäisit kalenteristasi aikaa teemahaastatteluun ennen kesälomaasi n.1,5 tunnin verran. Haastattelut toteutetaan etäyhteydellä (Teams). Haastattelut tallennetaan, ja siitä muodostuvan aineiston käsittelen ehdottoman luottamuksellisesti: vain minulla on pääsy aineistoon ja lisäksi haastateltavat ja kouluyhteisöt pysyvät anonymeinä kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Vastaan mielelläni tutkimukseeni liittyviin kysymyksiin. Toivon yhteydenottoasi mahdollisimman pian.

Ystävällisin terveisin,
Anna-Kaija Isoniemi
Opiskelija
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Sosiaalityö
Sähköposti: anna-kaija.isoniemi@tuni.fi

LIITE 2: Teemahaastattelurunko

Poikkeusaika alkaa toivottavasti olemaan loppusuoralla Covid19-pandemian osalta. Sen aikana kouluilla ja opiskeluholloissa on muokattu työtapoja tilanteenmukaisiksi, tai kehitetty ja otettu käyttöön aivan uudenlaisia. Tutkimukseni kohteena on koulun opiskeluholloin sosiaalityö. Olen tutkijana kiinnostunut kuulemaan sinun tavoitiasi tehdä kuraattorityötä kouluillasi pandemia-aikana.

Haastattelukysymykset olen laatinut niin, että ne ohjaavat sinua pohtimaan käytännön työssäsi sellaisia työtapoja ja -menetelmiä, joilla näet olevan vaikutusta nuoren koulunkäynnin onnistumiseen, opintojen sujumiseen ja opiskelumotivaatioon. Voit perehtyä alla olevaan haastattelurunkoon ja valmistautua ennalta haastatteluun. Haastattelu tullaan tallentamaan.

KURAATTORITYÖ PANDEMIA-AIKANA	
Taustaa:	
Pandemia-aika alkoi keväällä 2020. Millainen poikkeusaika on ollut omassa työssäsi, kevästä 2020 tähän kevääseen 2022?	
Yksilöllinen opiskeluhoito:	
Asiakkuuden alkuvaihe	<ul style="list-style-type: none"> • Millaisissa asioissa tulee nuori kuraattorille? Erityisesti nyt pandemia-aikana? • Onko poikkeusaika mielestäsi muuttanut kuraattoripalveluun ohjautumista ja nuorten kohtaamista? • Toimivia tapoja tavoittaa nuori ja ”saada yhteys”?
Työskentelyvaihe:	<ul style="list-style-type: none"> • Millaisia muutoksia poikkeusaika on tuonut työskentelyyn? • Miten työskentely on toteutettu nuoren kanssa? • Yhteistyön toteutus muiden nuoren lähellä toimivien aikuisten kanssa? Muiden tahojen kanssa?
Asiakkuuden päättäminen:	<ul style="list-style-type: none"> • Mitä työ-/toimintatapoja ko. tilanteeseen liittyen? • Millaisia toimintatapoja nivelvaiheessa toiseen palveluun tai kouluun siirryttäessä on ollut?
Yhteisöllinen opiskeluhoito:	
Ajatuksia työtavoista:	<ul style="list-style-type: none"> • Mitkä työskentelytavat ovat toimineet poikkeusaikana huonosti, ovat olleet hankalia toteuttaa tai jopa estäneet opiskelijan tarvitsemaa tukea? • Millaisia työtapoja, työskentelymuotoja ja -menetelmiä olisi tarvittu, että opiskelijaa olisi voitu tukea paremmin? • Millaisilla työskentelytavoilla onnistuit mielestäsi parhaiten?
Yhteisöllinen opiskeluhoito:	
Yhteisöllinen opiskeluhoitotyö poikkeusaikana? Toimivia yhteisöllisiä työskentelytapoja?	